אַרום װאָקזאַל

ערצעהלונג

פון ד. בערגעלסאהן.

...для изучения еврейской истории и литературы...
Библиотека

פערלאג „פראגרעס" װארשא.

תר"ע — 1909

ВОКЗАЛЪ, разсказъ Д. Бергельсона.

Тип. Левинъ-Эпштейна, Варшава, Павлиная 38.
1910.

для изучения еврейской истории и
Библиотека

ארום וואקזאל.

אין פערשידענע אריטע שטעדטליך הויבען זיך אן ציהען שמאלע וועגען און שניידען דורך פערשלאפענע דערפער. אויף שטילע גרינע בערג דראפען זיך די וועגען, צום גרונד פון טיפע טאלען נידערען זיי אראב און ווייט, ווייט, ביי דער הויך פון א קליינעם בארג, קומען זיך די וועגען צענויף און בוקען זיך פון דארט צום שטיינערנעם און רויטען וואקזאל.

א הויכער איז ער דער וואקזאל, א רויטער און א צווייגארענדיגער. און שטעהן שטעהט ער דא שוין פון יאהרען א פערגליווערטער און טויטער און ווייזט דער געגענד אויס, ווי א פערכישופטער היטער, וועלכען ס'האט אמאל עמיץ אויף א שפיצעל פערשלעפערט מיט א אייביגען מעלאנכאלישען דרימעל. יענער אומבעקאנטער און שוויינענדיג־בייזער, וואס האט אמאל אויף איהם דעם שלאף אנגעווארפען איז שוין לאנג א שוכן־עפר, די ביינער זיינע זענען שוין אין דער פייכטער ערד דונקעל געווארען, און דער וואקזאל קאן זיך נאך אלץ פונ'ם דרימעל ניט בעפרייען. דרימלענדיג היט ער אב די וועגען, וואס בוקען זיך צו איהם, די נאהענטע און וויטע בערגליך און טאלען מיט יענעם שענעם און צעווארפענעם דארף, וואס ליעגט אין דער טיעף פון א לאנגען טאל, דראפעט זיך שוין פון יאהרענלאנג אויף די שפועים פון די צוויי שכנ'ישע בערג און קאן זיך נאך אלץ ביז זייערע שפיצען נישט ארויפדראפען.

דערפאר וואס דאס דארף מיט'ן געגענד האבען געשוויגען, האט אויך געשוויגען דער אלטער פערגליווערטער וואקזאל און מיט א בעהאלטענער בענקשאפט אריינגעקוקט אין דער טיפעניש פון דער בלויער און אונבעקאנטער ווייטקייט, גלייך ווי די ווייטקייט, וואלט דא איינגאנצען דער עיקר געווען און נאר פון איהר האט אין איינעם א טאג געדארפט א שטארקער און שטאלצער העלפער זיך מיט גערויש ארומטראגען אין אלע

שלאָפענדיגע ווינקעלעך און מיט זיין קראַפט און מאכט צום לעבען אומקעהרען אַלעס, וואָס איז דאָ שוין פון יאָהרען פערשטיינערט און פערשמאכט. נאָר די וויטקייט איז תמיד רוהיג געווען, תמיד מרה־שחורה'דיג און תמיד שטיל, און נמאס איז איהר שוין געווען צו קוקען אויף דער שלעפריגער געגענד, און אַליין איז זי שוין אויך שלעפריג געווען. דערפאַר האָט זי אָפט אַ נודנעם גענייץ געטהון, געעפענט פּאַמעליך איהר גרויס, אַלט און ליידיג מויל און מיט גרויס פוילקייט אויסגע־שפיגען אַ לאַנגען און לויפענדיגען פּאַסאַזשיר־צוג. פון ווייט איז דער צוג געלאָפען און געטראָגען האָט ער מיט זיך אַ גוטע און אַ פריילינכע בשורה פאַר'ן וואָקזאַל און פאַר דער געגענד, און געאיילט האָט ער זיך די בשורה צו ברייגגען, אָבער נאָך אינ'ם ערשטען טרויעריגען אָבהילכען פון זיין לאַנגען און פריילינכען פייף האָט ער זיך שוין איבערציינגט, אַז די מרה־שחורה איז דאָ זעהר טיעף און אייביג. ער איז שוין צום וואָקזאַל צוגעקראָכען פּאַמעליך מיט אַ געפּאַלענעם געמיט און דאָרט שטעהן געבליעבען מיט אַ שווערען און לאַנגען זיפץ פון דעם בעפרייטען און הייסען טאָרמאָז־דאַמפף.

— אומזיסט... אומזיסט... און פערפאַלען... אַלעס פערפאַלען — האָט זיך אַ טויבער קלאַנג צו זאַמען מיט'ן זיפץ אַרומגעטראָגען.

און ביי די רייזענדע, וואָס אין צוג, האָט זיך דערפאַר מאָדנע פערקוועטשט דאָס האַרץ, און אַ בלאַז האָט אויף זיי געטהון מיט טרויער. זיי האָבען באַלד אַרויסגעשטעקט זייערע אומבעקאַנטע פנים'ר און שווייגענדיג בעטראַכט דעם אַלטען און שלעפריגען וואָקזאַל. אַזוי פוסט, מרה־שחורה'דיג און נודנע איז דאָ געווען; ס'האָט זיך קיינעם נישט געוואָלט ריידען און פונ'ם אָרט זיך אַ ריהר טהון. און די מענשען האָבען געשוויגען, געשטאַנען אָהן אַ שום בעוועגונג און שוין אויסגעזעהען אזוי מעלאַנכאָליש און שלעפריג, ווי זעלבסט דער אַלטער פער־שטיינערטער וואָקזאַל. עטליכע פערטיעפטע אין טרוימען, זענען דאָ פּאַמעלעך אַרומגעגאַנגען און שווייגענדיג געקוקט אויף די פער'חלום'טע רייזענדער. זיי האָבען נים געוואוסט פון וואַנען און וואוהין די רייזענדער פאָהרען, מיט וואָס זיי פערנעמען זיך

און וועגען וואס זיי קלערען . דערפאר האבען זיי געהאט דרך־ארץ, געשוויגען און געוואלט אויסזעהען פיינער און לייטישער, ווי זיי זענען . און נמאס איז די וואקזאל־דינגער נישט געווען צו ציהען זיך מיט זייער גאנצער הויך, נמאס איז דעם טרעגער, וואס איז ביים גלאק געשטאנען, נישט געווארען צו ארויסשטעקען זיין שטאלצע ברוסט פאראויס, נמאס איז אויך קיינמאל נים געווארען די יונגע קאמיסיאנערען צו שטעהן מיט ערנסטע פנים'ער אן א זייט און חאפען אלע מאל א קוק אויף א שענער דורכפאהרענדער נקבה. ערגעץ וואו אויפ'ן וואקזאל־פלאץ זענען פערקלערטע סוחרים געשטאנען . זיי האבען געקוקט אויפ'ן צוג, געביסען די בערד און געטראכט וועגען זייערע מסחרים ; ערגיץ וואו איז א שווארצער, נידעריגער און איבער־עשראקענער מעקלער געשטאנען . ער האט אויך געשוויגען, אויך געקוקט אויף דעם צוג און פערטיפט געווען אין איבערגעשראקענע, נישט קיין זיכערע געדאנקען פון א יורד . וועגען צוג האט ער געקלערט, וועגען די אונבעקאנטע און שווייגענדיגע רייזענדער און וועגען דעם, וואס ער האט אויך א מאל געלד געהאט און געדענקט שוין איצט נים, ווי ארום ער האט עס בעקומען און ווי ארום פערלוירען .

נאר איין גראהער אויסגעדיענטער און בלינדער אויף איין אויג משולח איז איינזאם געזעסען אויף א באנק, געקלאפט מיט זיין אלטען שטעקען אינ'ם הארטען שטיינערנעם וואקזאל־פלאץ און געגודעט . אפשר איז ער דא דער איינציגער געווען, וועמען ס'האט זיך די ארומיגע פוסטקייט צוגעגעסען און וועלכער האט געוואלט עמיצען דערצעהלען וועגען זיין ארעמקייט, וועגען זיין תמיד־אפענעם און בלינדעם אויג, וועגען זיינע קינדער, וואס זענען אין אמעריקא, און וועגען זיין ווייב, וועלכע איז שוין צעהנדליגער יאהרען טויט, נאר קיינער איז צו איהם נישט צוגעגאנגען און קיינער האט אויף איהם נישט געקוקט . ער האט דערפאר קינדערשען שכל בעקומען און זיך געשפילט מיט די טויטע קלעפ פון זיין שטעקען . און אז די שפיל איז איהם נמאס געווארען, האט ער מיט זיין איינציגעם אפענעם אויג געקוקט און געזעהען, ווי פיניע ליסאק געהט צו א פרעמדען סוחר צו, פערקרימט זיך, ווי אויף א נדבה בעטען און איז איהם אויף שמום־לשון מוריע :

כ'בין פיניע ליסאַק, כ'האָב שוין אַמאָל געלד געהאַט און איצט אַ מעקלער געוואָרען... אפשר וועט איהר עפּעס קויפען?

נאָר דער פרעמדער סוחר קוקט אויף איהם נישט, און פיניע גלייכט זיין פּנים נישט אויס. ווען דער צוג געהט אָב, דערזעהען די סוחרים אַז ליסאַק'ס פּנים איז נאָך פערקרימט. זיי ווינקען צו איהם פון ווייטען און שמייכלען.

— ווי איהר זעהט מיך אַ יודען — שווערט זיך לוי פּיווניאַק — אַ הויכער אַיינגעהויקערטער מעקלער מיט גרויסע, אַרויסגעקראָכענע און ווערטעלדיגע אויגען — ער האָט שוין אַ פּנים פון אַ קבצן.

אַרום איהם שטעהען קאָמיסיאָנערען, סוחרים און מעקלערס און בעווייזענדיג דער געלע, דער פערויכערטע צייהן, לאַכען זיי אויף אַ קול. דער געלעכטער קלינגט שטיל אָב אויף דעם ליידיגען וואָקזאַל-פּלאַץ און ערוועקט אין יעדען פון זיי אַ פּרייד פאַר זיין אייגענער צוקונפט. ס'לאַכט נישט נאָר איין פּיווניאַק. אַנ'אַיינגעהויקערטער און בּרייטביינערדיגער שטעהט ער רוהיג אין מיטען בּינטעל, די הענד פערלעגט אין די אַרבּעל און דעם קאָפּ עטוואָס אָן אַ זייט.

פאַמעליך געהט צו צום בּינטעל אַברהמ'ציק קויפמאַן — אַ דיקער סוחרישער בחור מיט בּרייטע נגידישע פּלייצעס. זיינע הענד זענען פערלעגט הינטער די פּאָלעס פון זיין נייעם רעקעל, דער קאָפּ אַרויסגערוקט פאָראויס און אויף זיין דיקען פּנים ליגט אַ שטענדיגער שמייכעל. אַ רוהיגער איז דער שמייכעל. אַ פוילער און אַ זיכערער, ער וואַרפט זיך יעדען אין די אויגען און גיט צו וויסען:

— האַפּט זיך נישט און קלערט נישט, אַז איהר וועט מיך אָבּנאַרען.

די וואָקזאַל-לייט ווייסען, אַז קויפמאַנ'ס אַנצוג איז אַ טייערער; אַז זיין פאָטער איז אַ קמצן און דער נגיד פון דעם נאָהענטען שטעדטעל; אַז ער אַליין איז אַ בחור — אַ סוחר און פערמאָגט שוין היבש געלד. דערפאַר פיהלט זיך נעבען זיי אַברהמ'ציק היימיש און פריי און שמייכעלט צו, בשעת זיי קלאַפּען איהם פריינדליך אין זיינע נגידי'שע פּלייצעס. שמייכלענדיג

בעטראַכט ער ליִסאַק׳ן פֿון דער זײַט, הערט אױס די װערטלעך און זאָגט פּאַמעליך און רוהיג:

— ער האָט נאָך אַ טהוירענעם טולופּ. װען ער װיל װאָלט איך איהם פֿאַר׳ן טולופּ הונדערט קליִנגעדיגע „געסלק׳ט״, װאָלט ער װידער אַ נגיד געװאָרען. חברה לאַכען און ביי פּיוניאַק׳ן טהוען אַ ציטער די װערטעלדיגע אויגען און װערען מיט אַ מאָל ערנסט.

— װאָס, װאַונדערט ער זיך, װילסט דעם טולופּ? אָט מעקלער איך איהם אויס.

ער לאָזט זיך אויף צו כּלומר׳שט לויפען צו ליסאַק׳ן.

פֿערהאַן נאָך אַ צוױיטע זײַט װאָקזאַל, װאו קיין סוחרים דרעהען זיך נישט אַרום. זיצענדיג אויף די ניינגעשפּאַנטע בריצקעס, דרימלען דאָרט אונטערגעגאַרטעלטע „שמײַסער׳ס״ און מיט אונמענשליכען געדולד װאַרטען זיי אויף זײערע אָנקומענדע בעלי־בתּים. אַז אַ בעל־הבית קומט אָן, קריכט ער באַלד אויף זײַן בריצקע אַרויף און טהוט דעם שמײַסער אַ שרעפּ פֿאַר׳ן אַרבעל. דער „שמײַסער״ האַפּט זיך אויף און טוט אַ מרײַב די פֿערד. די בריצקע הויבט זיך אָן צו װיגען און דער בעל־הבית װערט גיך אַנדרימעלט. נאָר די פֿערד לויפען שוין צווישען גרינע פֿעלדער, אַנגעװאָרפענע בערג, און קלײנע פֿערװאַקסענע טאָלען. אויף די פֿערדישע העלזער קלינגען אײנטאָניג די גלעקער, און אַז דער בעל־הבית חאַפּט זיך אויף, הערט ער שלעפּריג אויס, װי די גלעקער דערצעהלען דער פֿעלד־שטילקײט אַלעס, װאָס ער האָט פֿאַר דער צײַט פֿון זײַן נסיעה געזעהן, ער פֿערגעסט, אַז ער פֿאָהרט אַהײם און װערט װידער אַנטשלאָפען. ערגעץ װײַט, אין אַ שטעדטיל װאָס אין אַ מאָל, קוקט אויף איהם אַרויס אַ שטוב מיט איהרע פֿענסטער, חדרים און מענשען. און אַ קלײן קינד זײַנס לויפט דאָרט באָרפיס אַרום און בערימט זיך, אַז ער װעט באַלד אַ מתּנה בעקומען.

און ער װיעגט זיך נאָך אַלץ אויף דער לויפענדער בריצקע. װיעגט זיך און דרימעלט.

I.

אַ וואַרימער פריהלינג האָט איינמאָל אַ שמייכעל געטהון צום וואָקזאַל מיט זיינע פערשלאָפענע סוחרים און אויף זיין פריהלינג-לשון געפרעגט:

— בעוויזען אַ קונץ?

דער וואָקזאַל האָט זיך ניט הערענדיג געמאַכט און ווידער געדרעמעלט, און די סוחרים האָבען אין דעם שמייכעל געזעהען אַ סימן אויף אַ זאַט יאָהר און מורא געהאַט צו האַנדלען.

אַרום זיי האָבען אונטער פערחלום׳טע הימלען געדרימעלט גרינע בעאַרבייטע פעלדער. אויף די פעלדער זענען נאָהענטע און ווייטע בערגליך געלעגען און געהערט, ווי שטילע ווינטען סור׳ען זיך מיט זייער גראָז.

וועגען דעם, וואָס אַלעם וועט בזול זיין האָבען זיך די ווינטען מיט׳ן גראָז געסור׳ט.

ערגיץ אין אַ גרינעם טאָל, וואָס הינטער אַ שטיל דאָרף, האָבען זיך צוויי פאָהרענדע סוחרים בעגעגענט, זיך אָבגעשטעלט און זיך פונאַנדער געשמועס׳ט אויף׳ן קול:

— פון וואַנען פאָהרט מען? פון דער קאַצעביפקער פערמע?

— און איהר? פון די שלאַחטעקעס, מן הסתם?

— פון וואַנען דען? אַ טאַפּ געטהון דעם וואָגען.

— נו?

— וואָס נו?... דער גוי בעט זיך.

— פיעל וואַגאָנעס וועט ער האָבען?

— קיין מעשה ניט.

— דהיינו?

— וואָס האָסטו וואָס צו קלערען, קוק...

און ביידע סוחרים האָבען זיך פערקוקט אויף די גרינע פעלדער, וואָס אין די זייטען פון דעם שמאָלען וועג. דאָס גראָז איז דאָרט געוועזען שטאַרק בעשעפטיגט מיט׳ן וואַקסען, זיך געבוקט מיט לאַנגזאַמע און פרומע שאָקלען און איבערגע׳חזר׳ט אַלץ איין טיעפע און קורצע כוונה:

— אַ געדעטעניש... אַ געדעטעניש.

דאָך האָט אין מיטען פריהלינג פלוצים אויפגעהערט צו רעגענען און דאָס גראָז האָט אָנגעהויבען פאַרראַרט ווערען.

ווען אויף דעם וואָקזאַל האָבען די סוחרים די „זאַסוחעֿ" דערפיהלט, האָט שוין דער שטויב געוואַקסען אויף די בוימער און אויף די גרעזער, זיך מיט די ברענענדע ווינטען אומגעטראָגען אין אויר און דונקעל געמאַכט די שיין פון לאַנגע און הייסע זומער־טעג. די סוחרים זענען שוין געווען פערשטאַרט, אָבגעברענט און דערשראָקען בעשעפטיגט. דער שטויב איז שוין געלעגען בײַ זיי אויף די פנים'ער און די בערד, און אין די רויטע ניט דערשלאָפענע אויגען, נאָר זיי האָבען נאָך אַלץ אַרומגעשנאָרעט אין דער גרויסער וואָקזאַל־סביבה און אויסגעחאַפט איינער בײַ'ם צווייטען די קניות, זיך פון צייט צו צייט בעוויזען אויף דעם וואָקזאַל, זיך דאָרט געלאָדען, געזידעלט, פערקויפט און צוריק געקויפט.

גרויסשטעדטיגע סוחרים זענען יעדען טאָג מיט די צוגען אָנגעקומען און אין איילעניש געהאַנדעלט מיט פערשמירטע און אָבגעברענטע וואָקזאַל־לײַט. שטעהענדיג אויף די טרעפּליך פונ'ם אָבגעהענדיגען צוג האָט נאָך איינער צו אַ וואָקזאַל־סוחר געשריען:

— איז געענדיגט? שיקט איהר מאָרגען אַרויס.

דער וואָקזאַל־סוחר האָט געפּרובט ענטפערען אויף'ן קול. נאָר הינטער די לאַנגע אָבגעהענדיגע וואַגאָנעס האָבען שוין הויך געקלאַפּט די רעדער. ער האָט זײַן קול ניט דערקאָנט און נאָר געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ:

— געענדיגט, געענדיגט.

זײַן מוח האָט נאָך וועגען דער מכירה געקלערט און די פערטראַכטע אויגען האָבען געקוקט אַהין, וואו דער צוג ווערט פערשוואונדען, אַהין, וואו ווילדע ווינטען און שטויב־שטראָמען יאָגען דעם צוג נאָך און מאַכען דעם הימעל מיט דעם אויר דונקעל. ער האָט שוין געפיהלט, אַז עמיץ האָט זיך אין דער מכירה אָבגענאַרט, נאָר ער האָט ניט געוואוסט ווער: ער, צי יענער גרויסשטעדטיגער סוחר, וועלכען ס'האָט צוזאַמען מיט'ן צוג נאָר וואָס איינגעשלונגען די וואָלקענדיגע ווײַטקײַט.

און אַ בינטעל סוחרים זענען שוין אַרום איהם געשטאַנען און איהם בעשיט מיט שאלות:

— וואָס, פערקויפט?

— טאַקע?

— ווי מייער?

דער סוחר האָט ניט פערשטאַנען. וואָס מען פרעגט איהם און ווי פון שלאָף געפרעגט:

— אַ?...

ווען די סוחרים האָבען שוין אַלעס אין געגענד אויפגעראַמט און דאָס איבערגעפּעקעלט אין פערשידענע ווייטע גובערניעס, איז אויפ'ן וואָקזאַל ווידער שטיל און רוהיג געוואָרען. די מעקלערס זענען ווידער אַרומגעגאַנגען פּוסט און פּאַס און געשמועסט פון דער אונגעוועהנליכער מהפּכה:

אֶלי דערבאַרעמדיגער — אַ הויכער און דאַרער יונגערמאַן, אַ משכיל, אַ גוטער און אַ בעל-מדות מיט צוויי קולות: איינס אַ גראָבס, אַ מאַנסביליש, דאָס צווייטע אַ דינס און ווייבערש — האָט דעם זומער אַ קערבעל צעהען טויזענד בעקומען. צום וואָקזאַל איז ער געפאָהרען מיט זיינע אייגענע פערד און איינגענעם „שמייסער" און געטרונקען בהמי אין „ערשטען קלאַס".

שלומ'קע פערעל — אַ יונגערמאַן אַ שווינדלער, ניט לאַנג נעטראָגען געלאַטעטע הויזען און געבעטעלט אַ ציגאַר טיטון — האָט געהאַנדעלט אויפ'ן גביר'ש'ען אופן, געקויפט און פערקויפט וואַגאָנעס-ווייז.

חיים מענדעל מאַרגוליס — אַ יוד אַ פּאָסעסאָר און אַ „גרויסער פערלעבער" מיט אַ איידעלען פּריצ'שען פּנים און אויך אַזעלכע איידעלע פּריצ'שע מאַניערען האָט פיעל געלד אָנגעזעצט, און קיינער האָט ניט געוואוסט צו איהם זעלבסט איז פון דעם אָנזעץ געלד געבליבען. צום וואָקזאַל איז ער, ווי פריהער געקומען מיט'ן נייעם פאַעטאָן און הייסע פאָר פערד, ווי פריהער זיך געפיהרט ברייט און געהאַט עסקים מיט די דורכפאָהרענדע רייכע פּריצים. צו ליעב איהם איז אָפט מאָל אויפ'ן וואָקזאַל אַראָבגעקומען הנינא שפּירא — אַ רייכער ברייטביינערדיגער און

הוסטענדיגער בעל־הלואה. גלעטענדיג זיין געלע און פערפלאנטעטע באָרד, האט זיך חנינא איינזאם ארומגעדרעהט אויף דעם וואקזאל־פלאץ; די וואקזאל־לייט האבען אויף איהם געקוקט פון דערוויטענס און צוגעשמייכעלט. ס'האט זיך געמאכט, אז די חברה איז אויפגעלעגט געווען: מ'האט דעמאלט בעטראכט אויף פיוניאקען דעם נייעם שווארצען פאלטא און איהם צו חנינא'ן אונטערגעשיקט. האט פיוניאק געפאלגט, איהם אבגעשטעלט און געפרעגט:

— עפעס האט איהר מיר, ר' חנינא, א פנים, ווי איהר לאדט זיך ביים „מיראוואי" און דער משפט דארף זיין דעם זעכצענטען. וואס איז די מעשה, א?

דער עולם האט ווילד הנאה געהאט און געלאכט. און דער הויכער וואקזאל חאט דעם געלעכטער גלייכגילטיג אויסגעהערט און וויעדער געדרימעלט. חנינא האט געוואלט עפעס ענטפערען, זיך בעטראכט אז ס'איז ניט כדאי, געטהון א הוסט און א סמארע מיט'ן נאז. פון הסח־הדעת וועגען האט ער פאמעליך פון דער פאלטא־קעשענע ארויסגענומען א פערשמאציוועטס און צונויפגעלעגטעס שטיקעל פאפיער, דאס צוגעטראגען צו זיינע גרויסע און קורצזיכטיגע אויגען און דאס בעשמעקט מיט'ן נאז, גלייך ווי אט דאס שטיקעל פאפיער האט עמיץ נאר וואס אויף א שפיצעל אריינגעווארפען צו איהם אין קעשענע, און ער אליין וואלט דערפאר מורא געהאט, ווי פאר א מסוכ'נדיגער באמבע.

אין מיטען פלאץ, ווי א פערגעסענער און איבערגעלאזטער, איז געשטאנען ביינוש רובינשטיין — א מיטעלוואוקסיגער און שווארצער יונגערמאן מיט א קליינעם פערוואקסענעם שטערען, טיעפע שווארצע אויגען און קליינע, שפיציב'יגע נאז.

אליין איז ער א למדן, א יחסן און א שטארק פרייער. ניט לאנג האט ער חתונה געהאט מיט דער צווייטער ווייב און גענומען דאס צווייטע מאל נדן. זי א קליינע א גרינגע, א אויפגעקומענעם גביר'ס א טאכטער, און ער — א שטיק קמצן מיט נידעריג־צוגעשוירענע באקען און פערבליבענע בית־המדרש־טיעפקייט. ס'טהוט איהם באנג אלמאי כוהרים פערדינען און ער עסט גרייט געלד, ער חאט דערפאר די סוחרים פיינד, טראכט פיעל און בייסט די נעגעל. צייטענווייז נעהט צו איהם צו

אבּרהם׳ציִק קויפמאַן קלאַפּט איהם פריַינדליך אין די פּלייצעס און קוקט איהם שמייכלענדיג אַריַין אין זיַין פערמוח׳טען פּנים.

— בּיינעש, שריַיט ער צו איהם, איך איז גוט.

ביַי בּיינעש׳ן לייַכטען זיך און שמייכלען עטוואָס די טיעפע און שוואַרצע אויגען. ער וויַיסט ניט, צו ער זאָל זיך בּעליידיגען, צו ניין, נאָר אַבּרהם׳ציק האָט שוין פּאַמעליך אוועקגעשפּאַנט, די הענד אונטער׳ן פּידזשאַק און דעם קאָפּ עטוואָס פאָראויס. ער האָט דעם זומער גוט פערדיענט, אוועקגעשלעפּט דערצו בּיַים קאַרגען פאָטער אַ היבּשע סומע און אָבּגעקויפט דעם „רעזערוואואַר“, וואָס בּיַים וואָקזאַל. אַליין איז ער געוואָרען קרעפּטיגער, דער פּנים לויטערער און דער שמייכעל פוילער. ער בּעגעגענט איציק־בּרוך׳ן, חאַפּט איהם פאַר די הענד, שאָקעלט איהם אַהין און צוריק און פרעגט קריצענדיג מיט די ציין:

— נו, איציקעל, בּעדאַרף מען זיך מוטשען, אַ?

אַמאָל האָבּען זיי געלערענט אין איין חדר. איציק פלעגט איהם שטענדיג אָבּנאַרען, אויסשמירען זיַין פּנים מיט סאַזשע און צוקלעפּען צו די פּלייצעס אַ וויַיסען פּאַפּיער מיט גרויסע און שוואַרצע אותיות: «дуракъ». נאָכדעם איז איציק אוועקגעפאָהרען און געוואָרען אַן׳עקסטערן. ער האָט זיך לאַנג געוואַלגערט אין די גרויסע שטעדט און דאָרט לאַנג געלערענט. זיַין קלענערער בּרודער איז שוין אַריַין אין אוניווערזיטעט און ער האָט געלערענט. דער פאָטער — אַ ליטוואַק פון די ערשטע קאָמיסיאָניערען — איז אַלט געוואָרען, און ער האָט נאָך אַלץ געלערענט. דער פאָטער איז געשטאָרבּען, האָט ער זיך צו־ליעב דער מוטער געזעגענט מיט די גרויסע שטעדט און אַראָבּגעקומען אויף דעם וואָקזאַל. די וואָקזאַל־ליַיט האָבּען פאַר איהם דרך־ארץ דערפאַר, וואָס ער איז אַ ניַי־אָנגעקומענער, אַ הויכער, אַ געזונדטער און טראָגט לאַנגע האָר, און אויך דערפאַר, וואָס ער איז אין די וויַיטע שטעדט אַ רעוואָלוציאָנער געווען און האָט מיט זיי וועניג שייכות. אַבּרהם׳ציק׳ן שטופּט ער פון זיך אָבּ מיט אַ שמייכעל און רוימט איהם איין אין אויער:

— ס׳אַרא רחמנות אויף דיר, אַבּרהם׳ציק. אַזאַ געזונד־טער בּיזטו, אַזאַ קרעפּטיגער און — אַזאַ שוטה.

אַברהמציק הערט רוהיג אויס, צעלאַכט זיך אויפ'ן קול און בעלוינט איהם ווידער מיט אַ פריינדליכען קלאַפּ אין די פּלייצעס.

II.

אין דעם זומער האָט אַברהמ'ציק אַ שטוב געבויט.

געבויט האָט ער פּאַמעליך און פויל, ווי פּאַמעליך און פויל ס'זענען געווען זיין פעטער מוח מיט די שמעלצערדיגע סוחר'ישע געדאַנקען. דאָך איז שוין אין אָנהויב אלול נעבען רעזערוואואַר, אַביסעל אָן אַ זייט פונ'ם וואָקזאַל, געשטאַנען אַ היבשע הויכע און איינגאָרענדיגע שטוב, געטראָגען אויף זיך מיט אַ מהיכי־תיתי'מינע דעם ווייסען און פלאַטשיכיגען דאָך און ערנסט בעטראַכט די דורכפאָהרענדע פוהרען, גלייך ווי אין איהר פעדערשטע וואַנד וואָלט ניט געווען קיין פיער לאַנגע און גלעזערנע פענסטער, נאָר גאָר פיער גרויסע און שטאַרק אָפענע אויגען. באָרפיסע פויערשע קינדער האָבען דאָ ניט ווייט ווייסע גענז אויף דעם גראָז געפּאַשעט, זיי פלעגען אָפטמאָל צו די אָפענע פענסטער צוגעהן, בעטראַכטען די פינף געפּאַרבטע, געשפּאַלירטע און ליידיגע חדרים, און זיך צוהערען, ווי ס'הילכען דאָרט די שטיינדלעך, וועלכע זיי וואַרפען בגנבה אַריין. אויף דעם געשניצטען און ניט דערענדיגטען באַלקאָן איז צייטענווייז געשטאַנען אַברהמ'ציק אַליין, די הענד פערלעגט אונטערן פידזשאַק, דעם קאָפּ עטוואָס אָנגעבויגען און שמייכלענדיג געווינקען צו די דורכפאָהרענדע קאָמיסיאָנערען און סוחרים. די סוחרים האָבען ניט פערגונען, דער באַלקאָן האָט זיך אָבער ביסלעכווייז געענדיגט. דאַמאָלס האָט אַברהמ'ציק געמאַכט אַ בחור'שען חנוכת־הבית, און פונ'ם נאָהענטען שטעדטיל זענען אַראָבגעקומען געבעטענע און אומגעבעטענע געסט.

ענג איינגעזעצטע אין צווייע גרויסע, בעל־עגלה'שע פּאַעטאָנעס, ס'רוב מעדלעך מיט אָבגעטראָגענע היטעלעך, זענען די געסט מיט אַ ליאַרעם און געפילדער צוגעפאָהרען צו דער נייער און ליידיגער שטוב און געבליבען זיצען אין די פּאַעטאָנעס.

זיי האָבען זיך געשעמט אַראָבקריכען דערפאַר, וואָס דער

בעל־הבית איז געווען אַ בחור און אַ ווילד־פּרעמדער. זיי האָבען דערפאַר געלאַכט, געווען שטאַרק רויט און זיך הינטען־אַרום געקנייפּט. דערנאָך האָבען זיי זיך אַוועקגעלאָזען אויפ׳ן וואָקזאַל־פּלאַץ און צוּשפּאַנענדיג האַלב־שעמעוודיג, געגריזשעט וואָלוועלע, צוגעשימעלטע קאָנפעקטען.

צווישען זיי איז אַ הויכע און געזונדטע געגאַנגען אברהם׳ציקס שוועסטער—אַ מעדעל פון אַ יאָהר 17, און שטאַרק געמאַכט מיט איהרע לאַנגע און אונגעוועהנליך גרויסע הענד. איהר פּנים איז געווען אַ מאַנסבילשער, דער גאַנג אַ מאַנסבילשער און די מאַניערען מאַנסבילשע. קוקענדיג אויף איהר האָט זיך געדאַכט, אַז ווען זי איז נאָך אַ קינד געווען, האָט זיך עמיץ טועה געווען און פערביטען איהרע מאַנסבילשע קליידער אויף ווייבערשע, נאָר סוף כל סוף וועט מען זיך אַרומזעהן און זי וועט מוזען אָבשערען איהר לאַנגען צאָפּ און צוריק אַנטהון אַ פּידזשאַק מיט לאַנגע הויזען.

די קאָמיסיאָנערען האָבען געקוקט אויף די אונגעוועהנליכע געסט, זיך געווערטעלט און גערעדט נבול־פּה, און ביינוש רובינשטיין איז אַ צוטראָגענער געשטאַנען אָן אַ זייט און פּער־מראַכטערהייד געביסען די נעגעל. ס׳האָט איהם פּערדראָסען דאָס, וואָס אַברהם׳ציק האָט אויף דעם וואָקזאַל אַראָבגעבראַכט אַזוי פיעל מעדלעך מיט געזונדטע רויטע פּנים׳ער. ער האָט געפונען איציק ברויך, צו איהם שמייכלענדיג אַ וואונק געטהון און געפרעגט:

— ווי איז אייער מיינונג, איציק?

ער האָט תמיד ליעב געהאַט צו רעדען טיעף, מיט האַלבע ווערטער און אָנהויבען פון דער מיט.

— אָט אָ די מעדעלע, האָט איציק אָנגעוויזען, האָט אַ שענעם פּנים, אַ געזונדטען און אַ רויטען.

ער האָט זיך פערטראַכט און פאַמעליך גענענדיגט:

— אַ שענעם, נאָר אַ נאַרישען.

אַ יונגער קאָמיסיאָנער מיט אַ שטאַרק רויטען פּנים, ווי ביי אַ קצב, האָט די מעדלעך אָבגעשטעלט און מיט זיי אַ שמועס פערפיהרט. די מעדלעך האָבען זיך פונאַנדערגעלאַכט, זיך

פערשעמט און פונאנדערגעלאָפּען אין פערשידענע זייטען פונ'ם גרויסען וואָקזאל-פּלאַץ.

— נו, איציק? האָט רובינשטיין ווידער געפרעגט.

נאָר איציק האָט נאָך אַלץ געשוויגען. ער האָט פון איהם קיין אויג ניט אַראָבגענומען און איהם בעטראַכט מיט דרך־ארץ: א הויכער און קרעפטיג, א אנגעקומענער פון א פרעמדע און ווייטע וועלט, און קיין זאך בעריהרט איהם ניט...

— פערהאָן ביי איך גוטע מדות — האָט ער איהם געלויבט. און נאָך א ווײַלע טראַכטען צוגעגעבען:

— איהר האָט דאָך קיינעם ניט פיינד איציק?

איציק האָט זיך אומגעקוקט און געענטפערט:

— כ'האָב פיינד זוירען באָרשטש, נאַראָנים און מענשען, וועלכע ווייסען ניט וואָס זיי ווילען.

רובינשטיינס אָנגעבלאָזענע און נידעריג-צוגעשוירענע באַקען זענען מיט אמאָל רויט געוואָרען. ער האָט זיך מאָדנע פערקרימט און א שמייכעל געטהון.

— עט, איציק.

נאָר איציק איז שוין נעבען איהם ניט געווען און רובינשטיין האָט פלוצים דערפיהלט, אז ער איז א קליין איינזאם בעשעפעניש, וואָס טרינקט זיך אין א ים פון גיפטיגער שנאה, וואָס בשעת ער טרינקט זיך, ווארגט איהם עמיץ הינטען אַרום פאַר'ן האַלז, ווארגט איהם פאַמעליך אָהן מיטלייד און אַלע טאָג שטאַרקער.

און ער אַליין ווייסט ניט ווער ס'ווארגט איהם און קיינמאָל וועט ער דאָס ניט וויסען, און ניט וויסענדיג וועט ער אמאָל ברוין און בלוי ווערען, אַרויסשטעקען אויך אזא מין ברוינע און בלויע צונג און אַרויסלאָזען פון זיך די נשמה, אזוי מיאוס און נאַריש, ווי מיאוס און נאַריש ער האָט זי צו זיך אַריינגענומען, ווי מאוס און נאַריש ער האָט מיט איהר די גאַנצע צייט געלעבט.

ער האָט אָנגעהויבען מיט מעהר היטפּעט בייסען די נעגעל, געקוקט מיט שטאַרק פערקלערטע אויגען און געוואָלט אויפ'ן קאָפּ צענויפרעכנען וויפיעל געלד ער פערמאָגט. ס'האָט זיך איהם ניט ווילענדיג געקלערט וועגען די סוחרים, וועלכע זענען אין דעם זומער רייך געוואָרען, וועגען חיים-מענדעל מארגוליס, פון וועלכען ס'קומט איהם היבש געלד און וועגען דעם, וואָס ער

אַליין טהוט גאָר נים, דרעהט זיך אַרום אויף זעם וואָקזאַל אַרן עסט גרייט געלד.

— אַ קבצן, האָט ער צו זיך אַליין אַ שמייכעל געטהון — אַ מלאכה צו ווערען אַ קבצן?

איינזאַם האָט ער אַרומגעבלאָנזעט אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ און פּאַמעליך צוגעשפּאַנט ביז דער צווייטער זייט וואָקזאַל, וואו די קאָמיסיאָנערען און סוחרים האָבען זיך. שוין אַרויפגעזעצט אויף די גרויסע, בעל־עגלה'שע בריצקעס און אָבגעפאָהרען אין נאָהענטען שטעדטיל אויף נאַכט־לעגער.

פון איין גרויסער ענג־אָנגעזעצטער בריצקע האָט פּיוּניאַק גרוים־געשטעקט צו איהם זיין גרויסען קאָפּ און אַ געשריי געטהון:

— נו, ביינוש, אַרויף, אַ היים, צום ווייב.

נאָר ער האָט זיך נים געריהרט און געטראַכט, אַז זיין ווייב איז אַ קליינע, אַ גרינע מיט אַ גראָבליכע, עטוואָס־פערדי־סענע נאָז; אַז יעדעס מאָל, ווען זי דאַרף צו דער שפּייז־שאַפע האָבען, דראַפּעט זי זיך אויף אַ בענקעל, פּאַלט אַראָב און צוברעכט עפּעס; אַז זי איז עפּעס אַ משונה'דיגע און אַ קראַנקע, וואָס וועט קיינמאָל מיט איהם קיין קינדער נים האָבען, און ער וועט דאַרפען תמיד קוקען אויף איהר גרינעם פּנים, און פערדי־סענע נאָז; זעהען, ווי זי ברעכט טעלער און גלעזער.

ס'איז פערנאַנגען די זון. אַ גרויסע און שטאַרק רויטע האָט זי זיך נאָך איינמאָל בעוויזען אויף דעם עק פון'ם וואָלקענ־דיגען מערב, אָנגעצונדען די נעלע בלעטלעך, וואָס אויף די שפּיצען פון איינציגע אַקאַציען־בוימער און זיך בעהאַלטען הינטער אַ ווייטען און נאַקעטען באַרג.

— פאַני רובינשטיין, האָט זיך נאָך עמיץ צו איהם געווענדעט, — איהר בלייבט אויף נאַכט דאָ?

נאָר ער האָט נים אָבגעענטפערט און געקוקט אַ הין, וואו צווישען דריי בעל־עגלה'שע פוהרען האָט זיך נאָך איינזאַם אַרומגעדרעהט דער קליינינקער פּיניע ליסאַק, אַ אָנגעטהונענער אין זיין לאַנגען און שוואַרצען ראָק. ער האָט גים געהאַט צו בעצאָהלען פאַר דער פוהר, האָבען דערפאַר די בעלי־עגלות אויף איהם נים געקוקט און איהם נים געוואָלט נעהמען. אלי

דערבאַרעמדיִגער האָט איהם אַרויפגענומען אויף זיין פוהר און איהם געזעצט גלייך מיט דעם אָנטרייבער. דער אָנטרייבער — אַ היִבּשער פויערשער בחור מיט שוואַרצע הענד, ווי ביי אַ שוסטער, איז דערפאַר ברוגז געוואָרען. ער האָט ליִסאַק'ן הינטען אַרום געשטאָרצעט מיט אַ עלענבויגען, געקוקט אויף איהם מיט בייזע אויגען און געקריצט מיט די ציינער. און ליִסאַק איז געזעסען אַ איינגעהויקערטער, אַ שווייגענדיגער מיט אַ שוואַרצען, איבערגעשראָקענעם און שטאַרק דאַנקבאַרען פּנים.

ס'איז אַוועקגעפאָהרען די לעצטע פול אָנגעזעצטע פוהר. ער האָט געקוקט אויף די פרייליכע פּנים'ער פון די, וואָס פאָהרען צום לעצטען אַ היים; געזעהען, ווי דער בעל־עגלה, ווייל די אָבגעפאָהרענע פוהרען דעריאָגען און שמייסט דערפאַר זיינע מאָגערע פערד; ווי דאָס קיהלע פאַרנאַכט־ווינטעל יאָגט זיך נאָך דער פוהר און פערטרייבט דעם שטויב צום שטעדטיל צו.

פונ'ם וואָקזאַל איז אַרויסגעגאַנגען דער הויכער און גלאַטער זשאַנדאַרם, נאָך איהם האָט אַ שטאַרקען קלאַפּ געטהון די טהיר, גלייך ווי דער וואָקזאַל וואָלט ניט בעשטאַנען פון חדרים און קאָררידאָרען, נאָר פון איין גרויסע און פוסטע פאַס. דערזעהענדיג רובינשטיינען אַ איינגעזאַמטען און פערמוח'טען האָט ער איהם אַרומגעקוקט און געוואָלט עפּעס זאָגען, נאָר ער האָט זיך באַלד בעטראַכט, אַז ס'פּאַסט ניט פאַר איהם און זיך מיט אַ מאָל געלאָזט געהן אַ היים שטאָלץ און גרייט אויף אַלעס, גלייך ווי פון דעם גאַנצען ליידיגען פּלאַץ און הויכע, שאָקלענדיגע בוימער וואָלטען אויף איהם אַרויסגעקוקט טויזענדטער אָפענע אויגען פון זיין „נאַטשאַלסטוואָ״.

קוקענדיג אַהין, וואו די פוהרען דראַפּען זיך איינע נאָך דער צווייטער אויף דעם באַרג און ווערען איינגעזונקען אינ'ם וואָלקענדיגען האָריזאָנט, האָט זיך ביינוש דערפיהלט מאָרנע איבערגעבליבען און פערגעסען. ער האָט געזעהען פאַר זיך דאָס בעהאַלטענע אינ'ם האָריזאָנט שטעדטיל, גלייך ווי ער וואָלט איצט דאָרט געשטאַנען, געזעהען ווי מען טרייבט די טשערעדע איבער דער לאַנגער און שמאָלער גאַס, ווי ווייבער זיצען אין די אָפענע טהירען, וואַרטען אויף די פאָהרענדע מאַנען און קלאָגען זיך אויף דער פריהער אלול־קעלט.

דאָרט אין עק־גאַס שטעהט די שטוב זײַנע. זי איז אַרומגעצאַמט מיט אַ נידעריגען פּאַרקען, און אויף דער טהיר הענגט אַ שלעסעל. ווען ער קומט איצט אָן, וואָלט ער דאָס שלעסעל אַ טאַפּ געטהון, אַרײַנגעקוקט דורך דעם פערמאַכטען פענסטער אין דער פוסטער שטוב און זיך געלאָזט דאָס ווײַב זוכען. ער וואָלט זי געפונען בײַ איהר פאָטער. זי וואָלט זיך ניט דערפרעהט און וואָלט ניט טרויעריגער געוואָרען און דאָס פּנים איהרס, וואָלט, ווי תּמיד, מרה־שחורה'דיג גרין געווען, נאָר די שוויגער וואָלט זיך אויפגעהויבען און געזאָגט:

— זעה נאָר, בײַנוש איז געקומען! געה, טאָכטער, גיעב איהם טעה.

און זײַ וואָלטען געגאַנגען.

און ווײַט, ווײַט, פון יענער זײַט האָריזאָנט ליגט נאָך אַ שטעדטיל. ס'שלינגט דאָס איין די נאַכט. אין יענעם שטעדטיל איז אויך אַ לאַנגע גאַס פערהאַן, נאָר אַ ברייטע איז זי און אַ קרומע.

דאָרט אין מיט גאַס שטעהט זײַן פאָטער'ס שטוב, אַ אַלטע און אַ אויסגעקרימטע מיט שטאַרק אויסגעקרימטע פענסטער. אין יענער שטוב איז ער געבוירען געוואָרען און אין דעם נאָהענטען אַלטען בית־המדרש זײַנע יונגע יאָהרען פערבראַכט. זײַן פאָטער זיצט איצט געוויס אין בית־המדרש און יודען האָבען פאַר איהם דרך־אֶרץ, — אַ יחסן, קלערען זײַ — און אַ סך געלד האָט אַ מאָל זײַן שוועהר געהאַט.

און ער שטעהט דאָ, בײַם פוסטען וואָקזאַל. ער האָט ניט קײַן היים, און אין יענעם שטוב, אויף וועלכען ס'הענגט דאָס שלעסעל, איז שטיל און פוסט, פוסט...

פון דעמאָלסט אָן איז בײַנוש רובינשטײַן שוין מעהר צו זיך אין שטעדטיל ניט געפאָהרען. ניט ווײַט פון'ם וואָקזאַל האָט ער זיך בײַ איין פויער אַ חדר אָבגעדונגען און דעם אַ נאָמען געגעבען „די היים״.

אויף צו־להבעיס דער גרינגער און משונה'דיג־קראַנקער

ווייב האָט ער דאָס געטהון און אויף צו'להכעיס נאָך עמיצען, אַ שטאַרק שלעכטען און פערטיאוסטען, וועגען וועלכען ער האָט טראַכטען ניט געוואָלט. אָפשר איז דער עמיץ זיין אָנגעבלאָזענע שווינגער געוועז, וועלכע האָט געמוזט זיין ווייב אויף צו לעבען געבען, אָבער ניט דאָס ווייב, ניט די אָנגעבלאָזענע און קאַרגע שווינגער האָבען ביי איהם געפרעגט פאַר וואָס ער וויל אַ היים ניט קומען; אַזוי קליין איז ער שוין ביי זיי אין די אויגען געוועזען און בעמערקט האָבען זיי אפילו ניט, צו ער קומט אַ היים, צו ניין. ער האָט זיך דערפאַר נאָך מעהר פערעקשנ'ט און ניט געשריבען קיין בריעף.

אויף דעם וואָקזאַל איז דאָס לעבען געקראָכען פּאַמעליך און נודנע. אַלע גאַנץ פריה זענען זיך די סוחרים צענויפגע־פאָהרען. נאָך דעם הונגער האָבען זיי אויף דעם וואָקזאַל קיין אַרבייט נישט געהאַט, זיך אַ גאַנצען טאָג געוועלטעלט מיט די מעקלערס, און בעגלייט מיט די אויגען די לאַנגע און ברוג'זע פּאַסאַזשיר־צוגען. ער האָט מיט די סוחרים ווינציג שייכות געהאַט, דערפאַר וואָס זיי אַלע זענען צופרידען געוועזען פון דעם, וואָס ער דערלענגט געלד און האָט אַ מיאוסע ווייב. אַזעלכע שלעכטע און פערביסענע זענען זיי געוועזען, און פערדיענט האָבען זיי אַלע חוץ איהם... ער האָט זיי טאַקע דערפאַר שטאַרק פיינד געהאַט און זיך געהאַלטען מיט זיי פון דער ווייטענס. דאָך איז יעדען פאַר נאַכט, ווען די סוחרים זענען זיך פונאַנדערגעפאָהרען, אויף דעם וואָקזאַל נאָך פּוסטער און אומעטיגער געוואָרען. ער האָט דעמאָלסט איינזאַם אַרומגעבלאָנזעט אויף דעם ליידיגען פּלאַץ און זיך געפיהלט, ווי אַ בעליידיגטער און פערגעסענער. געטראַכט האָט זיך איהם דעמאָלסט טרויעריג און ניט גוט: וועגען זיין פּוסטער שטוב, וואָס שטעהט דאָרט איינזאַם צווישען די פריילינכע שטיבער פונ'ם לעבעדיגען שטעדטיל, וועגען דעם שלעסעל, וואָס העגנט דאָרט אויף דער טהיר און וועגען דעם, וואָס ער וועט זיך דאָ איבינג אַרומבלאָנקען אַ איינזאַמער, אַ טרויעריגער און אַ שוויינענדיגער. די וואָקזאַל־דינער, האָט ער זיך, ווי ס'האָט אויסגעוויזען, גיך צו געגעסען. זיי האָבען איהם אפילו גאָר ניט געזאָגט, נאָר דורכגעהענדיג פערביי דעם בענקעל, אויף וועלכען ער איז געזעסען, האָבען זיי אויף איהם קורצע

און בײזע בליקען געװאָרפען און װי געפרעגט: װאָס װאָלנערס זיך נאָך אָט דער דאָ?

אפילו דעם טרעגער, װעלכער האָט יעדען פאַרנאַכט דעם לײדיגען פּלאַץ אָבגעקעהרט, האָט ער זיך שױן אױך אײנגעגעסען. דאַכט זיך, װאָס האָט ער געהאט צו פערקעהרען דעם שטױב גלײך צו איהם אין פּנים און צו קוקען אױף איהם מיט בײזע אױגען? נאָר ס'האָט איהם פערדראָסען: בלאָנקעט זיך אַ מענש גלאַט אַזױ אַרום, סוחרים פאָהרען אַ הײם אַװעק, צו װײב און קינדער פאָהרען זײ, און דער װאַלגערט זיך װי אַ הונד, צו ליעב װאָס? צו ליעב װעמען? פאַרנאַכטען זענען װי אױף צו'להכעיס געגאַנגען קיהלע, װאָלקענדיגע, אֶלול'דיגע. שטילע װינטען האָבען מרה־שחורה'דיג אַרומגעבלאָנזעט אינ'ם דונקעלען אַויר און די הױכע גלײכע טאָפּאָליעס, װעלכע זענען אַנטקעגען אין סעדיל אין צװײ שורות, װי די סאָלדאַטען, געשטאַנען, האָבען זיך ניט געשאָקעלט, נאָר די בלעטליך זײערע האָבען זיך אױף זײערע לינקע זײטלעך איבערגעקעהרט, זיך געטרײסעלט און שטיל געדאַװענט.

אַ מאָל פלעגט צום װאָקזאַל צו לױפען אַברהם'ציק קױפמאַן, חאַפּ'ן אַ קוק צו מיט דעם משא־צוג איז איהם ברעטער מיט קעראָסין אָנגעקומען און באַלד לױפען צוריק צום רעזערװואַר. װען ס'איז אין דרױסען פינסטער געװאָרען, האָט זיך געזעהען, װי דאָרט װײט לײכט זיך אין זײן שטיבעל; און געהערט האָט זיך אין דער שטילקײט און פוסטקײט, װי ס'היט איהם דאָרט אָב זײן אַלטער סטרוזש און קלאַפּט דאָרט פּאַמעליך אינ'ם דרימעלדיגען הילצערנעם פאַרקאַן.

אױף דעם עק פון דעם װאָקזאַל־פּלאַץ פלעגט זיך אַמאָל בעװײזען איציק ברוך און עמיצ'ן שלעפען ער זאָל זיך מיט איהם צו דער „װאָדאָקאַצקע“ באָרען געהן; אַזאַ קרעפטיגער און אונפערשטאַנדיגער איז דער קאַלטבלוטיגער בחור געװען, און נעבאָרען האָט ער זיך נאָך אַקוראַט צװײ מאָל אין טאָג, חאָטש אין טײך איז שױן דאָס װאַסער שטאַרק קאַלט געװען און געשניטען דאָס לײב װי מיט מעסער'ס. זײנע פערדינגסטען האָט ער אַלע מאָל זײן מוטער מיט די שטאָדט־בעלי־עגלות אָבגעשיקט, אַלײן געזעסען בײם װאָקזאַל, זיך מיט קײנעם ניט אַנגעקעהרט

און געהאַט אַלץ אין פּנים אי שבת אי וואָך. איינמאָהל ביינאַכט איז ביינוש צו איהם אַריינגעגאַנגען און איהם געטראָפען ליגען אויף דער נידעריגער קאַנאַפּע מיט'ן פּנים צו דער סטעליע.

— ס'איז אייך אומעטיג? — האָט ער איהם געפרעגט.

נאָר איציק האָט געענטפערט „ניין" און ווידער געקוקט אויף דער סטעליע. ער איז ביי איהם דעמאָלסט אָבגעזעסען אַ פּאָר שעה און נאָכדעם אָנגעהויבען אַריינקומען צו איהם אַלע אָבענד. איציק האָט ס'רוב געשוויגען און געקוקט אויף דער סטעליע מיט גרויס אינטערעס, גלייך ווי ער וואָלט אין איהרע דונקעלע ווינקלען געזעהען יענע גרויסע און ווייטע שטעדט, אין וועלכע ער האָט זיין יוגענד איבערגעלאָזט; ס'האָט איהם ניט בעריהרט וואָס די וואָקזאַל-סוחרים פערדינען, און צופרידען איז ער ניט געווען דערפון, וואָס ער דערלעבט. טאַקע דערפאַר האָט ער זיך נעבען איציק'ן געפיהלט גרינג און פריי און איז גיך געוואוינט געוואָרען דערצו, וואָס ער האָט גערעדט און איציק האָט געשוויגען.

איינמאָל איז ער זיך ביי איציק'ן שפּעט פערזעסען און געבליבען נעכטיגען. ער האָט זיך טאַקע דאָס מאָל אויסדער-צעהלט פאַר איציק'ן. נאָר איציק האָט, ווי געוועהנליך, געשוויגען און אַ פּנים געהאַט, ווי מען רעדט ניט צו איהם; די לאָמפּ איז געווען אַרומגענומען מיט אַ רויטען פּאַפּיער, דערפאַר זענען אין חדר רויט געווען דער אויר, די ווענד, דער טיש מיט'ן זורינגען סאַמאָוואַר און אָנגעגאָסענע גלעזער טעה און איציק אַליין, וועלכער איז, ווי תמיד, געלעגען אויף דער נידעריגע קאַנאַפּע די הענד אונטער'ן קאָפּ און די אויגען צו דער סטעליע. אַזוי שטיל איז אין חדר געווען, אַזוי אַנגענעהם, וואָס אין נאָהענטען קאָררידאָר קוויטשעט אין דער פינסטער אַ קליינער חזיר און וואָס אין דער צווייטער העלפט פון דער שטוב שרייט דער גוי'עשער בעל-הבית און קריגט זיך דאָרט מיט זיין יונגע און שענע ווייב. דאָך האָט צווישען דער שטילקייט און רוהיגקייט שטאַרק גענאָגט דאָס הארץ, זיך געפרעסט און וועה געטהון. ביינוש רובינשטיין האָט שוין גערעדט שטיל אין און זיין אַראָב געלאָזטען קול האָט זיך געהערט אַ איינגעהאַלטענע קלאַג:

— איהר פערשטעהט, איציק! מען שטעלט אַ

אַ נידעריגער און מען זאָגט איך: נאַ קוק און ווער צו זעצט. די זאַך איז פּשוט.

אויף זײַן פּנים איז פערקיהלט געוועזען אַ פערדראָס, אַ פערדראָס אויף זײַן ווײַב, אַ פערדראָס אויף די סוחרים, וועלכע פערדינען, אַ פערדראָס אויף דעם גאַנצען לעבען, וועלכעס פיהרט זיך ניט אַזוי ווי ס'דאַרף צו זײַן און טהוט אַלץ אויף צו'להכעיס. די טיפע און קלײַנע אויגען האָבען געלויכטען און אויסגעזעהען בעלײַדיגט און הילפלאָז.

— אומעטום זעהסטו אַ זעלכע דברים-אחרים, ווי אַברהם'ציק קויפמאַן, און ס'איז זײַ גוט און זײַ שמײַכלען.

נאָר איציק האָט זיך פּלוצים אויסגעצויגען מיט זײַן גאַנצער קרעפטיגער לענג, געטהון אַ גענעץ אויף'ן קול און אויסגעצויגען צו איהם אַ פּאָר פערמאַכטע און קרעפטיגע הענד.

— מ'זאָגט, רובינשטײַן, אַז די ערשטע ווײַב אײַערע איז געוועזען אַ שענע און אַ קלוגע.

בײַ רובינשטײַנען האָבען די קלײַנע אויגען שטאַרקער צו לײַכטען אָנגעהויבען. ער האָט געוואָלט זאָגען: און הײַנט לעב איך מיט אַזאַ מיאוסע און נאַרישער; ער האָט זיך אָבער אײַנגע-האַלטען און געשוויגען.

ס'איז אַרײַנגעקומען דעם בעל-הבית'ס שענע און יונגע ווײַב. זי האָט צו געשטעלט בענקליך צו דער קאַנאַפּע און מיט איהרע פולע, האַלבנאַקעטע הענד געמאַכט אַ געלעגער. ער האָט זיך האַלב אויסגעטהון און זיך געלעגט בײַ דער וואַנד. נאָכדעם האָט איציק פערלאָשען די לאָמפּ, זיך אויסגעצויגען נעבען איהם און באַלד אַנטשלאָפען געוואָרען. דער קלײַנער חזיר האָט זיך פערשטופּט אין טיפען ווינקעל פון דעם פינסטערען קאָרידאָר, זיך דאָרט צענויפגעקנײַצט און אויפגעהערט צו קוויטשען. מיט אַ מאָל איז געוואָרען שטיל און פּוסט, אין דורך די נידעריגע, האַלב-פערהאָנגענע פענסטער, האָט אַרײַנגעקוקט די שוואַרצע, וואָלקענדיגע און קיהלע אלול-נאַכט, זיך געצויגען ווײַט ווײַט און געדרימעלט. פון יענער זײַט איז דורכגעגאַנגען דער אָנגע-פּעלצטער בעל-הבית מיט'ן לאַמטערען אונטער'ן אָרעם און פאַמעליך אוועקגעשפּאַנט ערגיץ אויף דער דריטער וואָרסט, וואו ער האָט אײַגענער אַלײַן בעדאַרפט אָבשטעהן די גאַנצע נאַכט.

מ'האָט נאָך לאַנג געזעהן ווי ביים אוועגעהענדיגען ביסערט דער לאַמטערן אונטער'ן אָרעם, ביינט זיך און פינקעלט, ווי אַ גרויסע רויטע און פּייערדיגע אויג, וואָס קאָן ערגיץ אַזעקגעהן, זיך ערגיץ בעהאַלטען, אָבער קיינמאָל ניט אויסגעלאָשען ווערען.

ס'האָט ווידער געגאַנגט דאָס האַרץ און דער מוח האָט געטראַכט וועגען דאָס ערשטע געשטאָרבענע ווייב. אַזאַ שענע איז זי געווען, אַ שטילע און אַ ווייכע מיט אויך אַזעלכע שטילע און ווייכע געפיהלען. און ליעב געהאַט האָט זי איהם, דעם שווארצען און ניט שענעם, מיט די נידעריג־צוגעשווירענע באַקען און אָבגעבּיסענע נעגעל. ער האָט זי, ווי ס'האָט אויסגעזעהען, שטאַרק ליעב געהאַט, וואָרום ווען ער זאָל זי ניט געווען ליעב האָבען, וואָלט ער זיך, בשעת זי איז געשטאָרבען, ניט געווען אַזוי שטאַרק איבערגעשראָקען, וואָלט ניט געווען אַרויסגעלאָפען אויף דער גאַס, ווי אַ חסר־דעה און וואָלט דאָרט ניט געווען אָבגעשריעגען גאַנצע צוויי שעה „גוואַלד", אַזוי אַז אַלע ווייבער זאָלען זיך צענויפלויפען. אַ מענש שרייט ניט אומזיסט און איבערהויפּט ער — בּיינוש רובינשטיין. דאָך איז ער באַלד נאָך איהר טויט צו זיין פאָטער געקומען, צוריסען איהר שענעם בילד, וועלכעס זי האָט איהם נאָך כלה־וויַיז געשענקט, און די שטיקלעך פערשטופּט ערגעץ הינטער אַ פּלאַט פון אַ טיש, און אין פיער חדשים אַרום האָט ער מיט דער צווייטע ווייב חתונה געהאַט און גענומען דאָס צווייטע מאָל נדן. ווען ער איז מיט איהר אין אַ פּאָר חדשים אַרום צום פאָטער צו־גאַסט געקומען, האָט די מוטער, אַ קלוגע און לייטישע יודענע, איהר כבוד אָבגעגעבען, ווי איין אָנגעלעגטער שנור, נאָר זיין קלענערע שוועסטער — אַ געזונדטע קליינשטעדטילדיגע מעדעל מיט אַ בראָדייוקע אונטער'ן נאָז, האָט זיך איינמאָל צעוויינט אויפ'ן קול און געקלאָגט ווי אויף אַ מת:

— אוי אויסגעביטען האָסטו.

און זי — די נייַ אויסגעביטענע איז דעמאָלסט געווען אין צווייטען חדר, אַלץ אויסגעהערט און אפילו ברוגז ניט געוואָרען. אַזאַ הילצערנע און לעבעדיג־טויטע איז זי געווען. איינמאָל ווען מ'האָט דעם טיש איבערגעטראָגען, זענען די שטיקלעך פון דעם צעריסענעם בילד אַרויסגעפאַלען. דאָס ווייב האָט זיי אויפגע־

הויבען און . זיי בעטראַכט. אויף איין שטיקעל איז געווען נאָר איין אויג, וואָס האָט געקוקט רוהיג און אָהן שום פּאָרוואורף.

— פון וועמעס בילד איז דאָס? האָט זי איהם געפרעגט.

ער איז דעמאָלסט שטאַרק רויט געוואָרען און אין האַלז האָט איהם עפּעס מאָדנע געוואָרגען, נאָר ענטפערען האָט ער געמוזט, אָבער אויף זיין ווייב האָט זיין ענטפער קיין שום איינדריק ניט געמאַכט, און איהם האָט דערפאַר אויך שטאַרק פערדראָסען אויף איהר; ער האָט געוואָלט, אַז די שוועסטער זאָל זיך פאַר איהר אין די אויגען נאָך אַמאָל צובליפען: „אויס-געביטען, אויסגעב.ט.ן האַסטו“.

ווען ער האָט שוין אָנגעהויבען דרעמלען, האָט פּלוצים עמיץ אָנגעהויבען קלאַפּען אין אַ פענסטער פון דער צווייטער האַלבער שטוב. ער האָט אַ ציטער געטהון און אויפגעעפענט די פערשלאָפענע אויגען. שטילע קלעפּ האָבען זיך דאָרט פאַמעליך געשאָטען אויף אַ דינער, גלעזערנער שויב. די שויב האָט געציטערט מיט אַ שלעפריגען קול און עפעס קאַלט בלוטיג אויסדערצעהלט דער נאַכט, און די נאַכט האָט געשוויגען און געהערט. נאָכדעם האָט זיך געהערט, ווי מען עפענט פאַמעליך די טהיר פונ'ם פינסטערען פאָרהויז און מען סור'ט זיך דאָרט שטיל דורך, ווי עמיץ געהט פונ'ם קאָרידאָר אַרויס און געהט באַלד צוריק אַריין.

— אַט אַ שד! האָט אַ מורמעל געטהון פונ'ם שלאָף איציק, זיך דורכגעוואָרפען און איהם עטוואָס צוגעקוועטשט צו דער וואַנד.

— ווער? האָט ער ביי איציק'ן געפרעגט.

— אַברהם'ציק, האָט ווי פונ'ם שלאָף איציק געענטפערט, אַלע נאַכט... און באַלד איז ער שוין געשלאָפען, און אין חדר האָט זיך שוין געהערט, ווי ער אָטעמט גלייך און פעסט.

— אַברהם'ציק? ביינוש רובינשטיין האָט זיך ניט געגלויבט און זיינע טיפע און קליינע אויגען האָבען אין דער פינסטער געלויכטען מיט אַ שמייכעל פון ערשטוינונג. שפּעטער, ווען ס'איז פאַר איהם קלאָר געוואָרען, אַז אין דער צווייטער פינסטערער האַלבער זייט שטוב איז איצט פערהאַן אַברהם'ציק מיט יענער יונגער און שענער נייע, וועלכע האָט זיך דאָ ניט לאַנג אַרומ-

גערדרעהט און צוגעשטעלט בענקליך מיט פולע האלבנאקעטע הענד, האט ער שוין געטראכט, אז דער זעלבער פעטער און תמיד שמייכלענדיגער אברהמ'ציק האט געלד, א רעזערוואואר, א נייע שטוב מיט נייע מעבעל.

— א חזיר האט דאס א ביסעל פון עולם־הזה הנאה. ניט אומזיסט שמייכעלט ער.

ער האט איהם ניט מקנא געוועז, נאר ס'האט איהם גלאט אזוי פערדראסען און ער האט ליעגענדיג אין בעט געביסען די נעגעל.

— פאר וואס קומט דאס איהם?

און גאנץ פריה, ווען ער האט איציק'ן ביים וואקזאל בעגעגענט, האט ער איהם אבגעשטעלט און געזאגט:

— אט וועט איהר זעהען: אברהמ'ציק וועט נאך האבען א שענע ווייב אויך — איציק האט צום אנהויב ניט פערשטאנען וועגען וואס ס'געהט. ער האט זיך אבער באלד דערטאנט און גלאט אזוי אויסגעשפיגען.

III.

פיניע ליסאק האט זיך איינגעהויקערט, ארומגעקוקט צו ס'קוקט איהם קיין מענש נאך און שטילערהייד זיינע ביינער פון וואקזאל אב געטראגען. אויף דעם וואקזאל איז ער שוין סיי ווי סיי איבעריג געוועזן און געערעדט האט ער שוין נישט מיט קיינעם און מורא געהאט האט ער שוין פאר יעדען. א שטיק צייט האבען די סוחרים טאקע זיין פלטה ניט בעמערקט; מען האט זיך אבער צום סוף אומגעקוקט און זיך געוואונדערט:

— הערט א מעשה?!

— איך זעה איהם שוין אבער טאקע א שטיק צייט ניט — האט זיך דאס מאל צום עולם צוגעשארט לוי פיוניאק און געגעבען צו וויסען:

— וואס, פיניע ליסאק? ער געהט ארום אין די הייזער.

א מזיק, אט דער איינגעהויקערטער פיוניאק; קיין זאך איז פון זיינע נישט אויגען צוגעדעקט. און א מינע א וואונדערבארע בעווייזט ער נאך דערצו, גלייך ווי ער וואלט וועלן זאגען:

— אַ בושה כ'רעבען, אַזאַ נאַרישקייט ניט צו וויסען.

און אַז דער נאַאיוועד עולם האָט זיך נאָך אַלץ ניט גע־גלויבט, האָט ער קאַלטבלוטיג די הענד אין די אַרבעל אַריינגע־שטעקט, דעם קאָפּ פּאַמעליך אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט און, ניט קוקענדיג אויף קיינעם, אויפ'ן קול אויסגעשריען:

— נחום פּיאַטקע! וואו ביזטו ערגיץ!

האָט זיך צוגערוקט אַ רויטער יונגער מאַן מיט אַ רויטען קליינענדיגען פּנים מיט אַ פערבונדענער באַק און שטאַרק בלאַסע ליפּען און עדות געזאָגט:

— מיין שוויגער אַליין האָט איהם אין אָדעס געזעהן; ער געהט אַרום אויף דעם לימאַן און זאָגט, אַז ער איז פון די קאַליבעלאָדער נשרפים.

דערמאָנט, האָט פּיוניאַק גלאַט אַזוי אַ הוסט געטהון און ניט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, פּאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט.

און די סוחרים זענען נאָך פערוואונדערטע געווען און מיט עטוואָס שמייכלענדע פּנים'ער זיך געקוקט אין די אויגען.

זיי האָבען שוין געגלויבט, געשוויגען און געקלערט וועגען ליסאַק'ס שוואַרצען אין אָבערגעשראָקענעם פּנים, וואָס בלאָנקעט ערגיץ אַרום ווייט, ווייט הינטער די פּלייצעס און פערקרימט זיך פאַר אָבגעבּרענטע ווייבער, וואָס שמירען זיך אַלע טאָג דאָס לייב מיט בלאָטע:

— פון די קאַליבעלאָדער נשרפים.

און נעבען זיי איז נאָך געשטאַנען דער רויטער יונגערמאַן מיט'ן קליינענדיגען פּנים און שטאַרק בלאַסע ליפּען און זיך ערנסט געשוואָרען:

— זאָל איך אַזוי אַ גוט יאָהר האָבען...

ס'איז געווען מאָדנע אויף דער נשמה.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, ווען די צוגען זענען איינמאָל אָבגעגאַנגען און אויפ'ן וואָקזאַל האָט שוין דער עולם אָנגעהויבען קלענער ווערען, האָבען די סוחרים בעמערקט ליסאַק'ס ווייב. אַ שוואַנגערע און אַ גראָבע מיט גלאַטע געלע האָר און אויך אַזאַ גלאַטען און געלבליכען פּנים איז זי געשטאַנען מיט'ן פּנים צו דער וואַנד און שטיל, אָהן אַ קול אין אָהן לשון געוויינט. די סוחרים האָבען זיך אַרומגעדרעהט פון ווייטענס, געכאַפּט אַ קוק אויף

איהרע פּלײצעס, וואָס האָבען געציטערט, און זיך דערמאָנט, אַז ניט לאַנג האָבען איהרע האָר מיט פּערפום געשמעקט און אַליין איז זי געזעסען מיט ליסאַק׳ן אין קלײנעם קאַבינעט און זיך אין מסחר געמישט. זיי זענען טאַקע גערירהרט געוואָרען און איהר געמאַכט אַ נדבה. צענויפגענומען די נדבה האָט אַלי דערבאַרעמדיגער אַליין; ער האָט צו יעדען געשמײכעלט מיט זײנע גוטע אויגען און צו געגאַנגען מיט זײן דינעס, ווײבערשען קול:

— אויף אַזאַ זאַך דאַרף מען צומאַכען די אויגען און געבען. און סוחרים האָבען רחמים בעקומען און געגעבען.

ווען מען איז נאָכדעם אויך צו בײנוש רובינשטײן צוגעגאַנגען, האָט פּיוניאַק אַרײנגערוקט די נאָז און צוגעמורמעלט:

— גיט, גיט, אי״ה בײ איך, וועלען מיר אויך געבען.

דער עולם האָט הנאה געהאַט און געלאַכט, און בײ בײנושען האָבען די טיפע אויגען אַ ציטער געטהון און מיט אַמאָל צו לײכטען אָנגעהויבען.

דאַכט זיך, וואָס האָט צו איהם אָט די ברײטבערנדיגע און אײנגעהויקערטע בריאה, ער האָט איהם קײנמאָל קײן שלעכט׳ס ניט געטהון. ער איז דער פּאַר אויף אַלע סוחרים אין כעס געווען, אָנגעוויזען אויף ליסאַק׳ס ווײב און איהם מודיע געווען:

— אָט דעם ווײבעלס מאַן האָבען זיי פּאַר אַ קבצן געמאַכט. איהם האָבען זיי קײן אָדעס נדבות בעטען משלח געווען און איהר מאַכען זיי דאָ אַ נדבה. ער האָט זיך מיט בעלײדיגטע אויגען אויף די סוחרים אומגעקוקט און אויף שטום-לשון געפרעגט בײ העכטען:

— גוט אַזוי, אַ?

העכט האָט געקוקט אויף דעם כליפּענדען ווײבעל מיט זײן אונטערגעהויבענעם פּנים, היבשער נאָז און צונומענע נעז-לעבער, וואָס זענען בײ איהם תמיד צונומען געווען און דער פּנים תמיד אונטערגעהויבען גלײך, ווי עמיץ וואָלט איהם מיט גרויס ליעבע האַלטען פּאַר זײן שוואַרצע און נאַר וואָס שפּראָצענדע בערדיל און וואָלט בײ איהם מיט ליעבע פרעגען:

— זאָג זשע נור, מײן קינד: וואָס האָסט דו הײנט אין חדר געלערענט? ניט לאַנג איז ער פון טשערניגאָווער גובערניע

אַ פּאַרטיע קליינע קויפּען אַראָבגעקומען. ער האָט מיט סוחרים קיין גרויסע אינטערעסען געהאַט, האָבען זיי איהם אַ נאָמען גע- געבען „דער יום טוב'דיגער".

אָפּשר האָבען זיי איהם דעם נאָמען געגעבען דערפאַר, וואָס ער האָט תמיד אַ שוואַרצען און נייעם סורדוט געטראָגען און געריעדט מיט גרויסע הפסקות און מיט אַ נגון פון פּרק, ווי אַנ'ערליכער יוד אום שבת, און אָפּשר גאָר דער פאַר, וואָס זיין דונקעלער פּנים איז זעלבסט יום טוב'דיג געווען און מיט עפּעס וואָס, ווי זיידענס, גלאַטעס געווען בעצויגען.

אַ מאָדנער נפש איז דער העכט געווען. ער האָט פיינד גע- האַט האַנדעל און סוחרים מיט אַלע איידעלע געפיהלען פון זיין האַרצען און אַליין אַ סוחר געווען.

געהאַט ערגעץ אַ ווייבעלע אין טשערניגאָווער גובערניע— אַ קליינינקע און אַ שענינקע.

זי האָט איהם געשריבען, אַז זי האָט איהם ליעב און ער האָט איהר געענטפערט, אַז קליינע „האַלט אַ מקח".

פון די בוימער זענען געפאַלען האַלב געלע, האַלב פער- טריקענטע בלעטלעך. פאַלענדיג האָבען זיי זיך נאָך עטליכע מאָל אין אויר איבערגעקעהרט, פאַמעליך אַרומגעשוועבט אין אַלע זייטען פון דער נאָהענטער לופט און סוף כל סוף ליגען געבליעבען אויף דעם וואָקזאַל-פּלאַץ, געפאַלענע און דערשלאָגענ- דיג-פרעגענדע:

— איז אַט דאָס, הייסט עס, דער סוף!

ס'האָט זיי געענטפערט אַ קאָהר פון אַ בעזעם מיט אַ בלאָז פון דעם קיהלען, חושב'דיגען בין-השמשות-ווינט. זיי האָבען זיך אַוועקגעקייקעלט ערגיץ ווייט איבער די רעלסען, געפלויגען פון איין אָרט אויף דעם צווייטען, און פון די האַלב נאַקעטע בוימער זענען אויף דעם וואָקזאַל-פּלאַץ געפאַלען נייע בלעטער—און אויך אַזעלכע האַלב-געלע און האַלב-פערטריקענטע- טרויעריגע פאַרנאַכטען האָבען זיך ביי'ם וואָקזאַל אָנגעהויבען. די ברואים האָבען זיך כלומר'שט געשעמט אויס זאָגען, אַז זיי האָבען פאַר די פאַרנאַכטען מורא, און דאָך זענען זיי זיך אַלע

פאַר פחד פונ׳ם וואָקזאַל פונאַנדערגעלאָפען, זיך אַריינגעכאַפּט אין בעלויכטענע, וואַרעמע שטיבעלעך און איבער געלאָזט ביינוש רובינשטיין איינעם אַליין.

זיי האָבען זיך דאָרט רוהיג געטרונקען טהיי, פּאַמעליך געשמייכעלט צו די שטוב־מענשען, געהאַלטען אַ קינד אויף די הענד. דערצו געצמאָקעט, גערעדט, כדי דעם טרויער פון יענער זייט בעלויכטענעם פענסטער צו פערטרייבען, האָט זיך דער טרויער פון דאָרט צום וואָקזאַל פערקליבען און דאָ פערשפּרייט זיין מרה׳שחורה׳דיגע שליטה. צוזאַמען מיט דער גלייכער רעלסען־שנור און הויכע סלופּעס פון טעלעגראַף האָט ער זיך אַלץ העכער און העכער אויף דער ערד געדראַפּעט און צוזאַמען מיט זיי שטעקען געבליבען אינ׳ם ווייטען עק הימעל, וואָס אין האָריזאָנט. די רעלסען מיט די סלופּעס האָט לאַנגזאַם איינגעשלינגען די אָנקומענדע נאַכט. און דער טרויער האָט פון זיך די לעבעדיגע נאָך אַ זכר געלאָזט — אַ לאַנגע שורה פון רויטע לאַמטערנס, וואָס האָבען געציטערט און זיך געבוקט אַהין, פון וואַנען ס׳איז געקראָכען די נאַכט. לאַנגע משׂא־צוגען זענען ביי׳ם וואָקזאַל געשטאַנען, שווערע זענען זיי געוועז און אויף עמיצ׳ן ברוגז׳ע. זיי האָבען זיך פּאַמעליך און שווער צוריקגערוקט, דערהערט אַ פייף פון אַ אָנגעפּעלצטען און שלעפריגען קאָנדוקטאָר, און ווידער שטעהן געבליבען ברוגז׳ע און שווייגענדיגע. האָט ביינוש רובינשטיין אויף די משׂא־צוגען געקוקט און געקלערט:

— אָנגעפּאַקטע וואַגאָנעס, פון וועלכע סוחרים האָבען הנאה געהאַט, וואַגאָנעס מיט ברעטער און האָלצוואַרג פון אברהם׳ציקס וועגען און פון וועגען פיעל אַנדערע זאַטע אברהם׳־ציקס, וואָס געפינען זיך אויף ווייטע, אומעדיגע אין האַלבשלאָ־פענדע וואָקזאַלען. מענשען האָבען פונ׳ם לעבען הנאה.

און נעבען איהם, אויפ׳ן ליידיגען וואָקזאַל־פּלאַץ האָבען נאָך אַרומגעשפּאַנט ישראל־זאַזאָלי — אַ רויטער אָנגעשטאָפּט־ריי־בער דאָרפס־יודעל און ניט ווייט פון איהם — דער איינציגער פערשפּעטיגטער וואָקזאַל־גימנאַזיסט. זאַזאָלי האָט פערטראַכטערהייד גערעדט מיט זיך, ווי מיט אַ זייטיגען און זיך אַליין אָפּט מכבד געווען מיט אַ וואַרעמען „רוח אין טאַטען״. און דער גימנאַזיסט האָט נאָך אַלץ הארציג געטענה׳ט מיט דעם שענעם מעדעל.

וואָס האָט אויף דעם וואָקזאַל ביכער און בלעטער פערקויפט. אָפשר האָט ער איהר דאָס דערצעהלט, פאַר וואָס ער איז ביז אַזאַ שפּעטער צייט אויף דעם וואָקזאַל געבליבען און איהר געוואָלט איינרעדען, אַז זי מעג איהם ליעב האָבען, ניט קוקענדיג אויף זיין פערריסענע נאָז, אומגעלומפּערטע הויך און גרויסע, גלעזערנע אויגען. —

ס'איז געווען אומעדיג צו הערען.

האָט ביינוש געפּרובט אין אַ ביכעל אַריינקוקען, איז נאָך אומעטיגער געוואָרען. אַמאָל האָט ער געקאָנט גאַנצע טעג אַריינקוקען און לערנען, און היינט...

עפענט ער נאָר אַ ביכעל אויף, אַזוי דערמאָנט ער זיך אָן די יונגעלשע יאָהרען, אָן דעם, וואָס זיין ערשטע ווייב האָט ליעב געהאַט צו אָנשפּאַרען איהר קאָפּ אויף זיין אַקסעל, פערמאַכען די אויגען און שווייגען, שווייגען... און אַלעס קריכט, קריכט-צו, ביז דער נייער משונה'דיג קראַנקער ווייב מיט דער גראָבער שוויגער. ס'דוכט זיך, אַז זי רעדט דאָ גאָר נאָהענט מיט איהר פאַלשען קול:

— זעה נאָר: ביינוש איז געקומען? געה, טאָכטער, גיעב איהם טהיי.

וויל ער אויף צו להכעיס וועגען זיי ניט טראַכטען און שפּאַנט פאַמעליך אַיועק צו מאיר העכט.

מאיר העכט האָט אויך אַמאָל פיעל געלערענט און געלייענט, און היינט רויכערט ער פּאַפּיראָסען און טראַכט.

— דאָס לעבען, זאָגט ער, איז מעהר אינטערעסאַנט פאַר יעדען בוך. און דאָס פנים זיינס, דאָס דונקעל-זיידענס און אומטערגעהויבענס איז דעמאָלסט אַזוי ערנסט און שטאָלץ און די אויגען זיינע זענען דעמאָלסט גרויס, שטאַרק גרויס.

און אַ וואונדערבאַרע און אַלטע מעשה דערצייהלט ער דעמאָלסט — זי מעשה מיט אַ פויפס, וועלכער האָט אויף דער ואַטור אָנגעוויזען און געזאָגט:

— אָט דאָס זענען מיינע ביכער.

האָט זיך ביינוש איינמאָל דערמאָנט אָן זיין איינגענעם לעבען: — אַ אָרעם אַ שוואַרץ לעבען, און פאַר אַ האַלבען יקבצן האָט דאָס איהם שוין געמאַכט, און מענשען וועלען שוין

באַד חוזק מאַכען פון איהם. ער האָט אַ ביטערען שמייכעל געטהון;

— נו, און מיין לעבען, אַ?

זענען ביי מאיר העכט די אויגען נאָך גרעסער געוואָרען און נאָך מעהר גלאַנצען אָנגעהויבען:

— און אייער לעבען — האָט ער, רויכערנדיג דעם פאַפּיראָס, צו איהם מיט'ן קאָפּ געשאָקעלט — און יעדען מענשענ'ס לעבען. האַ האַ... גוט איז געווען אַזוי צו קלערען איהם — העכט'ן. געלד האָט ער נישקשה'דיג פערדיענט און אַ ווייבעלע האָט ער געהאַט אַ לעבעדיגע, אַ קליינינקע און אַ שענינקע. ווען זי איז צו איהם איינמאָל אויף עטליכע טעג אַראָבגעקומען, האָט זי צו איהם די גאַנצע צייט געשמייכעלט מיט איהרע בלויע און פריילּיכע אויגעלעך און געשפּיעלט מיט איהם אין „פּאַטשערלעך". ער האָט יעדעס מאָל איהרע קליינע אויפגעבלאָזענע הענדטליך אָנגעפּאַטשט אַזוי שטאַרק, אַז זיי זענען העליש־רויט געוואָרען און זי האָט, אוועקלויפענדיג פון איהם, געשריען:

— געה, כ'האָב דיך שוין פיינד.

זי האָט מיט איהם אויך אַלע אָבענד ביים וואָקזאַל אַרום געשפּאַצירט, אַריינגעקוקט מיט קוועלענדע אויגען אין זיין דונקעל זיידענעם פּנים, און איהם אַלץ דערצעהלט וואונדערבאַרע און מאָדנע פריילּיכע מעשה'ליך, וואָס האָבען זיך אָבגעטהון אַלץ דאָרט — אין טשערניגאָווער גובערניע.

חברה האָבען פון איהר קיין אויג ניט אַראָבגענומען און זיך פּאַר קנאה געווערטילט:

— אַ קליינס און אַ שענס..

— אַ?!...

און אַברהמ'ציק איז דאַמאָלס אַלע טאָג אין זיין נייעם קאָסטיום צום וואָקזאַל געקומען.

פּיווניאַק האָט איהם אַפילו איינמאָל אָבגעשטעלט און אויסגעשריען אין דער הויך:

— גוט יום־טוב אייך, ר' אַברהמ'ציק!

האָט ער צו פּיווניאַק'ען מיט זיין זאַטען און פוילען שמייכעל געקוקט און אָנגעוויזען אויף העכט'ס ווייבעל.

— ווילסט אויך אַזעלכע? — האָבען צו איהם פּיוניאַק'ס וועריטילדיגע אויגען געוואונקען.

און איהם, בּיינוש'ן, האָט זיך שטאַרק געוואָלט צו געהן צו אברהם'ציקען און זאָגען:

— העכט'ן קומט אַזאַ ווייבעל, פערשטעהסט? ער איז אַ יונגערמאַן מיט מעלות, אָבער דו, גראָבער חזיר...

ער האָט זיך אָבער באַלד דערמאָנט אָן אברהם'ציקס טרפה'נע הצלחה און אָנגעהויבען צו בּייסען די נעגעל.

ז'איז שוין פאַר איהם אַלעס קלאָר געווען.

זלע וועלען לעבען גליקליך און שען און נאָר ער... ער האָט אין נאָהענטען שטעדטיל אַ שטוב, אויף דער טהיר פון וועלכע ס'הייגט אַ שלעסעל. ער האָט דאָרט אויך אַ משונה'דיגע קראַנקע ווייב, וואָס שרייבט, אַז זי איז אי געזונד אי ניט געזונד, אַז ניט לאַנג איז זי פון עפּעס אַראָב געפאַלען, זיך געטהון אַ שטאַרקען קלאַפּ און צובראָכען די גרויסע פאָרצעלייענע וואַזע.

און די נעשעפּטען זיינע... די געשעפטען?!

ס'האָט זיך געצויגען דער לאַנגזאַמער הערבסט. קורצע און דונקעלע טעג אָהן זונען און אָהן הימלען, לאַנגע מעת-לעת'דיגע רעגענס מיט פרישע און שוואַרצע שבת-בראשית'דיגע בלאָטעס. די וואָקזאַל-בעלי-עגלות האָבען דאָס אַביסעל טרחא געהאַט — געהאַלטען אין איין בינדען די האַרטע פערדישע ווידלען, זיך געהילט אין גראָבע און נאַסע רעדנעס, און מורא געהאַט פאַר די פינסטערע נעכט, ווי פאַר'ן מלאך המות.

— אונמעגליך צו פאָהרען — האָבען זיי, שמייסענדיג די פערד, געזיפצט, חאַטש נעהם אַרויס די אויגען. וויאָה!...

דאָרט אין יענע שטעדטליך, וואוהין זיי האָבען די פאַר-שוינען געפיהרט, זענען שוין יונגעלעך געגאַנגען בּיי נאַכט אין חדר, בעלויכטען מיט זייערע לאַמטערענדליך די אויסגעקנעטעטע-נע בלאָטע און זיך פאַר פרייליכקייט צו-געזונגען:

„הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל"...

און דאָ האָט דער נעבעל דעם דונקעל בעלויכטענעם און שטאַרק אָבגעוואַשענעם וואָקזאַל געשלונגען און איהם אָבּ־געזונדערט פון דער גאַנצער געגענד.

די דורכפאָהרענדע זענען אויך וועניגער געוואָרען און בּײַנוש'ן איז געווען שרעקליך אומעטיג.

מאיר העבּט איז אויף אַ פּאָר וואָכען פונ'ם וואָקזאַל אָבּ־געפאָהרען; אַברהמ'ציק האָט שוין ערגיץ אַ שענע כלה געהאַט און זיך בּעריהמט, אַז שבת חנוכּה וועט בּײַ איהם די חתונה זײַן. און איציק? אַ מאָרגעם לעבען האָט ער דאָ געפיהרט. אַ איינזאַמעס און אונבּעוואוסטזיניגעס, ווי אונבּעוואוסטזיניג ס'איז געווען זײַן לעבען אין יענע גרויסע און ווײַטע שטעדט, פון וועל־כע ער איז צום וואָקזאַל אַראָבגעקומען. דעם גאַנצען טאָג איז ער בּײַם וואָקזאַל פערנומען געווען, און פאַרנאַכט האָט ער אַ גראָבען שטעקען אין האַנד גענומען, און ניט אויסרעדענדיג צו קיינעם אַ וואָרט, פּאַמעליך אַוועק געשפּאַנט אין יענעם צעשפּרײַ־טען דאָרף, וואָס האָט זיך געדראַפּעט, אויף זײַנע צוויי שכניש־ע בּערג. צו ווען איז ער דאָרט געגאַנגען? קיין יודען האָבען דאָך דאָרט ניט געוואוינט, חוץ חיים מענדעל מאַרגולים, דער פּאָסעסאָר, וואָס האָט געהאַט אַ פּריצי'שען פּנים מיט פּריצישע מאַניערען און בּעוואוינט דעם גרויסען און שענעם פּריצי'שען הויף.

IV.

אין איין פּראָסטיגען און וואָלקענדיגען בין־השמשות האָבען די וואָקזאַל־לײַט בּעמערקט אַברהמ'ציק'ן בּשעת ער איז אָנגעקומען מיט אַ לאַנגען פּאַסאַזשיר צוג. זײַ האָבען מיט אַמאָל בּעקומען שטאַרק נײַגעריגע פּנימ'ער, זיך אַרומגעשטעלט אַרום איהם און געשלעפּט דער פּאַר די פּלײצעס און דער פּאַר די הענד.

— נו, אַברהמ'ציק, וואו איז זי?

מען האָט איהם געשטופּט און געשלײַדערט פון איינעם

צום צווייטען. ער האָט געהאַלטען אַ פּעקיל אין האַנד, געשמייכעלט און געשריען:

— זעה נאָר, ווי ס׳חאַפּט זיי דער רוח אַוועק?! וואַרט, האָט צייט... באַלד אָבער האָבען זיך די סוחרים אַרומגעקוקט און מיט אַמאָל שטיל געבליבען.

אַ מיטעל-וואוקסיגע און גלייכע מערעל איז געשטאַנען נעבען אַברהם׳ציק׳ן און אָהן ווערטער ביי זיי געפרעגט:

— איז דאָס, הייסט עס, זענט איהר וואָקזאַל-סוחרים?

זי האָט געהאַט אַ אײדעלען שוואַרצחנ׳ודיגען פּנים און אויגען שוואַרצע און קלוגע, וואָס האָבען געלייכטען און געטוב׳לט זיך אין טרוימען.

דאָס איז געווען „זי״ — אַברהם׳ציק׳ס ווייבעל.

יונגוואַרג איז טאַקע דערפאַר רויט געוואָרען און עלטערע האָבען זיך הינטען אַרום געקנייפּט. ס׳האָט זיך געמאַכט אַ קניפּ איז פערבלאָנדזעט געוואָרען צו אַברהם׳ציק׳ן, האָט ער שיער ניט אַ געשריי געטהון, זיך אַרומגעקוקט און ניט געוואוסט וועמען דאַרף ער פאַר דעם קניפּ אָבדאַנקען: ביי אַלע סוחרים זענען די פּנים׳ער געוועזען ערנסטע און לײטישע, און די אויגען זייערע האָבען עפּעס מאָדנע געפינקעלט. זיי האָבען זיך, אַ פּנים, ניט איינגאַנצען גוט געפיהלט.

האָט זיי אַברהם׳ציק דערפאַר געוואָלט ווייזען, אַז ער איז מיט איהר גאָר היימיש, זי גענומען אונטער׳ן האַנד און מיט איהר אַוועקגעשפּאַנט אַ היים צום רעזערוואואַר.

די סוחרים זענען, ווי פון עפּעס וואָס נצול געוואָרען און נאָכגעקוקט די אָבגעהענדרע מיט פריילינבע און ווערטעלדיגע פּנים׳ער.

דער ערשטער איז פון זיין ערנסטקייט און אַרטינקייט בעפרייט געוואָרען לוי פּיוניאַק, ער האָט פערלעגט די הענד אין די אַרבעל און געזאָגט זיין מיינונג:

— ניט שטאַרק שען, אָבער כלל ניט מיאוס. און אַ פּאָר אויגלעך.

האָט זיך באַלד נאָך עמיץ אַרויסגעחאַפּט:

— און אַ פּאָר...

האָבען איבער דעם לעצטען וואָרט אַציטער געטהון די סוחר׳ישע מוחות און מיט אַמאָל פערטומעלט געוואָרען:

— דוקא אַ אײדעלע, נאַר...
— אַ?
— וואָס זאָגסטו?
מען האָט שוין גערעדט מיט האַלבע ווערטער, מיט וואונקען און תנועות פון פינגער, און הונגעריגע טוחות זענען שוין שכור געווען און שוין געוועבט אין דער פינסטער דאָס, וואָס די וואונקען מיט די תנועות האָבען געמאָלט.
— וואַרט צו.
ס'האָט גערעדט אַ הויכער און געזונדער קאָמיסיאָנער מיט אַ פעטען רויט־נאַרישען פנים און גרויסע פערדרעהטע וואָנצען. נאַריש איז זיין פנים געווען דוקא אויף דעם אָרט, וואו ס'האָבען דאָס בעדעקט די שוואַרצע און פערדרעהטע וואָנצען, דערפאַר האָבען דאָס פרעמדע מענשען ניט באַלד בעמערקט אין געפיהלט אַ טעמפען פחד פאַר זיין הויכקייט און געזונדקייט. אין דעם משך פון זיין פּוסטען לעבען האָט ער פיעל אינטריגעס געהאַט מיט אויך אַזעלכע געזונדע און נאַרישע ווייבלעך, איז ער דערפאַר שטענדיג געווען שטאָלץ און זיכער.
ס'איז איהם געפעלען אַברהם'ציק'ס שענע ווייבעל, האָט ער זיך בערימט, אַז ער וועט געשווינד מיט איהר אַ אינטריגע פערפיהרען. און די סוחרים האָבען איהם געגלויבט און מקנא געווען.
אין אַ פאָר שעה אַרום איז אַברהם'ציק שוין ווידער ביים וואָקזאַל געווען. די וואָקזאַל־לייט האָבען איהם שוין ווידער איינער צום צווייטען געשליידערט, און ער האָט געשטייבעלט און שוין געענטפערט אויף יעדער קניפּ און שטורך.
אין דער פינסטער האָט איינער — נאָך גאָר אַ יונגער מיט ווייכען מאָך אויף דעם אָרט פון וואָנצען געטהון אַ הוסט און אַנ'אַנדערער—אַ עלטערער און אַ גרויסער „בקי" האָט אויסגעשריען אויפ'ן קול:
— כ'האָב פיינד אַ אײדעלע נקבה, פערשטעהסט?
דער עולם האָט זיך מיט אַ מאָל צולאַכט, און צוזאַמען מיט איהם האָט שוין געלאַכט אַברהם'ציק אַליין, גלייך ווי די אײדעלע און חנ'ודיגע נקבה, וועגען וועלכער מען האָט זיך דאָ געווערטעלט, וואָלט מיט איהם ניט מעהר שייכות געהאַט, ווי

מיט די איבעריגע, און אויף דעם וואָקזאַל וואָלט זי אראָבגעבראַכט ניט ער, נאָר גאָר אַ צווייטער, זייטיגער און פרעמדער, וועלכער איז שוין דאָ איצט ניט געווען. עמיץ האָט איהם דערפאַר פריינדליך אַ קלאַפּ געטהון אין די פּלייצעס; צווישען קלאַפּערייַ און רעש פונ'ם אָבגעהענדיגען משא־צוג האָט זיך געהערט אַ צוגעוואָרגענער „מאַלאָדיעץ" און זיך איבערגעחז'רט ערגיץ הויך און ווייט:

— מאַלאָדיעץ! מאַלאָדיעץ!

דעמאָלסט האָט זיך ביינוש רובינשטיין דערמאַנט אָן יענער שענער גוי'ע, צו וועלכער אַברהם'ציק האָט איינמאָל ביינאַכט אין פענסטער געקלאַפּט. זיינע איגען האָבען שוין געלויכטען און מיט כעס געפרעגט:

— האָב איך דען פריהער ניט געוואוסט?

און נעבען איהם איז נאָך עמיץ געשטאַנען, געשאָקעלט צו איהם מיט'ן קאָפּ און זיך געוואונדערט:

— אַזאַ שענע, אַ?

און אַ צווייטער האָט זיין שטערען שטאַרק פערקנייצט און צו פערשטעהן געגעבען:

— שוטה, טאָ וואָסזשע איז דאָ דער חדוש?

די אויפגערודערטע וואָקזאַל־לייט האָבען געפּילדערט. זיי האָבען זיך געשטופּט, געשליידערט און געשלעפּט אַברהם'ציק'ן צו דעם בעלויכטענעם צווייטען קלאַס, אַ הין, וואו ביים, אָנגעשטעלטען מיט פלעשליך, טיש איז נאָך געשטאַנען דער אָנגעברוגז'טער טאָטער און נאָך געהאַלטען זיין האַנד ביי איין גרין פלעשעל.

קליינע און מיאוסע זענען זיי געווען און ער איז, ווי איינער פון זיי, קליין און מיאוס געווען. ס'איז ניט געווען וואוהין פונ'ם וואָקזאַל אוועקצוגעהן, איז ער דאָ געשטאַנען, געהערט פּיוניאַקס ווערטעלדיגען קול מיט יענעם צווייטען קול, וואָס שאַצט אָב אין געלד די לאַנגע פערשכורטע נאַכט, וואָס שטעהט פאַר'ן זאַטען אַברהם'ציק'ן, און שרייט צו איהם:

— ס'קומט, ס'קומט פון דיר, אַברהם'ציק.

ס'איז שוין אויף דעם וואקזאל־פּלאַץ געווען קאַלט און פּוסט. נאָר אין איינעם פון זיינע שטאַרק פינסטערע עקען זענען נאָך געבליבן אויסגעטרונקענע סוחרים געשטאַנען און צווישן זיי — צוויי, וועלכע האָבן זיך געקריגט פאַר א מכירה ביי א פּריץ.

פון דאָרט האָט דער קאַלטער ווינט אַלע מאָל געבראַכט אָבגעריסענע כוהר'ישע קולות און זיי צושפּרייט אין פערשידענע עקען פון'ם פינסטערן און קאַלטן אויר:

— הלואי זאָלסטו חאָטש האַלב פערקרענקען, וויפיעל דו האָסט מיר קאַליע געמאַכט.

אַלאַנגע שורה פון אָנגעצונדענע לאַמטערנס זענען געווען שווייגענדע עדות פון דער קללה. אין יעדן פון זיי האָט פאַמעליך געציטערט דער קליינער פלאַם, זיך געניינט און געשאָקעלט, ווי קליינע טענשליכע קעפּ, גלייך ווי יענער אונבעוואוסטער, וואָס אין דער פינסטער, וואָלט ביי זיי גובה עדות זיין און זיי וואָלטן איהם ענטפערן:

— געהערט, געהערט.

עמיץ איז פון יענעם שטאַרק פינסטערן עק אַרויסגעקראָכן, זיך אין דער פינסטער איינגעהויקערט און פערקרימט און נאָך פון ווייטענס אויסגעשטרעקט די האַנד נאָך א נדבה. נאָר ביינוש האָט איהם קיין נדבה נישט געגעבן און זיך אַוועקגעדרעהט אַן א זייט און שוין בשעת מעשה געפיהלט, ווי ס'רייצט זיך מיט איהם עמיץ א שטאַרק שלעכטער און פערעקשנ'טער:

— גיב יאָ, גיב ניט, סיי ווי סיי וועסטו, ביינוש, זיין א קבצן.

ער האָט געביסן די נעגעל און פאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט פון'ם וואָקזאַל. מורא'דיגע געדאַנקען האָבן איהם געפּרעסט דעם מוח:

ער וועט זיין א קבצן, אַזא מרה־שחורה'דיגער און איבערגעשראָקענער קבצן, ווי פּיניע ליסאָק. די וואָקזאַל־לייט וועלען לאַכען פון איהם אַזוי, ווי זיי לאַכען פון ליסאָק'ן. ער וועט שוין דאָ ניט זיין. ער וועט זיך וואַלגערן ערגיץ א אָבגעריסענער מרה־שחורה'דיגער און פאַר כעס־משוגע'נער, און דער אַלטער און רויטער וואָקזאַל וועט נאָך שטעהן אויף דעם זעלבען אָרט, קוקען מיט זיינע פערגליווערטע און האַלב אָפענע אויגען

אויף די אנקומענדע און אבגעהענדע צוגען, אויף די בעשעפטיגטע און פרייליכע סוחרים.

ארום איז געוואקסען דאס פינסטערניש. א שווארצע און א טיעפע האט זי אנגעפילט דעם קאלטען אויר, צוגעדעקט די פערוואלקענטע הימלען און איינגעשלונגען די הייזער, די בוימער און רעלסען. פון יענער זייט פינסטערניש האט ערגיץ געפרובט א פייף טהון איינער פון די רעזערוו-לאקאמאטיווען, זיך אין דער מיט איבערגעריסען און באלד אנטשוויגען געווארען מיט א שווערען און הייזעריגען זיפץ. דעם זיפץ האט באלד אונטערגעחאפט דער קאלטער ווינט, איהם פערטראגען אין קליינעם וועלדעל, וואס אין דרום-זייט וואקזאל און דארט אויפגערודערט די נאכט-שטילקייט, וואס צווישען די דרימעלדיגע און אבגעפאלענע בוימער.

אויף א רגע האט זיך ניט ווילענדיג אויפגעחאפט דאס וועלדעל, אריינגעווארפען א ניט-ווילענדיגען בליק אין דער טיעפקייט פון דער שווארצער נאכט און באלד ווידער איינגעשלאפען מיט א שטארקען און טיעפען שלאף, אזוי אז ער האט שוין ניט געפיהלט, ווי איבער דעם קאלטען ווינט שאקעלט ער זיך אינגאנצען, נויגט זיך און קניעט מיט אלע זיינע געדיכטע און נאקעטע בוימער.

רובינשטיין האט נאך אלץ געשפאנט פאמעליך און פערטראכט און דאך האט ער אין יעדער רגע געדענקט, אז דאס שפאנט ער — ביינוש רובינשטיין, וועלכער טרינקט זיך און געהט צום גרונד מיט זיין גאנצען פערמעגען — און לעבען; וועלכער איז שוין 3 מאנאטען ניט געוועזען אין דערהיים, ניט געזעהן דאס ווייב און ניט גערעדט מיט איהר.

אין דער פינסטערניש, וואס הינטער די פלייצעס, האט געהודעט דער גרויסער וואקזאל-גלאק. ער האט דארט מלחמה געהאלטען מיט'ן ווינט און דערצעהלט פאמעליך און קאלט-בלוטיג וועגען א לאנגען צוג, וואס רוקט זיך שוין ערגיץ שנעל און שניידט דורך די פינסטערע נאכט. ווי א ענטפער אויף דער ערצעהלונג זענען פון דער פינסטערניש באלד ארויסגעקראכען צוויי וואוקסיגע, אנגעפעלצטע און ניט קיין אויסגעשלאפענע קאנדוקטארען. ביי ביידע האבען הינטער די ארעמס געציטערט די רויט-גרינע לאמטערנעס און ביידע האבען געשוויגען און

געפּיהלט, ווי ס'פּאַטשט זיי אין פּנים דער ווינט. דאָס פּינס-טערניש, וואָס אַנטקעגען האָט אויסגעזעהען צו פרידען צו זיין דערמיט, וואָס די צוויי אונרוהיגע און וואוקסיגע ברואים זענען שוין ענדליך פון איהר אַרויסגעקראָכען; זי איז דערפאַר שטאַר-קער און טיעפער געוואָרען. אויסגעלאָשענע וואָקזאַל שטיבלעך, אָבגעבליאַקעוועטע און ווי קברים טרויעריגע, זענען דאָרט אין אַ לאַנגע שורה געשטאַנען. דרימלען האָבען די שטיבלעך גע-וואָלט, דרימלען גרינג און רוהיג, ווי גרינג און רוהיג ס'האָבען אין זיי געדרימעלט די אַנגעהאָרעוועטע ברואים, — האָט זיי אָבער דער קאַלטער ווינד געוועקט.

ס'איז איהם איינעם אַליין אומעדיג געווען. נאָר דאָרט אין דער לינקער זייט פון דער פּינסטערניש, וואו קיין געביידע חוץ דעם רעזערוואואַר איז שוין ניט געווען, איז אָבגעזונדערט און פערטראַכט געשטאַנען אברהם'ציק'ס שענע און בעלויכטענע שטוב, און ווי געפּיהלט, אַז וויים ווייט הינטער איהר שטיי-נערנער און בלינדע וואַנד ליעגט די שוואַרצע און קאַלטע נאַכט. ציהט זיך איבער'ן גרויסען שטח פון פערפרוירענע פעלדער, פערטריקענטע טהאָלען און נאַקעטע בערג. רובינשטיין האָט זיך אַרומגעדרעהט ביי דער שטוב און זי בעטראַכט:

— אַ שענע שטוב. אַ קליינע און אַ שענע.

אַ שמאָלער שיין האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די אויס-וועניגסטע לאָדען פון די ערשטע דריי פענסטער. די לאָדען פון די איבריגע צוויי פענסטער זענען געווען אָפען. ס'איז דאָרט געווען פּינסטער. נאָר פּלוצים האָט די פּינסטערע נאַכט אַ ציטער געטהון און די פענסטער זענען מיט אַמאָל בעלויכטען געוואָרען. עד האָט דאָרט דערזעהן אַברהם'ציק'ס ווייבעל. אַ אָנגעצונדע-נע ליכט האָט זי אין האַנד געהאַלטען. שווייגענדיג און ברוגז'דיג האָבען אויף איהר געקוקט צוויי בעטען, צוויי שאַפעס און טישלעך. זי האָט עטוואָס פאַראויס אויסגעצויגען איהר גלייבען קערפּער און דאָס מעבעל בעטראַכט. נאָכדעם האָט זי זיך פּאַר עפּעס וואָס דערשראָקען און זיך מיט אַמאָל אַ חאַפּ געטהון צוריק. די ליכט איז פון איהר האַנד אַרויסגעפאַלען און פערלאָשען געוואָרען. ס'איז אין חדר ווידער פּינסטער גע-וואָרען. בײַנױש האָט געפּיהלט, ווי ס'קלאַפּט ביי איהם דאָס האַרץ:

— אַרײַנגעהן? האָט ער געקלערט.

און באַלד האָט ער זיך פערשעמט פאַר דער מחשבה און זיך פערענטפערט:

— זי האָט זיך דאָך איבערגעשראָקען.

אָפשר האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז דאָרט צווישען די בעטען שטעהט עמיץ, שטעהט עמיץ אַ משונה'דיגער און שרעקליכער. און אָפשר האָט זי זיך דערשראָקען פאַר די בעטען אַליין...

נאָר אין חדר איז שוין ווידער ,ליכטיג געוואָרען. זי איז דאָרט ווידער געשטאַנען בײַ דער טהיר מיט אַ ליכט אין האַנד, און מיט טיפע און דערשראָקענע אויגען אַרײַנגעקוקט אין דער טיפעניש פונ'ם חדר.

ער האָט געטראַכט:

— אַברהמ'ציק וועט באַלד קומען. ער וועט צו איהר שמײַכלען מיט זײַן פוילען און זאַטען שמײַכעל, ווי ער האָט געשמײַכעלט צו יענער שענער גוי'ע, וואָס האָט פולע, האַלבגאַקעטע הענד.

ער האָט זיך דאָ אַרומגעדרעהט אַלע אויפדערנאַכט.

פינסטערע און קאַלטע זענען די נעכט געווען און מיט איינזאַמקײַט האָבען זײַ געשמעקט, און דער ווינט האָט אין זײַ די אויסגעלאָשענע וואָקזאַל־הײַזער פונ'ם שלאָף געוועקט. דאַכט זיך, וואָס האָט ער אין אַזעלכע אויפדערנאַכטען געדאַרפט אין דעם פינסטערניש, וואָס נעבען אַברהמ'ציקס שטיבעל?

ער האָט ניט געהאַט וואוהין צו געהן, איז ער אַרומגעגאַנגען דאָ און געטראַכט:

— אַברהמ'ציק איז אַ גראָבער חזיר. ער ווײַסט דען ווי גוט איהם איז?

ס'האָט זיך געמאַכט, אַז אַברהמ'ציק איז זיך שפּעט אויף דעם וואָקזאַל פערזעסען, און די פענסטער־לאָדען זענען ניט צוגעמאַכט געווען, האָט ער דערנסטמאָל דורך די בעלויכטענע פענסטער געזעהן: אַ מיטעלוואוקסיגער, גלײַכער און שענער פרויענקערפּער מיט שוואַרצע און טיפע אויגען, וואָס האָבען צײַטענווײַז געשמײַכעלט צום פויערשען דיענסט־

מערעל. און דאָרט אויף דעם וואָקזאַל איז געזעסען אַברהמ'ציק און געשפּיעלט מיט די סוחרים אין קאָרטען און גענומען אַ ביסעל משקה בײַם אָנגעברוגז'טען טאַטער.

ווען ער האָט איהם דאָרט בעגעגענט, האָט ער איהם געשלעפּט פאַר'ן האַנד.

— קומט, בײנוש, וואָס מאַכט דאָס אויס?

אַברהמ'ציק האָט איהם געקיצעלט און צו איהם גע־שמײכעלט און ער האָט געטראַכט:

— פאַר וואָס קומט דאָס אַלץ אַברהמציק'ן?

ער איז דענסטמאָל צום וואָקזאַל צוגעגאַנגען און דאָרט אויסגעטרונקען עטליכע פלעשער ביער. ער האָט ניט געקענט טרינקען, האָט זיך בײַ איהם אַפילו פון ביער געדרעהט דער קאָפּ, דער מוח האָט געשווינדער געאַרבײט און די אויגען האָבען מיט מעהר שנאה צו די סוחרים און צו אַברהמ'ציק'ן געלויכ־טען. ער האָט געקוקט אויף דעם טאָטער, וואָס האָט איהם דאָס ביער אין גלאָז אָנגעגאָסען און געפרעגט בײַ איהם:

— די סוחרים שפּיעלען אין קאָרטען? אַ?

דער טאָטער האָט זיך צו איהם עטוואָס צוגעבויגען און איהם, ווי אָבגעגעבען אַ רעפּאָרט פון אַ ערנסטע שליחות:

— יאָ, זײ שפּיעלען אין מאַנסבילשען חדר.

ער האָט אַ פּנים געקלערט, אַז ער — בײנוש רובינשטײן, וויל אויך אין קאָרטען שפּיעלען און זוכט זײ — די סוחרים, וואָס שפּיעלען אין מאַנסבילשען חדר. אַ גראָבען קאָפּ האָט דער טאָטער געהאַט. בײנוש האָט מיט אַ מאָל אַ גאַנצע גלאָז ביער אויסגעטרונקען און איהם צו פערשטעהן געגעבען:

— זײ קאָנען איצטער אײנער בײַם צווײטען אין מסחר קײן געלד אויסנאַרען, די געשעפטען, פערשטעהסטו, זענען איצט געשלאָגען, נאַרען זײ דאָס אויס אין קאָרטען־שפּיעל.

ס'איז איהם אַלײן געפעלען געוואָרען דער נײער געדאַנק האָט ער צום טאָטער אַ שמײכעל געטהון:

— אַ סוחר, אַז ער קען קײן געלד נישט אויסנאַרען, קאָן ער ניט לעבען. פערשטעהסט?... אָט איז למשל איך...

נאָר דער טאָטער האָט נאָך אַלץ גאָר ניט פערשטאַנען און זעהר שלעכט האָט ער זיך איבער זײנע לעצטע ווערטער

געפּיהלט. בײַנוש האָט גלײַך אין זײַן שוואַרצען פּנים געקוקט און געזעהן: זײַנע אויגען האָבען מאָרנע געפינקעלט, און די אונטערשטע פּולע ליפּ האָט זיך אַלע מאָל אַראָבגעלאָזט און צוגעמאַכט.

— עט!

ער האָט אויף איהם מיט'ן האַנט אַוועקגעמאַכט און איז אַרויסגעגאַנגען פון'ם וואָקזאַל. אַ קאַלטע חוואַליע האָט איהם מיט אַ מאָל אַרומגענומען.

וועגען קראַפט און מאַכט האָט זיך דער פּראָסטיגער ווינט מיט דער נאַכט געסוד'ט, און די טיעפע פינסטערניש האָט דעם סוד אין זיך געשלונגען און געשוויגען. ער איז געגאַנגען און געטראַכט:

— אָט, למשל, איך...

פון'ם אויסגעטרונקענעם ביער האָט זיך איהם געדרעהט דער קאָפּ; אומעדיגע און פריילינע געדאַנקען האָבען זיך אין איהם געפּלאָנטערט, און דאָס האַרץ האָט די געדאַנקען געפיהלט און איז אויך געווען אי פריילינ, אי טרויעריג:

— ער, בײַנוש רובינשטײַן, ס'איז איהם שלעכט, געוויס שלעכט... נאָר אַז מען וויל צוריק... סוחרים... שלומקע פּערעל, אלי דער באַרעמדיגער, אַברהם'ציק קויפמאַן און זײַ אַלע, וואָס זיצען אין מאַנסבילשען חדר. חי חי חי... זײַ נאַרען תמיד איינער דעם צווייטען... און ער, בײַנוש רובינשטײַן?... ער קאָן ניט אָבנאַרען, וועט ער עפּיס איין אַנדער זאַך טהון... עסען מוז מען דאָך, לעבען, לעבען, וועט ער אַ מלמד ווערען... אַ מלמד אין אַ דאָרף... חי חי...

ער האָט שוין האַלב געלאַכט, האַלב געוויינט:

— און דאָך פיהרט זיך אַלעס צום בעסטען... און פּיוניאַק האָט נחת און די שוויגער... און דאָס ווײַב—פרומקע... אַ, אַ פרומקע?...

ער איז שוין ווידער אַרומגעגאַנגען נעבען אַברהם'ציק'ס שטוב, אַרומגעשפּאַנט הין און צוריק, זיך צײַטענווײַז אָבגעשטעלט און אַרײַנגעקוקט אין פענסטער. וואָס האָט דאָרט בעדאַרפט ער — בײַנוש רובינשטײַן — דער מלמד, וואָס אין דאָרף? „זי" איז דאָרט געווען—ווי רופט מען זי בײַם וואָקזאַל?

„קלאַרע״ „קלאַרע״. זי איז געזעסן בײַם טיש מיט׳ן פּנים צום פענסטער און אין עפּיס וואָס אַרײַנגעקוקט. וואַרעם איז דאָרט אין שטוב, געווען, שטיל. און אַרום איהם האָט געפּײַפט דער פראָסטיגער ווינט, געבלאָזען מיט קעלט אין די פלײַצעס און אין אַקען.

ס׳זענען אין זײַנע אויגען טרערען געשטאַנען. אפשר דערפאַר וואָס ער האָט פון׳ם גרויסע פינסטערניש לאַנג אַרײַנ־געקוקט אין איהר רוהיגען בעלויכטענעם פּנים. ער האָט גע־זעהן: זי האָט זיך אויפגעשטעלט און עטוואָס אַרויסגערעדט די לאָמפּ. איהר דונקעלער און ערנסטער פּנים איז געווען אַזוי בעקאַנט און נאָהנט, נאָהנט. ער האָט געטראַכט:

— אָט דעם דונקעלען פּנים קאָן ער שוין פון לאַנג, פון לאַנג; און די שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען ערנסט און קלוג, און איהר גאַנצען קערפּער געבוי, דעם דינעם און גרינגען — ער האָט זײַ דאָך תּמיד געזעהן און קען זײַ נאָך פון קינד־ווײַז אָן. בררררר...

ס׳איז איהם געווען קאַלט. איהם — דעם מלמד, וואָס אין דאָרף. מיט די נידעריג צוגעשווירענע באַקען און קלײַנע אײַנ־געגראָבענע אויגען. אַ קאַלטער שווערער האָט זיך הינטער די וואַרעמע קלײדער אַרונטערגעחאַפּט און דאָרט איבער די הײַס־פּײַערדיגע פלײַצעס אַרומגעיאָגט; און דאָרט וואו זי זיצט איז דאָך אַזוי וואַרעם, שטיל און ציכטיג־רײן, איהר אַלײן איז דאָרט אַזוי אומעדיג, אומעדיג. פאַרוואָס זשע זאָל ער טאַקי ניט אַרײַנגעהען? אַ תּרוץ קאָן ער דאָך אויסטראַכטען, אַ תּרוץ, אַ תּרוץ...

ער איז שוין געשטאַנען אויף די גלײַכע שטײנערנע טרעפּ־ליך, געהאַלטען די האַנד בײַם גלעקעל און געטראַכט:

— אַברהם׳ציק. אַברהם׳ציק איז אין דערהײם ניטאָ?

ער האָט אָנגעקלונגען און זיך דערשראָקען:

— אַ נאַרישקײט, אַ? געוויס אַ נאַרישקײט.

ס׳איז שוין געגען איהם געשטאַנען דאָס קלײַנע פויערשע דיענסטמעדעל. ער האָט געזעהן: איהרע האָר זענען צוואַר־פען געווען און די פּיס באָרוויסע. ער איז שוין צוריק האַלב־ניכטער געווען און געקלערט:

— מ'דאַרף פרעגען צי אברהם'ציק איז ניטאָ און באַלד געהן צוריק. איז שוין אָבער אויף דער שיועל פונ'ם בעלויבּ־טענעם חדר געשטאַנען זי — מיט'ן דונקעלען און חנ'ודיגען פּנים און געקוקט אויף איהם מיט קלוגע און שוואַרצע אויגען. ער האָט געפּיהלט, אַז ער ווערט רויט און קאָן ניט רעדען. אין קאָפּ האָבען זיך אייליגענדיג געדאַנקען געפּלאָנטערט און די אויגען האָבען געלויכטען און געציטערט יעדעס מאָל, ווען ער האָט אַריינגעקוקט אין איהר דונקעלען און ערנסטען פּנים.

— קומט אַריין, זיצט, האָט זי געבעטען.

ער האָט זיך געזעצט געגען איהר ביים טיש און געטראַכט, אַז דער שמייכעל, וואָס אויף זיין פּנים איז אַ איבריגער, אַז ער האָט שוין פערגעסען צוליעב וואָס ער איז אין דער שטוב אַריינגעקומען.

און בשעת זי האָט געפרעגט, צי ער דאַרף אברהם'ציקן האָבען, האָט זיך שוין דער שמייכעל איבער זיין גאַנצען פּנים פונאַנדערגעגאָסען. ער האָט, דאַכט זיך, שטאַרק ניט געוואָלט און שטאַרק אין זינען געהאַט די הענד אויף דעם טיש ניט פונאַנדערצולעגען און דאָך זענען זיינע הענד פאָרט אויף דעם טיש אויסגעוואַקסען. ער איז געוואָרען שטאַרק רויט און גע־ענטפערט:

— אברהם'ציק'ן? ניין, דוקא ניין

און באַלד האָט ער דערפּיהלט, אַז דער „דוקא" איז אַ איבעריגער און נאַרישער גיווען, געוואָלט פערבעסערען און געזאָגט:

— איך בין גלאַט אַזוי אַריינגעגאַנגען... איך בין פער־ביי דורכגעגאַנגען... איך בין אַ סוחר...

רעדענדיג האָט ער געפּיהלט, אַז ער פערפּלאָנטערט זיך וואָס אַמאָל מעהר, אַז ער איז שטאַרק רויט, אַז ס'וואַרגט איהם זיין האַלז. און זי איז געזעסען געגען איהם. זי האָט דעם קאָפּ אויף ביידע הענד אָנגעשפּאַרט און געקוקט אויף איהם ווי אַ קליין קינד, וואָס האָט זיך אָנגעהאַרעוועט. זי האָט איהם געפרעגט:

— אויף דעם וואָקזאַל זענען פיל סוחרים פערהאַן?

איהר קול האָט שטיל אין פאַמעליך געקלונגען; ער האָט

זיך דערמאַנט אין אַ װיכטיגער זאַך און זיך, װי פון עפּעס אויפגעכאַפּט:

— בין איך, הייסט דאָס, איינער פון די סוחרים...

ער האָט אַ ציטער געטהון און זיך דערשראָקען:

מאָרגען װעט לאַכען דער גאַנצער װאָקזאַל, ס'װעלען לאַכען אַלע סוחרים, קאָמיסיאָנערען און מעקלערס דערפאַר, װאָס צװישען זיי װעט שטעהן אַ קיװעלענדער פאַרשוין און װעט דערצעהלען, װי אַזוי ער — בײנוש רובינשטיין איז געקראָכען צו אַברהם'ציק'ס װײבעל.

ער האָט פאַרטראַכטערהייד אַ זיפץ געטהון:

— ניט אַלעמען לעבט זיך גוט.

ער האָט געזעהן: איהר קאָפּ האָט זיך אויפגעהויבען, איהרע אויגען האָבען זיך אויפגעהויבען און װי מיט שרעק אַרײַנגעקוקט אין זיין פּנים:

— דערצעהלט, דערצעהלט, װי לעבט זיך דאָ ביים װאָקזאַל.

ס'האָבען איהם געבעטען איהר דונקעלער פּנים מיט די קלוגע און טיפע אויגען; האָט ער דערפאַר, שוין װידער פערגעסען, אַז ער זעהט זי דאָס ערשטע מאָל און דערצעהלט, װי אַ בעלײַדיגטער און אַ הילפסלאָזער:

— ניט אַלעמען... הם... ניט אַרעמען לעבט זיך גלייך, און דער עיקר: ניט אַלע פערשטעהען גלייך, װי אַזוי זיי לעבען.

ער האָט זיך דערמאַנט אָן אַברהם'ציק'ן, אָן פּיװניאַק'ן, אָן יענעם קאָמיסיאָנער מיט די גרויסע װאָנצען, אָן יענעם גאַנצען עולם װאָס זיצט איצט אין מאַנסבילשען חדר.

— עט, װי אַזוי לעבט מען דאָ? װי די חזירים לעבט מען דאָ, װי די הינד...

פאַרװאָס האָט ער פּלוצים אַ שמייכעל געטהון? פאַר פערדראָס? צי גאָר דערפאַר, װאָס עמיץ האָט שוין אין טהיר געקלונגען?

און אין דעם צװייטען אָבענד איז ער שוין װידער גע-

זעסען געגען איהר אין. דעם בעלויכטענעם חדר און זיך שוין געפיהלט הײמיש און גרינג.

ער האט זיך געקלאגט אויף דעם וואקזאל, אויף די סוחרים און אויף דעם מסחר:

— סוחרים, איהר פערשטעהט? דאס איז שוין אזא מין אומה, א מיאוסע אומה... זײ דערווארגען פריהער א מענשען און נאכדעם האבען זײ אויף איהם רחמנות, זײ דערווארגען... אט, למשל, מיך...

ער איז שוין אויך האלב דערווארגען; ער, אז ער וויל ניט זידלען יענעם, זידעלט מען איהם... און אז ער וויל ניט ווארגען יענעם, טא ווארגט מען איהם.

מיט אזא אינטערעס האט זי אין זײן פנים ארײנגעקוקט. ער האט דערפון א משונה פערגעניגען געהאט און געזעסען נעגען איהר ביז שפעט אויף דער נאכט.

— א לעבען, וועגען א לעבען פרעגט זי? וואס פאר א לעבען קען דא זײן? א מיאוס לעבען, א נאריש לעבען. ער אלײן לעבט אויך, ווי אלע. אט וועט ער איהר דערצעהלען, ווי אזוי מען פליאסקעט זיך דא אין בלאטע און מ'ווײסט ניט צוליעב וואס. לאז זי פרובען אבשטעלען א סוחר, לאז זי עמיצ'ן פערהאלטען, וועט ער זיך אויסרײסען און ווײטער מסחר'ן.

געפעלט איהר אזא לעבען?

און זי... ער קאן זי ניט, ער זעהט זי ערשט דאס דריטע מאל... נאר אז מען וויל צוריק, קען ער זי יא, ער זעהט, ער פערשטעהט: זי האט צום וואקזאל ניט בעדארפט קומען. זי האט זיך ניט בעדארפט דערנאהנטערען צו מענשען, וואס טראכטען ניט פון זיך, נאר פון זײער געלד... סוף־הסוף פערשטעהט זי אלײן...

ער האט זיך דערמאנט אז ס'פאסט ניט אברהמ'ציק זאל איהם הײנט ווידער דא געפינען און זיך אויפגעשטעלט.

— אט געהט ער איצט צו זיך „א הײם", דא ניט ווײט איז זי — די הײם, אין א קלײן חדר'ל, וואס אין א קלײן פויערש שטיבעל...

א מאל שלאפט ער ניט גאנצע נעכט; ליגט דארט און טראכט, ווי מיאוס די סוחרים זענען... ער טראכט ווי אזוי

פון די סוחרים צו אַנטלויפען, ווי אַזוי צו אַנטלויפען פון זיך אַליין...

— און אַ ווייב, האָט ער ערגיץ דאָ אין אַ נאָהנט שטעדטיל; אַ קליינע איז זי, אַ גרינע און אַ משוגנה'דיג שלאָפע... ער האָט זי שוין דריי חדשים ניט געזעהן, איהר אפילו קיין בריעף ניט געשריבען, און זי בעריהרט דאָס גיט. זי פערשטעהט? דאָס ווייב בעריהרט עס ניט...

ס'האָבען איהם שוין ניט אינטערעסירט דער וואָקזאַל מיט די סוחרים. ס'האָט איהם שוין ניט אינטערעסירט ניט דאָס, וואָס אַברהמ'ציק קאָן באַלד אָנקומען, ניט דאָס, וואָס זי — די פערקלערטע און שענע, טראַכט וועגען איהם. ער האָט פּאַמעליך געשפּאַנט צו זיך אַ היים, זיך צוזאַמענגעגאָסען מיט דער שטאַרקער נאַכט-פינסטערניש און געטראַכט:

— דריי מאָנאַטען זי ניט געזעהן, איהר אַפילו קיין בריעף ניט געשריבען און זי בעריהרט דאָס ניט...

V

אַלי דער באַרעמדיגער האָט בייגוש'ן אויף זיין דין-ווייבערש קול ערצעהלט:

— אייער שוויגער האָט מיך אין גאַס אָבגעשטעלט און געפרעגט, וואָס מאַכען סוחרים, ווי זענען די פערדינסטען און צי איהר פערדינט עפּיס. איך, זאָגט זי, דאַרף דאָס געוויס וויסען.

וועגען אַלעס, הייסט דאָס, האָט זי ביי איהם געפרעגט מיט שכל און מיט חשבון און אין יעדעס וואָרט איהרס איז פערבעהאַלטען געווען די געוויסע כונה:

— זיי זשע מוחל און זאָג איהם טאַקי, אַז ער מעג זיצען דאָרט.

און דאָך האָט ער—ביינוש, געמוזט צו-שמייכלען און שמייכלענדיג אָבדאַנקען פאַר'ן גרוס. מילא איז די שוויגער אַ נידריג בעשעפעניש, ווייסט כלומר'שט ניט, אַז ער האָט שוין באַלד זיין פערמעגען אויפגעגעסען און גיט איהם איבער:

— פערדינט ער דאָרט עפּיס מיין איידעם?

סךְ־הכּל האָט ער טיִעף אין דער ערד די שוויגער, די סוהרים מיִט די פערדיִענסטען. וויִל ער, טאָ טהוט ער גאָר אויף אַלעס אַשפּיַ און ווערט אַ מלמד אין אַ דאָרף.

דאָךְ האָט ער פון הסח־דעת וועגען עטליכע שעה כּסדר די נעגעל געביסען; זיךְ אָהן אַ ציִעל בּיַים וואָקזאַל אַרומגעדרעהט און צום סוף פערקראָכען צו איציִק בּרוךְ אויף דער קוואַרטיר. ער האָט לאַנג געקוקט, ווי איציק האַקט אוים פון האָלץ אַ שליטעל און געטראַכט וועגען זיין לאַגע און וועגען דעם, וואָס איציִק האַקט דאָס שליטעל בּדחילא ורחימא, ווישט אַלע מאָל דעם שוויים פונ׳ם שטערען און האַקט וויִדער. נאָכדעם האָט ער זיךְ מיִט אַ מאָל אויפגעשטעלט, אַ ריהר געטהאָן איציִק׳ן פאַר די פּלייצעס און געפרעגט:

— ווי קלעהרט איהר, איציִק, 20 רובעל אַ מאָנאַט וועט מען מיר אין אַ דאָרף געבען?

און איציק האָט דענסטמאָל די האַק אין האָלץ אַריינגע־שטעקט און אויף איהם אַ מאָרנע וואַרעמען בּליק געוואָרפען. אַזוי וואַרעם האָט איציִק אויף איהם נאָךְ קיינמאָל ניט געקוקט. טרערען האָבען זיךְ איהם אין די אויגען אוש געשטעלט, און דאָס האַרץ האָט אַ ציִה געטהון צו איהם — צו דעם קאַלטען און קרעפּטיִגען בּחור, וואָס האָט שוין דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט און שוין וויִדער דאָס שליטעל געהאַקט.

צו וואָס האָט איהם אָט דאָס קינדערשע שליטעל גענוצט? ס׳איז ניט גיִווען כּדאי צו פרעגען.

נאָר איינמאָל איז אַ דונקעלער און פּראָסטיִגער שבת־בּיַיטאָג גיִווען. ער איז בּיַי׳ם פערפרוירענעם טייַכעל, וואָס בּיַי דער „וואָדאָקאַצקע״, דורכגעגאַנגען און געזעהן, ווי איציִק איז אינ׳ם שליטעל איינגעשפּאַנט און שלעפּט אַרום איבער׳ן טייַכעל חיים מענדעל מאַרגוליִסעס 19 יאָהריִג מעדעל.

ס׳איז גיִוועזן מאָרנע צו קוקען.

בּיַים וואָקזאַל האָט מען שוין אַפילו געשמועסט אַז מאַרגוליִסעס מעדעל האָט איציִק׳ן ליִעב, און דערפאַר שפּאַנט ער אַלע פּאַרנאַכט אינ׳ם נאָהנטען דאָרף, וואָס דראַפּעט זיךְ אויף די בּערג. דאָךְ איז די זאַךְ איינגעגנאַרטיִג און אונפער־

שטענדליך געווען; סוחרים האָבען זיך טאַקי אונטערן אויער געקראַצט און ניט פערשטאַנען:

— זאָל די זאַך אַזוי פשוט זיין?

ער—חיים מענדעל מאַרגוליס אַליין מיט זיין פריצי'שען פנים און איידעלע מאַניערען איז דאָך תמיד אין זיינע פריצישע געדאַנקען פערטיפט געווען, געשמועסט ביים וואָקזאַל מיט אַלע דורכפאָהרענדע מאַנגאַטען און איציק'ן אַפילו ניט בעמערקט.

ער האָט פון דעמאָלסט אָן זיך אָנגעהויבען שטאַרק צו־קוקען צו איציק'ן און עטליכע טעג כסדר געהאַלטען אין איין קלערען:

— אָט איז איציק, למשל, אַ געזונדטער און אַ שענער בחור, און פון קיין יסורים ווייסט ער קיינמאָל נישט, און פערטיפט איז ער ערגיץ, אין אַ מערקווירדיגער וועלט, וואו קיין סוחרים זענען נישטאָ, און דאָס לעבען האָט ער מיט איינענאַרטיגע ליעבע ליעב, און קיין געלד דאַרף ער ניט האָבען. נו האָבען טאַקי סוחרים פאַר איהם דרך ארץ און ליעב האָט איהם מאַרגוליסעס 19־יאָהריג מעדעל, וואָס האָט געקרייצטע בלאָנדע האָר און הימעל־בלויע אויגען. וואָס שמייכלען עטוואָס צו און קוקען אויף איהם מיט אַזאַ ווילדער פרייד, ליידענשאַפט און פערגעניגען. און ער, ביינוש?

ער האָט אַ פנים אַ קליינ'ס און באַקען שוואַרצע, נידעריג צוגעשווירענע האָר און אַ נאָז אַ שפּיציגען און אויגען קליינע און שוואַרצע, וואָס לויכטען תמיד פון ווייטען, מעגען די אויגען ווי שטאַרק ווערען ווייגען, מוזען זיי אָנהויבען צו שמייכלען, ווען אימיצער שמייכעלט צו זיי.

— וואָרום ער אַליין איז אַ קליין מענשעלע, וואָס טהוט נאַרישקייטען, פערבינדט זיך מיט אַ מיאוסער און שלאַפער ווייב, כדי מענשען זאָלען לאַכען, כדי ער זאָל זיך וואַלגערען אַ איבעריגער און אַ איינזאַמער ביי'ם וואָקזאַל; וואָרום ער פערדיענט קיין געלד נישט און נעהמט אָפּ אַ גרוס פון דער שוויגער: „פערדיענט ער דאָרט עפּיס, מיין איידעם"? און וואָס וועט זיין דער סוף?

ער האָט געהיט דעם מאָמענט, ווען אַברהמ'ציק האָט מיט די סוחרים אויף דעם וואָקזאַל אין קאָרטען געשפּיעלט, און זיך דעמאָלסט נעבען רעזערוואואַר אַרומגעדרעהט. וואָס האָט ער

דאָרט בעדאַרפט! מיט איהר — מיט קלאָרען האָט ער זיך זעהן געוואָלט? צוליעב וואָס? געלד וועט איהם דערפון אַרויסקומען?

ס'איז אָבער מוראָ'דיג־אומעדיג געווען און רעדען מיט אַ מענשען האָט זיך געוואָלט און קיין מענש איז אויף דעם וואָקזאַל געווען, חוץ איציקען, וואָס האָט ביי דער „וואָדאָקאַצקע" ערגיץ אויף דעם קינדערשען שליטעל מאַרגוליסעס 19־יאָהריג מעדעל אומגעשלעפט און חוץ יענע סוחרים, וואָס האָבען מיט אַברהמ'ציק'ן אין קאָרטען געשפּיעלט און געלאַכט פון איהם — ביינוש'ן, וואָס האָט פיינט זיין מיאוסע, משונה'דיג שלאַפע ווייב, וואַלגערט זיך ביי'ם וואָקזאַל און עסט גרייט געלד. אַמאָל איז זי פערביי איהם דורכגעגאַנגען, איהם אָבגעשטעלט און געבעטען:

— קומט אַריין צו אונז.

זי האָט, ווייזט אויס, פאַר עמיצ'ן מורא געהאַט. דער־פאַר האָט זי שטענדיג מוסיף געווען:

— ס'איז דאָך אַזוי אומעדיג...

און ער איז אַריינגעגאַנגען, געזעסען געגען איהר ביי'ם טיש, לאַנגזאַם געטרונקען טהיי און די גאַנצע צייט גערעדט מיט אַ שוואַכען שטילען קול פון אַ הילפלאָזען און אַ זינדיגען:

— האָט ער אפשר פאַר איהר דאָס פריהעריגע מאָל עפּיס־וואָס איבעריגס גערעדט, זאָל זי אויף איהם קיין פעראיבעל ניט האָבען... ס'איז שווער צו שווייגען... זי דאַרף אַליין פערשטעהן... נו, כאַפּט מען זיך טאַקי אַמאָל מיט אַ איבעריג וואָרט אַרויס.

דערפאַר וואָס זי האָט געקוקט אויף איהם מיט אַ שטיס־פריינדליכען בליק, און מיט דער אויפמערקזאַמקייט פון אַ שטאַרק נאָהנטען זיך איינגעהערט יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט אַרויס־גערעדט, האָט דאָס האַרץ זיינס שטיל געגנודעט און שטיל מקנא געווען דעם זאַטען און שמייכלענדיגען אַברהמ'ציק'ן, וואָס נעהמט פון לעבען אַלעס פּאַמעליך און גרינג און שמייכעלט נאָך בשעת מעשה צו מיט איין און דעם זעלבען זאַטען און פוילען שמייכעל. זאָל זי טאַקי וויסען!

ער וויל ניט, אַז זי זאָל אויף איהם פעראיבעל

האָבען... ס'האָבען שוין אויף איהם פּעראיבעל דאָס ווייב, די שווינער; ס'האָבען איהם שוין פיינט, שפּעטען, הוזק'ן פון איהם סגחרים, קאָמיסיאָנערען, טאָ לאָז זי... טאָ לאָז חאָטש בלייבען איין מענש, וואָס זאָל קלערען וועגען איהם אָהן שנאה...

— און דאָך, ער דערמאַנט זיך, ער טהוט אַ טראַכט: מענשען האָבען דאָך איהם אַמאָל ליעב געהאַט, ס'איז שוין געווים לאַנג געווען, זעהר לאַנג, אָבער דאָך איז דאָס געווען... און ער געדענקט, ווי דעם רבינ'ס אויגען, וואָס האָבען צו יעדען קינד מיט שנאה און צאָרן געקוקט, האָבען אין זיינע אויגען מיט אַ ווייכען שמייכעל אַריינגעקוקט, איהם געגלעט מיט אַ פריינדליכען וואונק און איהם אָבגעדאַנקט דערפאַר, וואָס ער האָט זיין תורה גוט און ריכטיג פערשטאַנען. און נאָך געדענקט ער... אַלטע יודען מיט גרויז גרויע בערד און ליכטיגע פנים'ער האָבען זיך מיט איהם, זוי מיט אַ גרויסען, משמח גיווען... אונ נאָך געדענקט ער... אַ אַלטער יוד, משה אהרן דער איניקעל — אַ בייזער, אונרויינער און הוסטענדיגער... ער האָט פון שלעכטסיגקייט ווייב און קינדער פון זיך פערטריעבען און אין קיין זאַך נישט געגלויבט... ער האָט מיט קיין מענש קיין וואָרט נישט אויסגערעדט און נאָר איהם, דעם איינציגען, דערצעהלט ווי טיעף און שטאַרק ער האָט די מענשען פיינד...

— און אַפילו שפּעטער, ווען ער איז אַ גרויסער געווען און צו דער ערשטער כלה צוגאַסט געפאָהרען... עט, וואָס איז שייך... ס'איז איהר אָפשר ניט אינטערעסאַנט צו הערען, וועט ער בעסער וועגען דעם ניט רעדען.

זי האָט זיך עטוואָס פערשעמט און איז עטוואָס רויט געוואָרען.

— נאָך וואָס זאָל ער, בייגוש, גאָר קלעהרען, אַז ס'איז איהר ניט אינטערעסאַנט צו הערען? ער דאַרף וויסען, אַז זי פערשטעהט איהם... אַזוי ריכטיג פערשטעהט זי איהם. זי פיהלט אָפשר צוזאַמען מיט איהם. אָט וועט זי איהם דערצעהלען... ס'איז אַפילו ניט כדאי... זי האָט וועגען איהם געטראַכט אין יענעם אָבענד און אויך אין אַ פריהערינען אָבענד. זי איז געזעסען איינע אַליין אין שטוב, געהערט ווי

Ex bibl. univ. Tart.

דער זייגער קלאַפּט שטיל און פּאַמעליך און ווי דער ווינט רייסט די דרויסען-לאָדען . . . ס'איז געווען שטאַרק אומעטיג . . . נאָר ניט דאָס האָט זי געוואָלט זאָגען . ער — ער האָט דאָך אַזוי פיעל איבערגעלעבט .

— וואָס , ער געהט שוין אַוועק ? וואָס האָט ער קיין צייט ? אַזעלכע לאַנגע אָבענדען , קאַלטע חושכ'דיגע און מרה־שחורהדיג־שטורמדיגע . . . און דער עיקר : ער געהט דאָך זעהר זעלטען אריין . בעסער ווי ביי איהם , אין פויערשען שטיבעל איז דאָך געוויס . . . נאָר אפשר איז איהם ניט אַנגע־נעהם מיט איהר צו זיצען ? ער מעג דאָס אויסזאָגען . . . ס'מאַכט ניט אויס .

— און צי ווייסט ער אפשר , וואו אַברהמ'ציק ווערט דאָס אַלע אָבענד פערפאַלען ? ער איז געוויס ביי'ם וואָקזאַל . מ'זאָגט , אז ער שפּיעלט דאָרט גאַנצע נעכט אין קאָרטען . צי איז דאָס אמת ? ער דאַרף דאָס געוויס וויסען .

— און נאָך האָט זי וועגען נאָר אַ וויכטיגע זאַך געוואָלט מיט איהם שמועס'ן , נאָר ער איילט זיך איצט . . . געוויס וועט ער די טעג אריינקומען , וועט זי נאָך מיט איהם וועגען דעם שמועסען . אַ גוטע נאַכט , אַ גוטע נאַכט .

ער איז געגאַנגען פּאַמעליך , מיט אַנ'אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ און געטראַכט : „האָט ער , הייסט דאָס , געדאַרפט נעה־מען פרומקען , די הילצערנע משונה'דיגע און גרינליבע , וועל־כער ס'געהט קיין זאַך ניט אָן , חוץ די טעלער און גלעזער . וואָס זי האַלט אין איין ברעכען , און אַברהמ'ציק — קלאָרען , וועלכע האָט קלוגע אויגען און . . . "

„און ביי'ם וואָקזאַל זאָגט מען , אַז זי האָט איהם אַ היבשען נרן געגעבען " .

„און איך , זאָגט מען . . . "

„עט , וואָלט ער אַזא ווייב געהאַט , וואָלט ער מיט איהר איצט געזעסען אין אַ קליינעם וואַרימען חדר , זיך איינגעהערט ווי דער שטורמווינד רייסט מיט צאָרן די דרויסען-לאָדען און איהר דערצעהלט , ווי ער איז אַמאָל איינער אַליין אין אַזאַ שטורמדיגען אָבענד פונ'ם חדר געגאַנגען , דורכגעגאַנגען דורכ'ן שמאָלען בית מדרש-געסעל און געהערט , ווי אין דער פינסטע־

דער ווייבערשער שוהל קלאפט עמיץ פאמעליך אין א דרימעלדיגער שטיב. און נאך וואלט ער איהר דערצעהט, ווי פאר 3 קאפ. איז ער אמאל איינער אליין ביינאכט אויף דעם בית־עולם געוועזן... ער וואלט איצט וועגען נעלד ניט געטראכט."

VI.

הארט איינגעטראטענע ערטערווייז דונקעלע שנעען האבען שוין די פערגליווערטע ערד איינגעדעקט און זי בעהאלטען פון מענשליכע אויגען. אויף די בערג. וואס ארום וואקואל זענען די שנעען געלעגען, אויף די בערגיגע פעלדער און איינזאמע טאלען, וואוהין ס'האט זיך צייטענווייז א איינזאמע בעל־עגלה'שע פוהר ארויבגעלאזט און דארט פערלוירען א ציטעריגען קלונג פון אנ'אלטען מעשענעם גלאק. א נעבעל א גרייז־גרויער האט זיך אין אויר פערשפרייט, און אנגעפרויערענע בוימער האבען זיך אין איהם, ווי אלטעצקע, איינגעבויגען און מיט זייער גאנצער שווערקייט זיך געצויגען צו דער ערד.

ביינוש איז געזעסען אנ'אנגעפעלצטער אינ'ם טיפען בעל־עגלה'שען שליטען, און געזעהן, ווי דער בעל־עגלה, וואס האט דעם קאפ צו איהם אויסגעדרעהט, האלט דאס מויל אפען. א בלוי־קאליערענע פארע האט פון דעם מויל געזעצט, ווערטער אבגעריסענע האבען זיך אפטמאל פון דארט ארויסגעחאפט און, צופליהענדיג צו איהם זיך צוגעפרוירען און ניט געווארען.

— אט דער מאני דרעל... נאר קיין נאר... ערשט צוריק מיט א יאהר אנגעזעצט... און שוין... זיך אויף די פיס ארויפגעחאפט... א שטוב זיך אין... סטערעניץ גענען דער פאסט אויסגעבויעט... א הויף... און אין צוקער־פאבריק שוין איעדער אנ'עסקן געווארען... די מיהל ביי'ם גראף אב געדונגען... גאר קיין נאר, ווי איך בין א יוד. . יייאה!

אט צו דעם זעלבען מאני דרעל פאהרט ער דאך איצט. ערשט פאר א יאהרען האט ער איהם זיינע וועקסלען אויף אבט הונדערט רובעל פאר 20% אומגעקעהרט און איצט, ווען איהם געהט נישט אטבעסטען און מאני'ן געהט אזוי גוט, אפשר וועט

ער איהם עפּעס געגעבען. מאַני איז אַפילו ניט פון די גוט־הערציגע... און פאָהרען איצט צו איהם מיט טענות איז אַפילו אַ מחיה בזויה, נאָר אפשר... ווער ווייסט... דער בעל־עגלה שלמה ליפּ זאָל חאָטש ביים וואָקזאַל ניט דערצעהלען...

ס'האָבען מאָנאָטאָניש געקלונגען די גלעקער און פאַמעליך דערצעהלט אַלץ איין טרויעריגע לאַנגע מעשה; אַ מעשה מיט אַ ווייט, פערוואָרפען וועלט־ווינקעל, וואו ס'ציהט זיך אַן עבינער ווינטער, אַ מעשה מיט הויכע שנעע־בערג, וואָס דרימלען דאָרט אונטער עבינע נעבלען און חאַפּען זיך קיינמאָל ניט אויף.

דאָ און דאָרט האָבען זיך אָנגעפּעלצטע און וואַרעם איינגעהילטע ברואים בעגעגענט. זיי האָבען ווי ניט געפיהלט, אַז דער ווייסער ראָסט ליגט שוין אויף זייערע בערד און ברעמען און נאָך אַלץ גערדימעלט געהענדיג. „היט זיך" האָט צו זיי פון ציים צו צייט דער בעל עגלה געשריען. האָט זיין קול אָבער צו זייערע אויערען ניט דערגרייכט, איז געשווינד פערגליווערט געוואָרען און העגגען געבליבען ביי'ם בעל עגלה אונטער'ן נאָז.

און וויים, וויים, אויף דעם שפּוע פון יענעם ברייטען באַרג, וואָס ביים האָריזאָנט, האָבען זיך שוין סימנים פון „גרוים סעטרעניץ" צו בעווייזען אָנגעהויבען. פריהער זעהר אַ הויבער און גלייבער געמויערטער קוימען, וואָס שטעכט זיך איין טיעף אינ'ם נעבעל. נאָכדעם אַ שאַרפער שפּיץ פון אַנ'איינזאַמע און פערקלעהרטע קירכע, סלופּעס פונ'ם טעלעגראַף מיט אַ גאַנץ היבשעם פעלד פון נידעריגע שנעע־ווייסע דעכער.

מאַני דרעל'ס אַ מעדעל פון אַ יאָהר אַבטצעהן האָט איהם אין האַלב־פינסטערן קאָרידאָר בעגעגענט און געזאָגט:

— דער טאַטע איז איצט אין צוקער פאַבריק; פון דאָרט חעט ער געווים אין מיהל צופאָהרען און אַ היים וועט ער ערשט ביינאַכט קומען.

ער האָט געקלעהרט ענטפערען, אַז ס'איז איהם געווים שווער צו וואַרטען נאָר דאָך אַז ער איז שוין דאָ און אַזוי

ווי . . . האָט זיך אָבער בײַ איהם אונגעריכט אַרויסגעחאַפּט אַ מהיכא תיתא'דיגער „נו" מיט אַ שמייכעל דורכ'ן נאָז. און אַליין איז ער שוין רויט געוועזען און געפיהלט, ווי דאָס האַרץ בעליידיגט זיך:

— וואָס פאַר אַ „נו" און צו־וואָס האָט דאָס שמייכעל גע־נוצט? דאָס מעדעל איז נאָך אָבער געשטאַנען געגען איהם און איבערגעחזר'ט:

— וועט ער, הייסט דאָס, ערשט בײַנאַכט אַ היים קומען. איהר קענט אַרײַנגעהן אָט אַהער.

זי האָט איהם די טהיר פון אַ זײַט־חדר געעפענט און אַליין ערגיץ נעשווינד נעלם געוואָרען.

ער האָט געטראַכט:

— ווען איציק ברוך קומט איצט אַרײַן אַ הער, וואָלט אָט דאָס מעדיל געווים פון איהם ניט אַזוי געשווינד אַוועקגע־לאָפען, און געקוקט וואָלט זי אויף איהם ניט מיט אַזעלכע אויגען, וואָס זאָגען: „נו, גיכער, מאַך קיין טענות אונ זאָג וואָס ווילסטו: אַוועקגעהן צי אויסוואַרטען?"

ער האָט זיך צוגעזעצט און זיך אַרומגעקוקט:

אַ שען אויסגעמעבעלטער קאַבינעט, אַ מראַמאָרנער שרײַב־טיש מיט אַ „מאָפּסיק", וואָס האַלט דאָס ווייַדעלע אין דער הויך, גרייט אויף אַ חניפה צו מאַכען, אויף די ווענד — בילדער מיט ברייטע אָבגעגילטע ראַמען. דאָס איינגאַנצען איז אפשר פאַר זײַן געלד געקויפט געוואָרען . . . ווער ווייסט? און דאָך זיצט ער נעבען דעם, ווי נעבען פרעמדם און האָט מורא זיך צוצוריהרען צו דעם.

— און די שטוב זעלבסט מיט די געמאָלטע סטעלעס איז אפשר אויך פאַר זײַן געלד געבויעט געוואָרען, אַ היבשען חלק האָט ער דאָך לפחות אין איהר.

— און לאָז ער נאָר אַ פּרוב טהון זיך צושפּאַרען אויפ'ן טיש, לאָז ער זיך, למשל, אַ וואַלגער טהון אויף דער קאַנאַפּע און אַרויפשלעפּען אויף איהר זײַנע פיס . . .

פונ'ם צווייטען חדר האָבען זיך געהערט פערשיעדענע קולות, וואָס האָבען זיך צייטענווייז צוזאַמענגעגאָסען און אַ מלחמה געפיהרט.

עטליכע מעדליך האָבען זיך דאָרט פאַר עפּיס וואָס געקריגט. אַ שכל'דיגע קריעג איז דאָס מסתּמא געווען. אַ גראָבער מאַנסבילשער קול האָט דאָרט אײַנגעשטילט אַ מעדעל, וואָס האָט געהאַט זעהר אַנ'ערעל און הויך קולכ'על און צו פערשטעהן געגעבען:

— אָט, למשל, איהר טאַטע האָט אַ געוועלב. ער פערדינט, למשל, בײַ יעדער אַרשין סחורה 10 קאָפּ. און אַזוי ווי ער האָט די סחורה אַלײַן ניט אויסגעאַרבײַט, קומט אויס, אַז די 10 קאָפּ. זענען דעם אַרבײַטערס, דאָס הײַסט אַז ער לעבט אויף אַ פרעמדען חשבון.

האָט זיך באַלד אַרויסגעכאַפּט דרעל'ס אַכטצעהן־יאָהריג מעדעל און איהם אונטערגעהאַלטען:

— געוויס, ריכטיג.

ער איז אויף די שפּיץ פינגער צוגעגאַנגען צו דער פערמאַכטער טהיר, וואָס האָט אין יענעם חדר געפיהרט און צוגעבויגען דעם אויער.

דער מאַנסבילשער קול האָט זיך ווידער געהערט, איז זיך צעגאָסען פּאַמעליך און בערוהיגט די אויפגערודערטע מעדעלשע הערצער:

— אָט וועל איך אײַך אַ משל געבען...

אפשר איז דאָס געווען איין אַלטער בחור — אַ לעהרער, וואָס האָט אַ גרויסען שטערען מיט צוויי טיעף אויסגעקראָכענע ווינקלען געהאַט, אַ בחור אַ „ידען", וואָס האָט די מעדליך אין די אויגען ניט געקוקט און נאָר אַלע מאָל די בריל צום נאָז שטײַפער צוגעדריקט. אפשר האָט דרעל'ס מעדעל פון דעם בחור געהאַלטען, און געפעלען איז ער איהר געווען מיט בײדע אויסגעקראָכענע שטערען־ווינקלען און מיט די צוויי רויטע פּאַסקעליך, וואָס די בריל האָט מיט דער צײַט אויף זײַן געלעהרטע נאָז אויסגעקוועטשט. און דערפאַר האָט זי יעדעס מאָל ווען ער האָט געענדיגט רעדען געשריען:

— אמת, ריכטיג.

האָט איהם אָבער אויף דעם מעדעל פערדראָסען און אַ שמייכעל האָט זיך אין זײַנע אויגען בעוויזען:

— נו, און איהר טאַטע... נו, און זי אַלײַן...

ער האָט שוין די נעגעל געביסען:

— אַ רוח אין זייער... אַליין רויבט מען זיך אָן, מ׳גזלט, מ׳הרג׳ט, קליידער פאַר פרעמד געלד קויפט מען זיך, נאָכדעם זיצט מען אין אַ וואַרעמען געמאָלטען חדר, מ׳קוקט דאָרט אויף אַ ליבען בחור און מען זאָגט:

— דו אַרבייטסט ניט און לעבסט... אַ סמן אַז דו לעבסט אויף אַ פרעמדען חשבון...

און יענער בחור האָט נאָך דאָרט גערעדט פאַמעליך:

— דער קאַפּיטאַליזם, איהר פערשטעהט?...

ער האָט זיך דערמאַנט: אַ בחור אַ קאָמיסיאָנער האָט ערגעץ ווערטער געחאַפּט, געקומען אויף דעם וואָקזאַל און געפרעגט ביי אַברהם׳ציק׳ן פון וואָס נעהמט זיך קאַפּיטאַל. האָט אַברהם׳ציק איהם ווי אַ חסר־דעה אָנגעקוקט און נאָר פיוניאַק האָט די אַקסלען געוואָס אונטערגעהויבען און אָבגעענט־פערט:

— שוטה איינער, וואָס פאַר אַ שאלה פרעגסטו, מ׳נעהמט נדן, ווערט קאַפּיטאַל. און פון וואָס נעהמט זיך טאַקי דער קאַפּיטאַל?.. ער, ביינוש, איז דאָך ניט קראַנק צו וויסען בעסער פאַר יענעם בחור, וואָס זיצט פון דעם זייט טהיר; אַ בעסערען קאָפּ פאַר איהם האָט ער דאָך געוויס און חוץ דעם האָט ער דאָך שוין עפּעס אַ שטיקעל קאַפּיטאַל געהאַט און האָט איהם שוין ניט.

פאַרנאַכט איז מאָני דרעל אַ היים אָנגעקומען. עטליכע קינדער זענען איהם אַנטקעגען אַרויסגעלאָפען, איהם אַרום־געחאַפּט און דערצעהלט:

— טאַטע, דאָרט אין קאַבינעט וואַרט עמיץ אויף דיר.

נאָכדעם האָט מען אַ לאָמפּ אַריינגעטראָגען, איהם אויפ׳ן טיש געשטעלט און צוריק צוגעמאַכט די טהיר.

און דאָרט ערגיץ אין עס־צימער האָט מען טהיי געטרונקען און געקלונגען מיט לעפעליך. ראַכט זיך, וואָס האָט מאָני איהם בעדאַרפט אַזוי לאַנג האַלטען... קום אַריין און זאָג אַ וואָרט... איז דאָך דאָס מאָני דרעל געוועזען... פיעל איבער־

ריִנגס האָט ער אויף זײַן לעבען געטהון, און דאָך איז אין יעדער איבעריִגער תּנועה געלעגען אַ כּוונה... אָט אַזוי האָט ער, הערענדיִג גוט אויף בײַדע אויערען, געקרעכצט שטאַרק שטיִל, זיִך אויף איין אויער טויבליִך געמאַכט, איהם צוגעבויגען צו יעדען מענשען, וואָס האָט זיִך צו איהם מיִט אַ וואָרט געווענדעט און איבערגעפרעגט:

— אַ?

ער איז צום סוף אַרײַנגעקומען און איהם געפרעגט:

— וואָס האָט איהר עפּיִס געוואָלט זאָגען?

זײַן גלײַך און האַרט בערדעל האָט ווי נאָר וואָס אַרומגעצויגען אויסגעזעהן, און ער אַליין האָט אַ מיִנע געמאַכט, גלײַך ווי איהם — בײַנוש'ן, זעהט ער איצט דאָס ערשטע מאָל אין לעבען.

בײַנוש איז רויט געוואָרען און אַ הוסט געטהון:

איהר פערשטעהט, האָט ער אָנגעהויבען — פּאַר אַ יאָהרען... פּאַר אַ יאָהרען...

ס'האָט זיִך געפיִהלט, וואָס פּאַר אַ מחיה בזויה עס איז צו זיִצען דאָ געגען אָט דעם בלוטצאַפּער. און צו רעדען איז אַזוי שווער געווען... און דרעל האָט אויף איהם רוהיִג געקוקט און דערצו נאָך אַלע מאָל צוגעבויגען צו איהם זײַן כּלומר'שט־טויבליִכען אויער און איבערגעפרעגט:

אַ?

ער האָט איהם דערצעהלט, אַז ס'איז איהם שלעכט, זעהר שלעכט, אַז ער געהט צום גרונד, אַז ער טריִנקט זיִך און אַזוי ווי סוף כּל סוף קומט דאָך איהם בײַ 700 רובעל, טאָ בעט ער איהם... מיִט גוואַלד קען ער בײַ איהם ניִט נעהמען, נאָר בעטען, בעט ער איהם...

דרעל האָט איהם אויסגעהערט מיִט אַ גאַנץ ערנסטען פּניִם, אַזוי אַז עס איז שוין אָפשר געווען צו גלויבען, אַז געלד קומט בײַנוש'ן ניִט בײַ איהם, מאָני דרעל'ן, נאָר גאָר בײַ אַ צווייטען. דאָך הערט ער איהם אויס מיִט געפיִהל און זוכט אַ פּלאַן, ווי אַרום — ער, בײַנוש, זאָל זײַן געלד קענען אָבנעהמען.

— פאַניע רוביִנשטיין, האָט איהם דרעל פּאַמעליִך און שטיִל צו פערשטעהן געגעבען — איהר זענט דאָך אַ יונגער־

מאַן אַ בעל־שכל. איהר פערשטעהט געוויס אַליין, אַז לעבען מוז איך שטענדיג, ווי אַ מענש. איך בין שוין אַזוי געוואוינט געוואָרען: מיין ווייב מוז פאָהרען אַלע יאָהר קיין אויסלאַנד. זי איז, ניט פאַר אייך געדאַכט, ניט געזונד, זי האָט אַ לעבער־קרענק. מיינע צוויי יונגלעך מוז איך אין אַ גרויסער שטאָדט האַלטען... זיי קאָסטען מיך געוויס 150 רובעל אַ מאָנאַט. די איבעריגע קינדער מוז מען דאָ אַ לעהרער האַלטען. אָט גיב איך, למשל, אָט דעם לעהרער 80 רובעל אַ מאָנאַט חוץ עסען און חוץ דער וואָהנונג. דעסטגלייכען קליידען מוז מען זיך און די קינדער. מען קען פאַר דער וועלט קיין פנים פון חוזק ניט בעוויזען. צי נעהמט, למשל, אָט מיך אַליין. איך בעגעגען זיך מיט מענשען, כ'לעב אפשר אינגאַנצען פון מענשען, טאָ מוז איך אַרויסגעהן ווי אַ מענש און אַרויספאָהרען ווי אַ מענש.

— הערט אויס, פאַניע רובינשטיין: אויב ס'וועט מיר נאָך אַלעס קאַפּיטאַל בלייבען, וועל איך אייך דעם ערשטען מיט אַ גרויסען דאַנק אָבגעבען. איהר פערשטעהט? וועמען איך וועל ניט אָבגעבען, נאָר אייך. אייך...

און אין פינסטערען קאָרידאָר איז שוין דער בעל עגלה־שלמה ליפּ געשטאַנען און דאָרט געשריען אויף דעם קול:

— אָט דער בטל'ניק! וואָס האָט ער זיך דאָרט אַנידער־געזעצט. דעם גאַנצען טאָג מיך דאָ פאַר אַ קאַרבאַטש אָבגעהאַלטען..!

ביינוש האָט געטראַכט:

— אַח! אָט דער שלמה ליפּ, ער זאָל חאָטש ביים וואָקזאַל ניט דערצעהלען

VII.

ס'איז געווען אַ מעשה.

צוזאַמען מיט שלום'קע פערעל האָט ער אויף אַ פּאַרטיע צוגעברענטען קאָרען האַנד־געלד געגעבען. דער קאָרען האָט אַ היבשען ריוח געבראַכט, האָט אָבער שלום'קע געטענה'ט, אַז ביינוש האָט דאָס געלד ניט אין דער צייט צוגעטראָגען און איהם

קיין חלק נישט געוואָלט געבען. ער האָט זיך מיט שלום'קען 8 טאָג כסדר אין איינעם פון די נאָהנטע שטעדטליך געלאָדען און אויסגעשפּילט אַנ'ערך פון 400 רובעל.

זיין ערשטער ריוח איז דאָס פּאַר דעם גאַנצען ווינטער געווען.

אומקערהערענדיג זיך צום וואָקזאַל, האָט ער דעם גאַנצען וועג צו זיך אַליין געשמייכעלט, די פינגער־נעגעל פערגעסען צו בייסען און געקלערט:

— אַז מען וויל צוריק... זענען דאָך מענשען, אדרבא, גאָרניט אַזוי שלעכט.

ווען ער האָט זיך ביי זיך שלאָפען געלעגט, האָט ער שוין געקלערט, אַז מען קען געלד פערדינען און אויסבויען ביים וואָקזאַל פונקט אַזאַ שטיבעל ווי אַברהם'ציקס.

נאָכדעם האָט זיך איהם די גאַנצע נאַכט אַ מאָרגע וואַרימער הלום געפּלאָנטערט: כלומר'שט ער מיט אַברהם'ציק'ס ווייבעל פאָהרען צו זיין פאָטער אויף פסח... ער נעהט מיט איהר דאָרט איבער דעם שטעדטיל און ווייזט איהר:

— אָט אין דעם בית־מדרש האָב איך געלערענט... אָט אין יענעם הויפעלע איז אַ רייכער „בעזדיעטניק" געזעסען, דער „בעזדיעטניק" האָט אַ ביבליאָטעק געהאַט פלעגט ער ביי איהם ביכער אויף לייענען נעהמען... און דאָרט אין טאָל איז ער ימים־טובים צייט אויף דעם גראָז, וואָס ביי דער פוסטער מיהל, געלעגען, געקוקט אויף די ברייטע הימלען...

און גאַנץ־פריה, ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט שוין די בעל־הבית'טע ביי איהם אין חדר געהייצט און דערציילט:

— געווען דאָ זונטאָג אַברהם'ציק'ס ווייבעל... דעם גאָרטען, האָט זי געזאָגט, וויל זי אויף דעם זומער אָבדינגען. און אין שטוב איז זי אויך געווען... וועט וואוינט אין אָט דעם „חדר ?" האָט זי געפרעגט.

ער האָט זיך דעם גאַנצען טאָג אַרומגעדרעהט ביי'ם וואָקזאַל, און אין אָבענד ווידער פערקראָכען צו אַברהם'ציק'ס רעזערוואואַר. ווען ס'איז גוט פינסטער געוואָרען, איז ער צום בעלויכטענעם שטיבעל צוגעגאַנגען און זיך אָפּגעשטעלט פאַר די פענסטער פון עס־צימער.

ער האָט געזעהן:

סוחרים און קאָמיסיאָנערען זענען דאָרט אַרום טיש געזעסען און אין קאָרטען געשפּילט. און ביי איין עק פון טיש איז אַברהם׳ציק׳ס ווייבעל געזעסען און געשמייכעלט צום קאָמיסיאָנער, וואָס האָט געהאַט אַ געזונדטען פּנים מיט גרויסע פּערדרעהטע וואָנצען.

ער האָט זיך געפּיהלט ניט אַמבעסטען און געקלעהרט:

— אפשר איז איהר מעהר אַנגענעהם צו קוקען אויף דעם געזונדטען און שענעם קאָמיסיאָנער, ווי צו קוקען אויף איהם — דעם דאַרען סוחר׳ל? און אין אַ האַלבע שעה אַרום, ווען ער איז שוין אין זיין פינסטערען און קליינעם חדר׳ל אַריינגעגאַנגען, האָט ער זיך ביי זיין שפּיצינגע נאָז מיט די נידעריג צוגעשווירענע באַקען אַ טאַפּ געטהון און אין דער פינסטער בעש/אָסען:

— געוויס.

ער איז צו איהר מעהר ניט געגאַנגען, האָט צ־ומגעשפּאַנט אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ און געקלעהרט:

— אין אֶמת׳ען, איז דען ניט נאַריש געווען דאָס, וואָס ער האָט זיך אַרומגעדרעהט בײַם רעזערוואואַר אַלע אָבענד? און דער עיקר... אָט האָט ער, למשל, פיער הונדערט רובעל פערדיענט...

דאָך איז ער אין איינעם אַנ׳אָבענד ווידער צום רעזערוואואַר פערקראָכען, און שטילערהייד זיך אַרײַנגעגנב׳ט אינ׳ם האַלבפינסטערן קאָרידאָר פון אַברהם׳ציק׳ס שטוב. ס׳האָט איהם דאָרט קיינער ניט בעמערקט, איז ער דאָרט עטליכע מינוטען געשטאַנען, דערזעהן דורך דער האַלב־אָפענער טהיר דעם געזונדטען און שענעם קאָמיסיאָנער׳ס פערדרעהטען וואָנץ, און אומבעמערקטערהייד זיך פונ׳ם פינסטערען קאָרידאָר צוריק אין דרויסען אַרויסגעגנב׳ט.

נאָכדעם איז אַ קאַלטער, נאַסער און דונקעלער טאָג געווען. ער האָט זי בײַם וואָקזאל דערזעהן און פון ווײַטען געהאַפּט אַ קוק אויף איהר שענעם און שוואַרצליכען פּנים, זי האָט אַ קורץ ווינטערדיג קאָפּטעל געטראָגען, האָט דאָס איהר גע־

קלײדט און בײדע טעלעגראַפּיסטען האָבען אויף איהר דורכגעפּנסטער נאָכגעקוקט. ער האָט זיך באַלד אוועקגעדרעהט און אַ שמועס מיט אַלי דערבאַרעמדיגען פערפיהרט. עמיצ'ן אויף צו להכעיס האָט ער דאָס געטהון, אפשר אויף צו להכעיס מאַקי איהר, דער שענער און דונקעלער, וועלכע איז ערגיץ אונטער זײנע פּלײצעס געשטאַנען.

ס'האָט געבלאָזען אַ קאַלטער און נאַסער דרום־ווינט. בלאָזענדיג האָט ער פערבלאָטיגט דעם רײנעם שנעע און איהם צונאָסען אויף די בוימער, פעלדער און אַרומיגע בערג, וואו שוואַרצע ערד־פלעקען האָבען שוין ערטערווײז צו די פערוואָלקענטע הימלען געקוקט און שטומערהײט בײ זײ געפרעגט:

— ווערט איהר אונז נאָך אַמאָל בעשיטען מיט ווײסען, ווײסען שנעע?

די הימלען זענען אָבער זעלבסט שטום געווען, און נאָר דער פרײער ווינט האָט ערגעץ אַ גריזלץ פון אַרום־בלאָזענדע ראָבען בעקומען און איהם צו די פלעקען פאַר אַנ׳־ענטפער געטראָגען. פונ'ם צוגאַנגענעם שנעע איז דער וואָקזאַל־פּלאַץ נאַס און קויטיג געווען. דער ווינט האָט איבער איהם אַ מאָדנע פוסטקײט אַרום־געטראָגען און געקלאַפּט מיט די שויבען פון ניט־קײן־אָנגעצונדענע לאַמטערנ'ס. פוסט און אומעטיג איז דאָ געווען צײטענווײז האָט זיך דאָ אַ מענש בעוויזען: ער האָט געהענדיג זײן קאָפּ אײנגעבויגען, און דער ווינט האָט זיך באַריש געמאַכט און איהם פאַר די פּאָלעס געריסען.

און פון אַלי דערבאַרמדיגען'ס קלײנעם מויל האָבען זיך נאָך אַלץ שטילע ווערטער געשאָטען. עפּעס האָט ער בײנוש'ן מיט אַ שמײכעלדיגען פּנים דערצעהלט, וועגען אַ פריץ וואָס האָט זעהר וואָלוועל האָבער פערקויפט, וועגען דעם וואָס מ'האָט דעם האָבער נאָך וועלוועלער געקאָנט אָבקויפען. און אַ המציאה'לע אַ מאָדנימשקע האָט אַלי דערצעהלענדיג אויף־געטהון, אַ המציאה אַ ערעלע און גוט־הערציגע, ווי עדעל און נוט־הערציג ער אַלײן איז געווען.

האָט זיך בײנוש אָבער צו דער המציאה ניט צוגעהערט און אַלץ געקלערט וועגען דעם, וואָס „זי" שטעהט ערגעץ אונטער זײנע פּלײצעס, וועגען דעם וואָס ס'קוקען אויף איהר

דורכ'ן פענסטער צוויי שמייכעל'דיגע טעלעגראַפיסטען.

ס'איז צוגעגאַנגען און זיך אָבגעשטעלט אויף פינף מינוט אַ נאַסער, פערריבערטער און קויטיגער פּאַסאַזשיר־צוג. דער ווינט האָט אין די נאַסע, פענסטער פונ'ם צוג נעבלאָזען און זיך מיט די וואַגאָנעס געוואָלט שפּיעלען. נאָר די וואַגאָנעס האָבען זיך ניט גערירט און אפילו אויף אַ רגע פון זיך דעם טרויעריגען ברוגז ניט אַראָבגעוואָרפען. קיינער איז פון די וואַגאָנעס צום וואָקזאַל נישט אַרויסגעגאַנגען, קיינער איז אין זיי ניט אַריינגעגאַנגען; און צו גלויבען איז שוין געווען, אַז אין יעדען פון זיי ליגט אַ מת, און אַרום איהם — זיינע דערשלאָגענע קרובים, וואָס פיהרען איהם פון גאַנץ וויים צו קבורה...

נאָר דאָרט אין עק פונ'ם צוג, וואו זי, די דונקעלע און שענע, האָט זיך אַרום־געדרעהט, האָט זיך אַ יונגער־מאַן אַ סטודענט אויף די טרעפּליך פון אַ וואַגאָן אַוועקגעשטעלט און צוגעקלעבט צו איהר דונקעל'ן פּנים דעם בליק פון זיינע מרה־שחורה'דיגע אויגען. זי האָט אויך אָפּט־מאָל אויפ'ן סטודענט געחאַפּט אַ קוק. בײַנוש האָט שוין אויף איהר געקוקט און געטראַכט:

— צוגעהן צו איהר?

דער צוג האָט שוין ווידער געקלאַפּט, זיך געשווינד געשלענגעלט און איינגעזונקען אין בלײַענע ניעדעריגע ווינטער־וואָלקען.

אויף דעם פּוסטען און נאַסען וואָקזאַל זענען זיי שוין ווידער נאָר אין צווייען געשטאַנען. ער אַ בעליידיגטער און אַ להכעיס'ניק — אין איין זייט, און זי, אַ יונגע שענע און אַ איבערגעלאָזענע — אין דער אַנדערער זייט.

ס'האָט זיך איהם שוין ווידער שטאַרק געוואָלט צוגעהן צו איהר, גאָר פון נאָהנט אַריין־קוקען אין איהר דונקעל'ן פּנים און שטיל און פאַמעליך דערצעהלען וועגען דעם, וואָס זי האָט אויף דעם וואָקזאַל ניט געדאַרפט אַראָבקומען. נאָר זי איז נעבען איהם דורכגעגאַנגען און אפילו איהם ניט בעמערקט. ער האָט דערפאַר די פינגער־נעגעל צו בײַסען אָנגעהויבען און מיט פאַר־איבעל געטראַכט:

— גערהט ער דאָס אַרום פּוסט און פּאַס און האָט פּוסטע מעשׂיות אין זינען... און אין אֶמת'ן: וואָס איז איהם טאַקי דער חלוק וועגען וועמען זי טראַכט איצט — וועגען אַברהמ'ציקען, וועגען דעם געזונדטען קאָממיסיאָנער, צי גאָר וועגען דעם סטודענט? ס'הייבט איהם דאָך ניט אָן צו בעריהרען...

ערשט, ווען זי איז צוריק דורך־געגאַנגען, האָט זי זיך נעבען איהם אָבגעשטעלט, געמאַכט אַ פערזאָרגטען פּנים און זיך געקלאָגט:

— סאַראַ פּוסטקייט ס'איז דאָ, אַ?

איהר פּנים איז עטוואָס פערקריִמט געוועזען. ער האָט ניט געוואוּסט צי איז איהר פּנים פערקריִמט איבער'ן ווינט, צי גאָר דערפאַר, וואָס דאָ אויף'ן וואָקזאַל איז אַזוי פּוסט.

— אַ פּוסטקע? — האָט ער איהר נאָכגעשאָקעלט — געוויס אַ פּוסטקע.

און אַליין האָט ער שוין געפיהלט, אַז ער ווערט רויט, וויל ניט שמייכלען און שמייכעלט פאָרט.

פאַר וואָס האָט איהם פּלוצים אויף איהר פאַרדראָסען?

עפּעס מיט ניט־קיין־פאָרזיכטיג וואָרט האָט ער זי שטאַרק בעליידיגט. ער האָט געזעהן: ס'האָבין זיך אויף איהם אָבגעשטעלט איהרע אויגען, שטאָלצע און פולע מיט גאוה. נאָר באַלד האָט זי זיך אויסגעדרעהט פּונקט אין דער זייט, פון וועלכער ס'האָט געבלאָזען דער קאַלטער און נאַסער ווינט. עפּעס האָט זי געקלערט, זיך צום סוף בעשלאָסען איהם אָבצואָהלען פאַר'ן וואָרט:

— ... טאַקי דערפאַר וויל זי איהם בעטען אַז ער זאָל וועגען איהר מעהר אַזאַ מיינונג נישט האָבען... און נאָך וויל זי איהם זאָגען: אין איינעם אַ אָבענד, איז ער ביי איהר אין קאָרידאָר געשטאַנען... אַ נאַרישקייט איז דאָס פון זיין זייט געוועזען... ער האָט דאָך געמעגט אין שטוב אַריינגעהן. ער ווייסט דאָך: ס'איז איהר שטענדיג אַנגענעהם, ווען ער קומט אַריין...

און איהר מיינונג וועגען די וואָקזאַל־לייט ווייסט ער דאָך אויך... זי האָט זיי אֶפשר ניט ווענִיגער פאַר איהם פיינד...

ער האָט זי בעגלייט מיט די אויגען און געטראַכט:

— זי האָט זיי פיינד — די סוחרים און דאָך איז זי צו זיי גע־

קומען און לעבט צווישען זיי. און ער בײנוש האָט זיי נאָך מעהר פאַר איהר פײַנד, און דאָך אַנטלויפט ער ניט פון זיי.

— און פאַר וואָס אַנטלויפט ער טאַקי ניט פון זיי? וואָס ציהט איהם בײנוש'ן צו זיי? די פיער הונדערט רובעל, וואָס ער האָט פאַר דעם גאַנצען יאָהר פערדיענט?

VIII.

סאַמע אין סוף ווינטער, ווען פרעסט זענען שוין קלײנע געשטאַנען, נאָר געדיכטע שנעען האָבען זיך נאָך טאָג און נאַכט אָהן אַ אויפהער אינ'ם דונקעל'ן וואָקזאַל־געגענד געשאָטען, איז מאיר העכט ווידער צום וואָקזאַל קלײַען פערקויפען אַראָבגעקומען און זיך בעזעצט אין אַ היבשען חדר פון אַ נאָהנטען פויערשען שטיבל. ווי דאָס פריהעריגע מאָל האָט ער איצט געלד פערדיענט, פאַפּיראָסען אָהן אַ שעור געראויכערט און מיט די וואָקזאַל־סוחרים קײן איבריג וואָרט געוואָלט אויסרעדען. אין זײַן דונקעל־זײַדענעם, עטוואָס אונטערגעהויבענעם פּנים האָט זיך קײן שום פערענדערונג געזעהן, און נאָר דענסטמאָל ווען זײַנע צופּיעל אָפענע אויגען האָבען זיך אויף די סוחרים אָבגעשטעלט, האָט זיך געדאַכט, אַז די שנאה צו זיי און צו זײערע עסקים איז פאַר דער צײַט פון זײַן אָבשטײַגען שטאַרקער און טיעפער געוואָרן. בײנוש האָט אויף איהם דענסטמאָל, ווי אויף אַ רעטעניש, געקוקט און געטראַכט וועגען דער ווײַטליכער אונבעקאַנטער טשערניגאָווער גובערניע, וואו העכט האָט זיך מיט דער שנאה אָנגעזויגען:

— מאָדנע ברואים דאַרפען דאָרט זײַן.

אײנער פון די מאָדנע ברואים איז דאָך העכט אַלײן געווען: פײַנד געהאַט דעם מסחר מיט אַלע עדערע געפּיהלען און אַלײן אַ סוחר געווען; גאַנצע טעג געזעסען בײַ זיך מיט צונומענע נאָז־לעכער און מיט זעהר ערנסטע, גרויסע אויגען געקוקט אויף דעם רויך, וואָס האָט זיך פון זײַן אינטערגעהויבענעם מויל נעצויגען. וועגען וועמען האָט ער דאָס געקלערט? וועגען זיך? וועגען זײַנע פערדיענסטען? צי גאָר וועגען זײַן קלײנינקער שענינקער ווײַבעלע, וואָס ער האָט אין טשערניגאָווער גובערניע איבערגעלאָזט?

ס'איז געווען אונמעגליך צו טרעפען.

אונטער'ן טיש און בעט האָבען זיך ביי איהם פיעל ביי־כער געוואַלגערט. צוטרעטען זענען די ביכער געווען, פער־שמירט און פערגאָסען. ער האָט זיי קיינמאָל אין האַנד ניט גענומען און קיינמאָל וועגען זיי ניט גערעדט. נאָר אַ מאָל האָ־בען זיך אויף זיי זיינע צופיעל־אָפענע אויגען אָבגעשטעלט און געדאַכט האָט זיך, אַז זיי זאָגען:

— אַז ווי באַלד ער אַליין, מאיר העכט, הייסט דאָס, וואָס האָט סוחרים אַזוי פיינד, קען זיך זעלבסט פון סוחר'עריי נישט בעפרייען, טאָ צו וואָס־זשע נוטצען אָט די טיעף־קלוגע ביכער און וואָס פאַר אַ הילף קענען זיי די מענשען ברענגען.

— און טאַקי, ווי באַלד ער אַליין קען זיך פון סוחר'עריי נישט בעפרייען, טאָ קענען צו גאָרנישט ברענגען די איבעריגע פלפולים, און דאָס גלייכסטע איז דערפאַר צו זיצען שטיל, — אָט ווי ער, מאיר העכט, זיצט, — שווייגען און קוקען ווי ס'ציהט זיך דער רויך פונ'ם האַלב־אָפענעם און אונטערגעהויבענעם מויל.

ביינוש האָט זיך טאַקי נישט געקאָנט איינהאַלטען און איהם געפרעגט:

— ס'איז אַפילו נישט מיין עסק, דאָך וויל ער איהם פרעגען: אָט איז, למשל, ער — ביינוש, ער האָט אפשר ניט וועניגער פאַר איהם דעם מסחר פיינד, דאָך קלערט ער אפילו אַ מלמד אין אַ דאָרף צו ווערען. און ער, — העכט, ווער פאַ־דערט דאָס פון איהם אַ סוחר צו זיין? ווער דאַרף איהם, למשל, אָט דאָ ביים וואָקזאַל האָבען?

און העכט האָט פלוצים מאָדנע גרויסע אויגען בעקומען און נישט פערשטאַנען:

— וואָס הייסט, ווער ס'דאַרף איהם דאָ? ער דאַרף זיך אַליין.

גלאַט אַ מאָדנער איינפאַל פון אַ ליטוואַק! ביינוש איז מיט איהם ניט איינשטימיג געווען און געטראַכט:

— אָט דאַרף איהם, למשל, זיין הילצערנע ווייב נישט האָבען, נו אַנטלויפט ער נישט פון איהר?

ביי איציק ברוך האָט ביינוש איינמאָל געטראָפען אַ

דאַריִנקע מעדעל, װאָס האָט געהאַט אַ קלײן קינדערש פּנים׳ל מיט הארטע אָבגעשאָרענע האָר. זי האָט נאָך אין אײנע פון די גרױסע שטעדט איציקן ליב געקריגען און צוליב איהם אראָבגעקומען פאַר אַ לעהרערין אין אײנע פון די נאָהנטע שטעדטליך. איציק איז דענסטמאָל אױף אינפלוענץ שלאַף געװען, געלעגען מיט אַ פערבונדענעם האַלז און שטאַרק רױטען פּנים אױף דער ניעדעריגער קאַנאַפּע און געשװיגען.

אפשר האָט ער געטראַכט, אַז די דאַריִנקע מעדעל געהט אומזיסט צו איהם און אפשר האָט ער אָן איהר נאָר אײנגאַנצען פערגעסען, נאָר געבענקט נאָך יענע נעבעלדיגע און פראָסטיגע טעג, אין װעלכע ער האָט מאַרגוליעס׳עם 19-יאָהריגע שענע מעדעל אױף זײן קינדערשען שליטעל אַרומגעשלעפּט.

ער האָט שױן, הײסט דאָס, די דאַריִנקע און קלײניִנקע אױך נים בעדאַרפט. האָט זי זיך ניט-װיסענדיג געמאַכט, געקומען צו איהם אַלע אָבענד און געשמועסט מיט זײן ברודער װאָלאָדיען, דעם קרײענדיגען און פריטשעװאַטען סטודענט, װאָס איז נישט לאַנג אַ הײם צו גאַסט געקומען. דאָס מעדיל האָט גערעדט מיט הארץ און די דאַרע באַקען האָבען בײ איהר מאָדנע געפלאַמט און װאָלאָדיע האָט געשמײכעלט מיט געלע װאַסעריגע אױגען און געװען צופריעדען פון דעם, װאָס ער איז איצט צו גאַסט אַ הײם געקומען.

אין אמת׳ן איז דאָך בײנוש׳ן געװען אַלץ-אײנס, װענען װאָס זײ רעדען און װעגען װאָס זײ קריגען זיך. ער האָט טאַקי אין זײערע שמועסען קײן אַנטײל נישט געװאָלט נעהמען און געקלערט אַז צום „סאָלנעטשניק״, װאָס ער האָט נישט לאַנג געקױפט, װעט ער געװיס 150 רובעל דערלעגען און, װער װײסט, אפשר טאַקי גאַנצע צװײ הונדערט.

און בײם װאָקזאַל זענען שױן בינדלעך סוחרים געשטאַנען און געשמועסט:

— בײנוש מאַכט דאָס געשעפטען.

— אַ?

— ער וועט זיך שוין מיט'ן „סאָלנעטשניק" אָבי יאָהרען האַלטען.

— ניין, כ'מיין די הלואה, וואָס ער האָט דעם בעצעניצער אָרון געמאַכט.

— ווייס איך וואָס?! ווער רעדט פון אַ חסר דעה?

און אין שטאָדט האָט זיין שווינגער פּיוווניאַק'ן דערטאַפּט און זיך פאַר איהר קאָפּ געריסען:

— גוואַלד! גוואַלד! ווער האָט ניט געוואוסט, אַז דער בעצענעצער זעצט היינט־מאָרגען אָן!

פּיוווניאַק איז באַלד צום וואָקזאַל געקומען און דאָס אויף טעלער צושמירט;

— כ'זאָג אייך אידען: אַ חסר־דעה, מיט אַלע פּישטשיקעס אַ חסר־דעה.

מילא, האָט ביינוש זיי אַלע אין דר'ערד געהאַט און אַפילו ניט געוואָלט וויסען, וואָס זיי פּלאַפּלען דאָרט. דער עיקר איז געווען דאָס, וואָס ער איז צום בעצענעצער מיט גאַנצע פינף הונדערט רובעל אַריין.

ער איז טאַקי צוטראָגען געווען און די פינגער־נעגעל מיט גרוים אייזעניש געביסען, דענסטמאָל ווען אין מח האָט זיך דעם גאַנצען טאָג אַן'איינציגע מחשבה געדרעהט:

— אַ שפּילכעל 500 קאַרבען?!

נאָכדעם האָט ער אַברהמ'ציק'ן אויף דעם וואָקזאַל דערטאַפּט און זיך דאָס ערשטע מאָל מיט איהם דערפרעהט: ווי קלערט ער טאַקי, אברהמ'ציק? ער איז דאָך נישט לאַנג פון דעם זעלבען בעצעניצער מיט 1000 רובעל גאַנץ אַרוים. ווי דענקט ער: ס'איז מעגליך די 500 רובל אַרויסצוחאַפּען?

אַברהמ'ציק האָט זיין פּנים מאָדנע צונויפגעקוועטשט און אונטערן אויער גענומען קראַטצען מיט כח און אייזעניש, אַזוי אַז ס'איז שוין צו גלויבען געווען, אַז אונטער'ן אויער איז ביי איהם אַ מסוכנ'ע צרעת פאַראַן, וואָס בייסט איהם משוגע'נערווייז און לאָזט איהם ניט אָטהעמען.

— ביינוש'ל, אי... אי... אי... ביינוש'ל, — האָט ער קראַטצענדיג זיך, אויף אַ מאָדנע דין קול'כעל געשריען. — ווי טהוט מען מיך פריהער נישט אַ פרעג? אַ, ביינוש'ל...

ביינוש האָט געשווינד די פינגער-נעגעל געביסען און מיט פערקערטע אויגען געקוקט אַראָב אויף אַברהמ'ציק'ס פּים.

— איז דאָס געלד, הייסט דאָס, יבש?... אַ?... נו, מילא, ס'געהט ניט אין דעם... האָט ער-ווייניגער מיט 500 רובל... דער עיקר איז... צי ווייסט אַברהמ'ציק ניט: אפשר קען מען פאָרט דאָס געלד אַרויס-פּאַקען?.. אַ?.. ניין? נו, האָט ער דאָס אין דער ערד און וויל אפילו וועגען דעם נישט טראַכטען...

— נאָר וואָס אַנטלויפט איהר אַברהמ'ציק? וואָס האָט איהר קיין צייט... וואַרט צו...ס'ווילט זיך גלאַט אַזוי אַ ביסעל רעדען... הם, שוין אפשר טאַקי לאַנג נישט גערעדט... נו, און ווי קלערט איהר, למשל, וועגען אַזאַ מין פּלאַן: נעהמען דעם „סודיעבנעם" און איהם די „קלוניע" פאַר'חתמ'נען? אַ?... ס'איז ניט קיין פּלאַן? נו, און אַ פּאָהר טהון, למשל, צום קיל-קיווער גראַף, צום שוואָגער צו זיינעם, און איהם צוקלאָגען?.. ס'וועט אויך נישט פּועל'ן? נו, איז דאָך במילא נישט וואָס צו רעדען... כ'וויל אפילו דעם קאָפּ נישט ברעכען.

האָט אָבער דער קאָפּ נישט געפּאָלגט און זיך זעלבסט געבראָכען.

דער „סאָלניטשניק", אויף וועלכען ס'איז קיין קונה ניט געווען און וועלכען ס'האָבען ערגעץ אין אַ פינסטער און שטויביג ווינקעל די מייז געטריי געגעסען, מיט דעם בעצעניצען-נאַרי-שען באַנקראָט, וואָס האָט אָהן שכל ביי איהם געלד געליגען און אָהן שכל אָנגעזעצט, האָבען זיך צו איהם אין קאָפּ פערקלי-בען און דאָרט דעם איינגעמיהטען מוח געפּרעסט. ס'איז געווען שווער צו געדענקען זיי, שווער צו פיהלען זיי אין יעדען קנייטש פונ'ם האַרץ און נאָך שווערער איז געווען זיי צו פערגעסען און צו טראַכטען, אַז ס'איז קיין „סאָלניטשניק" אויף דער וועלט ניט געווען און אַז דעם בעצעניצער האָט ער קיין 600 רובעל ניט געגעבען.

דאָך זענען געווען מינוטען, ווען ער האָט זיך פערגעסען, אַרומגעגאַנגען ביים וואָקזאַל און געטראַכט וועגען דעם וואָס

אַברהם׳ציקן איז גוט, דערפאַר וואָס קיינער האָט בײַ איהם קיין געלד ניִשט צוגענומען, דערפאַר וואָס ער האָט אַ רעזערוואואַר, אַ שענע שטוב, געלד און דער עיקר אַ שענע און קלוגע ווײַב, וועלכער ער איז ניִט ווערטה. און געוואָלט האָט זיך דענסטמאָל, אַז ס׳זאָל אַ שטורם־ווינטיגער אָבענד זײַן און שנעען בייזע זאָלען אין די אויגען פּאַטשען און אַ ווינט אַ בייזער זאָל די דרויסען־לאָדען אָן וואַנט קלאַפּען און קיינער זאָל בײַ אַברהם׳ציקן אין בעלויכטעטען שטיבל ניט זײַן, חוץ איהם מיט יענער דונקעלער און שענער, וועלכע זאָל קוקען אויף איהם מיט קלוגע אויגען, אויסהערען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט זײַנע טיפע יסורים און זאָגען:

— איהר דאַרפט וויסען, בײַנוש, איך פערשטעה איך... כ׳פיהל אֶפשר צוזאַמען מיט איך...

נאָר וואָס האָבען זיי די וואָקזאַל־לײַט פון איהם געוואָלט? פאַר וואָס האָבען זיי געשמועסט וועגען איהם אין יעדער ווינקעלע? פאַר וואָס האָבען זיי פון יעדען לאָך אַרויסגעקוקט אויף איהם מיט שמייכעלדיגע און נייגיריגע אויגען און אָנגעוויזען:

— אָט געהט ער — בײַנוש. אָט איז ער... ווי איך בין אַ איד.

אָט איז אַ לעצטער ווינטערדיגער פאַרנאַכט. פײַבט איז דער וואַרעמער איִר, פײַבט איז דער וואָקזאַל מיט די אָבגעשאָקעלטע און נאַקעטע בוימער, וואָס רינגלען איהם אַרום, פײַבט זענען די מענשען׳ס פּנים׳ער.

ערגעץ העכער פון׳ם עולם התהו קריגען זיך איבער די הימלען דער ווינטער מיט׳ן פריהלינג. שמייכעלט דאָרט דער פריהלינג און בעט:

— הימלען, זײַט ריין און לויטער, ס׳וועט דאָך איך נאָכדעם געוויס הנאה טהון.

בייזערט זיך דער ווינטער און ווינקט מיט זײַנע ברוגז׳דיגע ברעמען:

— הימלען, טהוט אייערס.

קווײַנקלען זיך דאָס די הימלען און ווייסען ניט וועמען צו פאָלגען. זיי זענען טאַקי אָט לויטער, אָט וואָלקענדיג.

אונ אומבעשעפטיגטע מענשען פערדרײַסען צו די הימלען זײַערע קעפּ און קלערען:

— וואו וועט זיך די זון זעצען: אינ'ם וואָלקען צו אינ'ם רײַנעם הימעל?

אויף דעם וואָקזאַל-פּלאַץ שטעהען בינדלעך-ווײַז די סוחרים און שמועסען נאָך אַרץ פון בײַנוש'ן:

— סטײַטש, ער איז דאָך שוין באַלד אַ קבצן, בײַ איהם בלײַבט דאָס?!

קומט אָן אַ פּאַסאַזשיר-צוג. פערגעסען זײַ בײַנוש'ן אַ ווײַלע און נעהמען זיך צום יונגען עולם, וואָס לערנט ערגעץ אין פערשידענע גרויסע שטעדט און פאָהרען איצט אַהײם אויף יום-טוב. מען ווינקט אויף אַ אויסגעדאַרטען בחור — אַ עקסטערן, אַ בעל מרה-שחורה און מען בעקלאָגט איהם:

— אוי... אָרעם נעבעך, אָרעם, וועה איז דער סאַמען.

און ווען ס'געהט נאָר אָב דער צוג דערמאָהנט מען זיך ווידער אָן בײַנוש'ן:

— שאַ, וואוהין פאָרט בײַנוש אויף פּסח? די שוויגער זײַנע וועט דאָך איהם געוויס מיט אַ שטעקען דורכטרײַבען.

ער געהט אַרום איינער אַליין, בײַסט די נעגעל און טראַכט:

— וואָס האָבען זײַ צו מיר?

עלי דערבאַרימדיגער געהט פערבײַ איהם מיט אַ פרעמדען סוחר און קלאָגט זיך צום סוחר מיט'ן דינעם ווײַבערשען קול:

— שענע געשעפטען מאַכט מען הײַנטיגע צײַטען. אָט איז בײַם וואָקזאַל איינער בײַנוש רובינשטיין פאַראַן... איהר האָט שוין געהערט?... נו זעהט איהר שוין... כ'זאָג אײַך מ'טאָר טאַקי הײַנט ניט אַרויסלאָזען אַ קאָפּיקע פונ'ם האַנד.

ער איז אָן אַ זײַט געשטאַנען און געטראַכט:

— און ווער האָט דען, חוץ פּיוניאַק'ן, אויף דעם וואָקזאַל צופּויקט?

נאָר פּיוניאַק האָט זיך ניט וויסענדיג געמאַכט און זיך, ניט ווײַט פון איהם, מיט די וואָקזאַל-לײַט געווערטעלט:

— הערט איהר, פאני דערבאַרמדיגער, כ'האָב שוין דאָ וועגען אייך אַ סך געטראַכט, אָט לאָזען אידען זאָגען ... ס'פערדריסט מיך אויף אייך ביז די לעבער ... איז אָבער צו אייך נאָר איין עצה פאַראַן: אָבשטעלען אייך אָט דאָ און אָבצעהלען די אָמת'ע עטליכע פעטש. איהר פערשטעהט?

דער עולם לאַכט געשמאַק און נאָר ביים גוטען משכיל און בעל־מדות שמייכלען עטוואָס פערוואונדערט די אויגען.

— פעטש? — פרעגט ער, פאַרוואָס ר' לוי?

און פיוניאַק קוויינקעלט זיך און ענטפערט אויף'ן קול:

— נאָר פעטש. דען געלד, זאָג איך, האָט איהר אַ שענעם טאַטען האָט איהר געהאַט, אין געלד אָדער אין כבוד ריהרט איהר קיינעם ניט אָן, און אַ נדבה אַ שענע גיט איהר אויך, — איז צו אַזאַ חצוף און עזות־פנים קיין אַנדער עצה, זאָג איך, ניטאָ: מען גיט איהם די אָמת'ע עטליכע פעטש אויף שטום לשון און לאָז ער געהן לאָדען צום מיראָוואי.

דער פרעהליכער עולם האָט געלאַכט און פריינדליך געקלאַפט אין פיוניאַק'ס פלייצעס. נאָכדעם האָט זיך דער געלעכטער פלוצים איבערגעהאַקט און געהערט האָט זיך: עמיצער פרעגט:

— נו, און ביינוש'ן, ר' לוי?

איהם אויף צווזעצעניש האָט דאָס עמיצער געפרעגט און פיוניאַק האָט זיך מיט דער שאלה דערפרעהט און באַלד אָבגעענטפערט:

— ע—ע, שוטה איינער, ביינוש האָט זיך שוין אליין אויסגעפּאַטשט.

— ש־ש־שאַ!

ביינוש האָט געהערט. עמיץ האָט שטיל פיוניאַק'ן גענזאָגט, אַז ער ביינוש, שטעהט דאָ ניט וויט. ער האָט געפיהלט, ווי מען קוקט אויף איהם און מען האָט מורא זיך בעגעגענען מיט זיינע תרעומות'דיגע און בעליידיגטע אויגען. דאָס האַרץ האָט זיך שוין געשווינד און מיט אַ וועהטאָג געקלאַפּט און אלע מאָל זיך אונטערגעטונקען אין עפּעס אַ מאָדנע הייסע און זויערע זאַך. אַזוי משונה און ניט פערשטענדליך איז גע־

ווען דאָס, וואָס ס׳קלינגט נאָך פאַמעליך און רוהיג פּיוניאַק׳ס וועי־טעלדיגער קול:

— ער מעג שוין הערען, נישט קשה, שלמה ליפּ איז שוין רייכער פאַר איהם.

ס׳האָט געקלונגען אין די אויערין אַ אומגעווענליך־גרויסער גלאָק. דאָס האַרץ האָט שוין שנעלער און שטאַרקער געקלאַפּט און די זאַך, אין וועלכער דאָס האַרץ האָט זיך געבאָדען, איז שוין הייסער געווען. די אויגען האָבען געקוקט מיט אַ מעלאַנ־כאָליש־פּלייסיגקייט און דאָך האָבען זיי פאַר זיך קיינעם ניט געזעהן, חוץ יענעם איינגעהויקערטען, הויבען און ווערטעלדיגען, צו וועלכען ס׳האָבען זיך אומגעווענליך־שטאַרק געצויגען די אויגען, די הענד, דאָס אויף־גערודערטע אָבגעבריהטע האַרץ און צו וועלכען ער איז געגאַנגען פעסט און שטאָלץ, טראָגענדיג מיט זיך אויך אַזאַ פעסטען און שטאָלצען פסק:

— נאַזשע דיר!..

ער האָט געפּיהלט, ווי זיין האַנד האָט זיך מיט כעס און כח אָבגעלאָזט אויף פּיוניאַק׳ס באַק און געשעפּט דעם שכור׳ן טעם פון נקמה:

— און איצט גייה לאָד מיך דו צום מיראָוואַי!

עפּעס האָט ער אַ מאָדנעם ענטפער דערהערט: אַ אונ־פערשטענדליכען אויסגעשריי פון אַ ווילדע און צוריסצטע שטימע:

— אַ־אַ־אַ!

— ער האָט אָבער ניט געוואוסט, ווער ס׳האָט דעם געשריי געטהון: ער — ביינוש, צי גאָר יענער איינגעהויקערטער און הויכער, וואָס האָט זיך מיט ביידע הענד ביים אויסגעפּאַטש־טען פּנים געהאַלטען? ס׳האָט איהם עמיצער פון הינטען אָרום־געכאַפּט און איהם פאַר די הענד געהאַלטען. ער האָט זיך נאָך אַלץ צום אויסגעפּאַטשטען פּיוניאַק׳ן געריסען און געטראַכט אַלץ איין קורצען און פער׳עקשן׳טען געדאַנק:

— און היינט לאָד מיך דו צום מיראָוואַי...

גוטע פריינד זענען צו איהם אין אַ פּאָר טעג אַרום געקו־מען און געזאָגט:

— ביינוש! פאָהרט אָב פונ׳ם וואָקזאַל.

ער האָט אין זייערע פּנים׳ער געקוקט און געטראַכט וועגען פּיוניאַק׳ס 25 יאָהריגען בחור, וואָס איז ניט לאַנג פון זעלנער־דיענסט געקומען. אַ געזונדטער, אַ הויכער אַ אָנגעטהונער אין אַ קורץ לייבעל מיט לאַנגע שטיוועל, דרעהט ער זיך איצט ביים וואָקזאַל אַרום און קוקט אַרוים אויף איהם, ביינוש׳ן. דער בחור האָט אַ רויט גוי׳עשען פּנים, שטאַרקע פּלייצעס מיט קרעפטיגע הענד. דער מוח זיינער איז קליין, צונויפגעוואַקסען און פערגרעבט. אַז מען זאָגט איהם „שלאָג!“ קען ער אַ מענשען דער־הרג׳ענען.

— ס׳איז אַ תירוץ? מ׳מוז פאָהרען.

— ס׳טהוט איהם איצט אפילו אַביסעל וועה די קאָפּ, און די הענד מיט די פיס ברעכען, נאָר ס׳איז אַ תירוץ?

אָט לעגט ער זיך איצט פריה שלאָפען און מאָרגען גאַנץ פריה מיט׳ן 6 אַ זייגערדיגען...

האָט ער אָבער בייַנאַכט, נאָך אַ לאַנגען פערוואָגעלטען דרימעל, פּלוצים דערפיהלט אַ משונה׳דיגע קעלט אין אַלע אברים, אראָבגעשטעלט אַ ציטערדיגע און באָרוויסע פוס אויף דער קאַלטער פּאָדלאָגע און אַרויפגעוואָרפען אויף דער קאָלדרע זיין שווערען און וואַרעמען ראָק. אָבער דער ראָק האָט ניט געוואַ־רעמט און ער האָט זיך אונטער׳ן שווערען צודעק מיט אלע זיינע גליעדער געוואָרפען און געקלאַפּט מיט די צעהן. פערמאַכענ־דיג די אויגען האָט ער שוואַך איינגעדרעמעלט און אין זינען געהאַט, אַז מ׳דאַרף שוין אָט באלד פאָהרען מיט׳ן 6 אַזייגער־דיגען...

און ווי אַזוי איז ער דאָס פּלוצים שוין אין צוג אויסגע־וואַקסען? אין שלאָף־וואַגאָן האָבען נאָך ליכט אין די לאַמטערנ׳ס געברענט. באָרפיסע פיס האָבען דאָרט פון די פאָליצעס אַרוים־געשטעקט. ער האָט זיך אין האַלב פינסטערן ווינקעל פערשטופּט, האָבען זיך אָבער דאָרט בעקאַנטע געפונען, גע־שמייכעלט צו איהם און געפרעגט:

— וואוהין, וואוהין פאָהרט מען דאָס. ר׳ ביינוש, אַ?

ס'איז געווען אומגעגליך־שווער צו הערן די שאלה און דאָך האָט ער געמוזט צושמייכלען און ענטפערן:

— מען פאָהרט... מען פאָהרט... צום טאַטען אויף פסח פאָהרט מען.

— גאָר אַזוי?

די בעקאַנטע האָבען ניט פערשטאַנען און ער האָט נאָך אַלץ צוגעשמייכעלט. אַ מתנה פיהרט ער דאָס דעם טאַטען, אַ ביסעל נחת פון אַ אויסגעגעבענעם זוהן... און דער טאַטע אַלמן... דער דריטעלדיגער, הויכער און אויסגעדאַרטער יורד און יחסן, וואָס האָט נאָך אין דעם פערוואָרפענעם שטעדטיל אַנ'אויסגעקרימטע האַלב־איינגעפאַלענע שטוב און אַ שטאָרט אין מזרח. ער נעהמט דאָרט מן הסתם קצבה און מתן־בסתר פון רייכע בעלי־בתים, וואָס געדענקען נאָך זיין שווער'ס עשירות... און די מאַמע זיינע, די אַיינגעהויקערטע און קלוגע אידענע, וואָס קאָן נאָך אַלץ אין די גוטע, יונגע יאָהרען נישט פערגעסען, וועט זיך די וואַרעמע טרעהרען מיט'ן פאַרטוך ווישען, אויסגלאָצען צו איהם פון צייט צו צייט אַ רויטע טרעהרענדיגע רחמנות־אויג און וועט די גאַנצע צייט אין זינען האָבען די איינציגע וועהענדע מחשבה:

— דערלעבט... רבונו של עולם...

און ערעלע יונגע־לייט מיט געוועזענע חברים, פאַר וועלכע ער האָט זיך יונגעל־ווייז בעריהמט, אַז ער וועט אַ מאָל אַ גרויסער גביר זיין... און די שווייגענדיג־טרויעריגע קרובים פון דער ערשטער ווייב...

אַלעס, אַלעס איז פאַראַן דאָרט, אין יענעם טייער'ן שטעדטעלע, וואוהין ער פאָהרט איצט אויף פסח. טאָ לאָזען־זשע לפחות אָט די בעקאַנטע צו איהם נישט שמייכלען און לאָזען זיי נישט פרעגען:

— וואוהין? וואוהין פאָהרט מען דאָס, רבי ביינוש?

נאָר אין זיין קליינעם חדר'ל, וואָס אין איינגעהויקערטען פויער'שען שטיבל, איז שוין זעהר היימיש געוועזען. אַ בלאַסע שיין פון אַ דונקעל'ן, קאַלטען און זעהר וואלקענדיגען פריה־

סאָרגען האָט דאָ שטיל געררוהט. ער האָט געעפענט די אויגען און נישט פערשטאַנען:

— איז ער, הייסט דאָס, נאָך נישט געפאָהרען?

ערגעץ אין אַ לאָך, וואָס אויף דער אויסגעקרימטער און גוט אויסגעהייצטער הרובע האָט געגרילצט אַנ׳אומרוהיגע גריל און ווילד הנאה געהאַט פון דער וואַרעמקייט. זעהר דונקעל איז אינ׳ם קליינעם חדר׳ל געוועזן, און אויך אַזוי דונקעל איז געוועזן דאָרט, פון יענער זייט קליינעם און פיער עקיג׳ס פענסטער׳ל, וואו דער אַלטער עפפעלבוים האָט זיך איינגאַנצען געשאָקעלט און עמיצ׳ן מיט זיינע נאַקעטע און טרויעריגע צווייגען געסטראַשעט.

ער האָט זיך דערמאַהנט אָן פיוניאַק׳ס קרעפטיגען בחור, וואָס דרעהט זיך אַרום ביים וואָקזאַל, אַ קלער געטהון, אַז ער ווערט שלאָף און צוריק פערמאַכט די אויגען. די הענד מיט די פיס האָבען וועה געטהון, דער קאָפּ איז געוועזן שווער און הייס, און דרימלען האָט זיך שטאַרק געוואָלט.

האָט אָבער דער רוח געעסט פונ׳ם וואָקזאַל אַנגעטראָגען. גוטהערציגע סוחרים, הייסט דאָס, האָבען זיך פאָרט דערבאַרמט און געקומען איהם טרייסטען:

— ווייס איך וואָס? ס׳איז אַ קליינער אומגליק.

דער עיקר, הייסט דאָס, איז נישט דער פאַטש, וואָס ער האָט פיוניאַק׳ן געגעבען, נאָר דאָס, וואָס אַברהם׳ציק שמעלצט זיך, וואָס סוחרים מיט קאָמיסיאָנער׳ן קוועלען און מאַכען לצנות דאָרט ביי אַברהם׳ציק׳ן, זיצען זיי און פרעגען:

— ער האָט דאָך שוין באַלד קיין פרוטה נִיט?

וואָס איז דאָ שייך? ווער ווייסט ניט, אַז אַ צווייטער אויף זיין אָרט וואָלט ביים וואָקזאַל צופריעדען געלעבט און זיין געלד וואָלט ער ניט אָנגעוואָרען און פיוניאַק וואָלט קיין העזה ניט געהאַט?...

ער האָט אַ ציטער געטהון מיט אַלע הייסע גליעדער און זיך אויפגעחאַפּט.

אין זיין קליינעם דונקעל׳ן חדר איז געוועזן שטיל און פוסט, און נאָר ביים בעט איז געשטאַנען אַ געזונדטער און קרעפטיגער יונגער־מאַן און געהאַלטען זעהר אַ קאַלטע האַנד אויף

זײַן בריהענדיגען שטערן. מיט שווערע און שלאָפענדיגע אויגען האָט ער צום יונגען־מאַן אַרױפגעקוקט און געזעהן: זעהר אַ בעקענטער, פרישער און פאַרביגער פּנים מיט אויך אַזאַ בעקאַנטען, פרישען און רוהיגען שמייכעל.

— אַזוי, גאָר אַזוי? — האָט דעם יונגען־מאַנ׳ס פרישער שמײַכעל געפרעגט און ער האָט זיך שוין דערמאַהנט, אַז אַזוי שמײַכעלט נאָר איציק ברוך און געענטפערט אין געדאַנק:

— אַזוי, געווים אַזוי...

נעבען איציק׳ן איז געשטאַנען די דאַרינקע אָבגעשאָרענע מעדעל און געקוקט אויף איהם מיט דערשראָקענע אויגען.

— אפשר זײַן ווײַב אַרויסרופען? — האָט זי איציק׳ן שטיל געפרעגט.

און איציק האָט גאָרנישט געענטפערט און נאָך אַלץ געשמייכעלט. בייניש האָט פּאַמעליך פערמאַכט די אויגען און וויעדער איינגעדרימעלט.

ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, ווען אין חדר האָט שוין אַ לאָמפּ געברענט.

דער וואָקזאַל־דאָקטאָר האָט מיט קעלט געטאַטהעמט אויף זײַן הייסען פּנים און איהם אַײלענדיג אַרומגעטאַפּט מיט שטעכענדיג־קאַלטע פינגער.

— אַ לונג־אָנצינדונג אָדער אַ טיפוס, ווער ווייסט איהם? האָט דער דאָקטאָר אָבגעזיפצט.

און פאַר די לעצטע ווערטער האָבען זיך נישט דערשראָקען נישט ער, נישט איציק און נישט די דאַרינקע אָבגעשאָרענע מעדיל. נאָר בײַ וואָלאָדיען האָבען זיך אויף אַ רגע צושפּרייט די געל־וואַסערדיגע אויגען און באַלד וויעדער אָנגעפאַנגען צו שמייכלען.

IX.

אין דרויסען איז שוין וויעדער וואַרעם געוועזען.
אַרום־טאַנצענדיג אויף די קרומע צווייגען פונ׳ס מיט זונען־

שטראהלען בענאסענעם עפפעלבוים, האבען זיך די פוינגעלאך משמח נעווען מיט דעם נייעם פריהלינג. פאר גרויס נחת האבען זיי געפישטשעט, געשפרונגען און זיך געהוידעט אויף יעדעם דינעם און פייכטעם צווייגעלע.

דורכ'ן אפענעם פענסטער האט זיך געזעהן ווי דער בעל-הבית — דער פויער — שפאנט דארט ארום אין סעדעל אהן א היטעל, בעטראכט יעדעם יונגעם בוימעלע, טהוט דאס א שאקעל און פרובט צי ס'האבען דעם נישט געשאדט די ווינטערדיגע פרעסט. זיינע גרויסע צוויי הינד, האריגע, אויסגעפאשעטע און זאטע, זעגען איהם פאמעליך נאכגעגאנגען טריט ביי טריט, געחאפט דרך-אגב א הונדטעשען שפיל, זיך געיאגט, געראנגעלט, געביסען אלץ אויף צו כלומר'שט. אויפ'ן עק נארטען האבען זיי א פרעמדען הזיר בעמערקט און זיך געלאזט צו איהם ביידע מיט אמאל, לויפענדיג געשווינד איבער די שווארצע שטיקער פון דער פייכטער גארטען-ערד. דערזעהענדיג די הינד נאך פון וויטען, האט דער הזיר פון שרעק פערגעסען דאס ארט, וואו דער הילצערנער פלויט איז נידעריג און זיך געלאזט לויפען אין אנ'אנדער זייט. באלד אבער האט ער דערפיהלט, אז די הינד האבען איהם געפאקט פאר זיינע לאנגע אויער'ן, און אויפגעהויבען אנ'אומגעלומפערטען חזיר'שען געפילדער.

און דא האט דער פויער גערעדט צו זיך אליין. דערזעהן, אז ביינוש שטעהט ביים אפענעם פענסטער'ל און זיך פאר איהם פערשעמט.

ביינוש האט זיך פאמעליך אנגעטהון און דאס ערשטע מאל נאך דעם שלאפקייט ארויסגעגאנגען אין דרויסען.

אזוי ווארעם און שען איז שוין געוועזן. און די הימלען זענען שוין געוועזן פערחלומ'ט און בלוי, און א זון א פערחלומ'טע האט זיך שוין אין זיי געלויכטען און געמאכט קינדערשע חנ'דעלעך, גלייך ווי עמעץ וואלט צו איהר שמייכלען און צמאקען מיט די ליפען.

ער איז געשטאנען די הענד אין די קעשענעס און גע-קוקט.

א שמאלע און אויסגעטרעטענע סטעטשקעלע האט זיך גע-

דרעהט צווישען צוויי זייטען האַלב־פערטריקענטע שטיקער־בלאָ־
טע און פערפאַלען געוואָרען ערגעץ אין גראָבען, וואָס ביים
וואָקזאַל.

— צום וואָקזאַל געהן? — האָט ער געקלערט.

ער האָט זיך געגעבען אַ טאַפּ פּאָר זיינע מאָגערע באַקען
און בעטראַכט זיינע אָבגעשוואַכטע דאַרע הענד; אַרויסגענומען
פּאַמעליך דעם טאַש און איהם מיט צונויפגעדריקט־ציטעריגע
פינגער נאָך אַמאָל איבערגעלעגט.

— אַ תכלית, — האָט ער אָפּגעזיפצט — אַ שענער
תכלית.

ער איז געגאַנגען פּאַמעליך, ווי אַ קליין קינד, וואָס האָט
זיך נישט לאַנג געהן אויסגעלערנט, און געקוקט אַראָב, וואו
זיינע טריט האָבען געמאַכט סימנים אויף דער ווייכער ערד.
אַרום איז געווען רוהיג און שטיל. מיט אַ רוהיג שטילקייט האָט
זיך צוגאָסען די שיין פון דער זון און ליעבליך געוואַרעמט די
קליינע צוואָרפענע שטיבלעך.

אונטער די ווייכע זונען־שטראַהלען האָבען די שטיבלעך
געחאַפּט אַ בייטאָגעדיגען דרימעל און דרימלענדיג זיך צוגעהערט
צו יענע קלעפּ פונ׳ם שמיד, וועלכע האָבען ערגעץ ווייט דער־
צעהלט דער שטילקייט אַלץ איין לאַנגזאַמע און טרויעריגע
מעשה:

— אַ מעשה מיט אַ דערשלאָגענעם.

— אַ מעשה מיט אַ אומגליקליכען,

— אַ מעשה מיט אַ טרויעריגען, וועלכער האָט דורך
שוועים און שווערקייט זיין פּרנסה בעקומען.

נעבען וואָקזאַל האָט איהם אָנגעיאָגט אברהם׳ציק קויפמאַן,
איהם אַ קניפּ געטהון הינטען אַרום און מיט גרוים איילעניש
אַריינגעשריגען אין זיין אויער:

— בייניש, אפשר אַ גמילות־חסד׳ל, אַ?

און בשעת ביינוש׳ס דאַרע באַקען האָבען זיך פּאַמעליך
פערקנייטשט מיט אַ שלאָפען שמייכעל, איז שוין אברהם׳ציק
געשווינד געלאָפען מיט אַן׳איבערגעשראָקענעם קאָמיסיאָנער און
האַלב ערנסט, האַלב מיט לצנות צו איהם געטענה׳ט:

— נו, בהמה, האָסט דו אָהן מיר נישט געקאָנט מודיע זיין דעם נאַטשאַלניק?

און ביינוש האָט נאָך אַלץ געשמייכעלט און געהאַלטען צו איהם אויסגעשטרעקט זיין שוואַכע און דאַרע האַנד.

באַלד זענען געגען איהם פונ׳ם וואָקזאַל אָנגעקומען צוויי בעקאַנטע קאָמיסיאָנערן.

זיי האָבען זיך נעבען איהם נישט אָבגעשטעלט, אפילו נישט בעגריסט, נאָר געוואָרפען אַ שוויַיגענדיגען בליק אויף זיין בלאַס און אויסגעדאַרט פּנים און אונטער זיינע פּלייצעס שוין געשמועסט וועגען איהם אויף׳ן סוחר׳ישען לשון:

— נו, וואָס זאָגסט דו?

— וואָס זאָל איך זאָגען?

— דורך טהיר און דורך טויער׳ן, אַ?

— וואָס פרעגסט דו?

און ער איז געגאַנגען ווייטער מיט קליינע און שוואַכע טריט. דער שלאָפער שמייכעל האָט זיך פון זיין דאַרען פּנים פּאַמעליך אַראָבגערוקט און זיך פערביטען אויף אַ ביטערע מינע פון קליינקייט און געפאַלענקייט. עפּעס האָט ער נישט פערשטאַנען און אַליין נישט געוואוסט וואָס ער פערשטעהט נישט. אַלעס איז אַרום געווען פּשוט און געוועהנליך, אַלעס האָט ווי געוועהנליך גערוהט מיט אַ שטילען עטוואָס פערחלום׳טען געזיכט און זיך שטיל געהילט אין דער ליכטיגקייט פון דער גרויסער מערב־זון.

ס׳איז שוין געווען נאָך דעם אָבגעהן פון די בייטאָגעדיגע צוגען.

אויף׳ן לעדיגען וואָקזאַל־פּלאַץ האָבען דאָ און דאָרט אַרומגעטאַנצט פויגעלאך. זיי זענען געשפּרונגען פון איין אָרט אויף׳ן צווייטען און צייטענווייז געפּיקט ביי זיך אונטער די פליגעלעך.

פיער יונגע סוחרים זענען דאָ געזעסען אויף אַ באַנק, זיך געוואַרעמט געגען דער אָבגעהענדער רויטליכער מערב־זון און האָבען געשמועסט פון מסחר, פון כוהרים און פון שענע יונגע ווייבלעך.

אָט האָט איינער פון זיי איהם בעמערקט, אַ שמייכעל

געטהון צו די איבעריגע און באַלד אַראָבגעלאָזט די אויגען. און אַלע האָבען שוין געקוקט אויף איהם און איהם בעטראַכט מיט אַ שטום־סוהרישען שמייכעל.

ער האָט אַראָבגעלאָזט די קאָפּ, געמאַכט עטליכע טריט און שטעהן געבליבען פאַר דעם מיטעלסטען גרויסען און פירעקיגען פענסטער פון דעם צווייטען קלאַס. מיט קאָרטען אין די הענד זענען דאָרט אַרום אַ טיש געזעסען עטליכע פרעמדע סוחרים, פּיוניאַק, שלמה'קע פּערל און דער קאָמיסיאָנער מיט'ן געזונדטען פּנים און גרויסע פערדרעהטע וואָנצען. אַ רוהיגקייט איז געלעגען אויף זייערע פּנים'ער, אַ רוהיגקייט פון מענשען, וואָס האָבען זיך נישט לאַנג אויסגעשלאָפען, געטהון אַ געשמאַק'ן גענעץ, טראַכטענדיג: עט, וועלען מיר אפשר האַפּען אַ קערטיל.

נאָר אָט האָט פּיוניאַק אַ וואונק געטהון צום פענסטער. אַלע האָבען זיך אומגעקוקט און איהם בעטראַכט מיט אַ שמייכעל. ער האָט זיך אַוועקגעדרעהט פונ'ם פענסטער און איז געגאַנגען צוריק אַהיים, געשפּאַנט צוריק מיט די זעלבע פּאַמעליכע און שוואַכע טריט, מיט וועלכע ער איז ניט לאַנג צום וואָקזאַל געקומען.

ער איז געלעגען אין בעט און געטראַכט, אַז ער האָט איצט פערקרייענקט די לעצטע געלד, אַז ביי אברהם'ציק'ן איז שוין אָפען דער באַלקאָן, אויף וועלכען מען טרינקט איצט לאַנגזאַם טהעע און מען וואַרעמט זיך געגען דער רויטער פערגעהענדער זון.

ס'איז אַריינגעקומען וואָלאָדיע מיט זיינע גאָלדענע קנעפּ און וואַסערדיגע אויגען. ער איז לאַנג געזעסען נעבען איהם, לאַנג געשמייכעלט מיט זיינע וואַסערדיגע אויגען און לאַנג דער־צעהלט, אַז איציק לערנט שוין ווידער ערגעץ אין די גרויסע שטעדט, אַז די קליינע אָבגעשאָרענע מעדיל וויל שוין אויך אין יענע שטעדט פאָהרען, אַז אברהם'ציק'ס ווייבעל איז אַ שענע און חנ'עוודיגע, און דערפאַר האָט חשק צו איהר ער, דער קלייענדיגער מיט די געלע־וואַסערדיגע און תמיד שמייכעלדיגע אויגען.

אין עפּעס וואָס האָט זיך וואַלאַריע פּלוצים דערמאַנט אויפגעשפּרונגען מיט אַ פאַרביג־קוועלענדיגען פּנים און אָנגעהויבען געשווינד און פיעל מאָל דערמאַהנען דעם נאָמען פון אַברהם'־ציק'ס שענע ווייבעל און אויך דעם נאָמען פון יענעם הויכען און געזונדטען קאַמיסיאָנער, וועלכער האָט געהאַט פערדרעהטע וואָנצען מיט אַ נאַרישען און שענעם פּנים.

— אָט אַ מזיק! — האָט זיך וואַלאַריע אויפ'ן קאַמיסיאָנער געוואונדערט — ער האָט געלעגט דעם קאָפּ, איהר פערשטעהט?

אַזוי? — האָט ביינוש געפרעגט.

און דערנאָך ווען ער האָט נעקלערט, אַז יענער, וועלכער האָט זיין קאָפּ געלעגט און זיין ציעל דערגרייכט, דרעהט זיך איצט רוהיג אַרום אויפ'ן וואָקזאַל־פּלאַץ און געהנעצט פון צייט צו צייט מיט אַ שטאָלצע און זיכערע מיינונג וועגען זיך, — האָט איהם שוין וואַלאַריע געקיצעלט אונטערן אָרעם, געוואונקען צו איהם מיט אַ צוגעמאַכט אויג און געפרעגט:

— נו, און איהר ביינוש'ל, אַ? מצצצ!... מצצצ!...

ער האָט זיך פּלוצים דערמאַהנט אַז איהר — דער זעלבער — האָט ער פיעל מאָל דערצעהלט וועגען זיך, וועגען זיין מאַמ'ע און שלאַפע ווייב און געפיהלט אַ טעמפּען ווערטאָג פון חרטה און בושה.

ס'איז שוין אין חדר געווען האַלב דונקעל, שטיל און רוהיג. דורך דעם אָפענעם פענסטער האָט פון דער הימעל־בלויער הויבקייט אַריינגעקוקט אַ ריינע, ווי נאָר וואָס אויסגעבאָדענע, לבנה און אויסגעזעהן, ווי זי האַלט אין מיטען אַ חקר'ניש־טרויעריגען געדאַנק. מיט דרך־אֶרץ און כבוד האָבען צו איהר אַרויפגעקוקט די פערשטיינערטע שפּיצען פון די אָבגעגילדטע נאָהנטע און ווייטע בוימער און אַלץ געוואַרט אויף דעם מאָמענט, ווען די לבנה וועט זיי דעם סוד פון טרויער און עבּיגע מרה־שחורה מגלה זיין. נאָר די לבנה איז אַלץ געווען פערטיעפט אין הימעל־זאַכען, געשטאַנען אויף איין אָרט און געקלערט.

ערגעץ נישט ווייט זענען א גאנצע מחנה הינד מיט א מאל אנגעפאלען אויף א דורכגעהער. די הינד האבען זיך ארום איהם געטראגען מיט רציחה, מיט כעס און מיט ווילדע גוואלדען, גלייך ווי ער וואלט געווען דער איינציגער גזלן, אויף וועלכען זיי ווארטען שוין דא פון יאהרען, פון יאהרען.

ס'האט זיך געהערט ווי דער דורכגעהענדער שרייט און טרייבט זיי פון זיך אוועק, ווי איינער א הונד האט פון איהם געכאפט א געשמאק'ן קלאפ און איז מיט א טרויער-קלאג אוועקגעלאפען אין א זייט.

ס'איז ווידער געווארען שטיל און רוהיג.

אין דער טיעפעניש פון א פינסטער'ן ווינקעל האט זיך נאך אלץ געוועבט וואלאדיע'ס פנים; ס'האט זיך געדאכט, אז ער ווינקט דארט מיט א צוגעמאכט אויג, לאכט פון צווישען צונויפגעדריקטע צעהן און פרעגט:

— נו, און איהר, בעינוש'ל, א? טצצצ!... טצצצו!..

אין דרויסען האט עמעץ ווי א קרעל געטהון די וואנד, געמאכט עטליכע שטילע טריט צום פענסטער און באלד אריינגערוקט אינוועניג אנ'איבערגעדעקטען מיט א שווארצען שאל קאפ. ער האט זיך מיט אמאל אויפגעהויבען און דערזעהן אברהם'ציק'ס ווייבעל. אין איין רגע האבען זיך אין זיין קאפ צוזאמען געקליבען פיער אבגעריסענע געדאנקען וועגען איהר מיט'ן קאמיסיאנער און מיט א מאל פערטומעלט דעם מוח. עפעס האט זי געפרעגט מיט איהר געוועהנליכען דינעם און אנגענעהמען קול, נאר ער איז געוועזען צוטומעלט און ניט געהערט.

— ווארט, — האט ער זוכענדיג עפעס געשווינד מיט די הענד אויפ'ן טיש געמורמעלט — אט וועל איך דעם לאמפ אנצינדען.

אבער ער האט אויפ'ן טיש גארניט געפונען און דעם לאמפ ניט אנגעצונדען. אין דער דונקעלהייט, וואס אין חדר, האט ווידער געדוהט א שטילקייט, זיך געטולעט צו די וואנד און זיך אלע מאל דורכ'געשניטען מיט איהר טרויעריגען עטוואס ארויסגעלאזטען קול:

— אזוי שעֶן איז שוין די נאַכט, אַזוי וואַרעם און שטיל... שטיל...

ווענען עפּעס־וואָס האָט זי דערצעהלט לאַנגזאַם און שטיל; ווענען אַ מענשענס אַנטלאָפענעם לעבען, ווענען איהר׳ן אַנ׳אָיי־געַנעם האַלב־דונקעל׳ן חלום, וועלכער האָט זי לאַנג געַנאַרט און איז צום סוף נישט מקויים געוואָרען.

אַרום האָט אַלעס געשוויגען און זיך איינגעהערט מיט בענקשאַפט און געפיהל. די פערחלומטע לבנה האָט זיך אין דרויסען נאָהנטער צוגערוקט, אַרײַנגעוואָרפען איבער איהר אַראָבגעלאָזטען קאָפּ אַ געלע און בלאַסע שײַן און האַלב פער־קלערט געהערט וואָס דאָס ווײַבעל אין׳ם שאַל דערצעהלט:

— ... ווײַט־ווײַט ליעגט דאָס אונזער שטעדטעל. אויפ׳ן שפּיץ פון אַ באַרג ליעגט דאָס... אַ גרויסע לבנה שײַנט שוין דאָרט איצטער געוויס, און די זשאַבעס שטעקען שוין דאָרט די קעפּלאך פונ׳ם טײַך־בלאָט אַרויס און קוואַקען אויף דער לבנה קוקענדיג... און דאָס וואַסער קלאַפּט שוין דאָרט מיט געַרויש און דרעהט די מיל־ראָד וואָס אין טהאָל... און אינגעלאך שפּיעלען זיך שוין דאָרט מיט׳ן פרישען שטויב... וואַרפען דעם שטויב אין דער הויך און שרײַען, וואַרפען און שרײַען...

זי האָט זיך פּלוצים פונאַנדערגעלאַכט אויפ׳ן קול און שטיל געבליבען. מיט אַמאָל איז אַרום געוואָרען שטאַרק רוהיג און נודנע. פון אַ ווינקעל האָט זיך אָנגעהויבען אַרויסרוקען עמעצענס אַ לאַנגער שאָטען און באַלד נעלם געוואָרען. נאָכדעם האָט זיך געהערט, ווי ניט ווײַט אין סעדיל יאָגט זיך אַ הונד נאָך אַ צו־רײַצטער קאַץ, ווי די קאַץ אַנטלויפט און דראַפּעט זיך געשווינד אַרויף אויף איינעם אַ נאָהנטען בוים.

— עחחח! — האָט עמעץ נאָהנט אַ טיעפען זיפץ געטהון.

ביינוש האָט זיך ווי פון אַ שלאָף אויפגעחאַפּט, עפּעס וואָס מפקיר געוועזען און אויף דעם אוועקגעמאַכט מיט דער האַנד!

— עט!...

גאָר זי האָט שוין דערצעהלט פון זײַנעם אַ קראַנקען

אינטערעס. ווענען זײַן שלאָפקײַט האָט זי דערצעהלט, ווענען דער ווײַב וועלכע איז צו איהם דענסטמאָל פונ'ם שטערטעל געקומען:

— אָבגעווען צווײ טאָג און אַלײן קראַנק געוואָרען... געגאַנגען ערגעץ, געפאַלען און אין חלשות געבליבען

זײ זענען שוין בײדע געגאַנגען אויף דער שמאָלער און מיט לבנה־שײַן בעגאָסענער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום וואָקזאַל, געגאַנגען פאַמעליך טריט בײַ טריט און בײדע געקוקט אַראָב.

ס'האָבען געגלאַנצט פײַכטע גרינע דעכער. ס'האָט ערגעץ מאָרנע געגרילצט אַ פערבלאָנזשעטע נאַכט־פויגעל און רויט־גרינע לאַמטערנס, וואָס אויף דער דריטער וועָרסט, האָבען פון ווײַטען אָבגעגעבען אַ גרוס פון מענשען, וועלכע שלאָפען נישט בײַ־נאַכט.

— איהר פערשטעהט? — האָט זי זיך מיט אַ זיפץ גע־קלאָגט — אַלעס האָט מיך ליעגען געזאָגט און איך בין אַ נאַר געווען און געגלויבט; האָב איך נאָכדעם אַלײן ליעגען געזאָגט, האָט מען מיר אויך געגלויבט... דאַרפט איהר דאָך וויסען: אַלײן בין איך אויך מאוס אַרײַנגעפאַלען: ליעב געהאַט אײנעם און חתונה געהאַט פאַר אַ צווײטען. נאָר וואָס איז דאָ שײַך?... אויפ'ן וואָקזאַל שמועסען דאָך שוין פון מיר ווײַבער...

ענטגעגען איז פלוצים אָנגעקומען אַ גרויס־שטערטיגער סוחר, וואָס איז נישט לאַנג צום וואָקזאַל אַראָבגעקומען. זײ האָבען זיך אָבגעשטעלט. דער סוחר האָט פאַמעליך די ברילל פונ'ם נאָז אַראָבגענומען, זײ אויסגעווישט לאַנגווײַליג, געלאַכט און דערצעהלט, אַז ער געהט איצט собственно говоря צו זײ צו איהר און צו אַברהם'ציקן: הײסט דאָס, אַז ס'איצט בײַם וואָקזאַל אומעטיג און ס'ווילט זיך אין קאָרטען שפּיעלען. נאָכדעם האָט ער די ברילל צוריק אָנגעטהון, אַרומגעקוקט בײַנוש'ן פון קאָפּ ביז די פיס, זיך ווי איבערצײַגט אַז ער איז קײן מענש ניט און געזאָגט צו איהר

— קומט

[library stamp]

און זי האָט זיך שוין מיין אויף איהם נישט אַרומגעקוקט און ערגעץ אַוועקגעגאַנגען מיט'ן גרויס־שטעדטישען סוחר.

ווען זיי זענען פון די אויגען געלם געוואָרען האָט ער גלאַט אַזוי אַ זיפץ געטהון און פאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט צו זיך אַהיים. וואָלאָדיע איז איהם פּלוצים ענטגעגען געקומען, שווער גע־אָטהעמט און אין אײַלעניש געפרעגט:

— ז'איז געווען דאָ, נעבען אײַער פענסטער?

און אַז ער האָט געענטפערט יאָ, האָט וואָלאָדיע שוין ווײַטער צו איהם מיט אַ צוגעמאַכט אויג געוואונקען, געקיצעלט און געפרעגט:

— נו, און איהר בײַנוש'ל, אַ? טצצצ!.. טצצצ!..

ג.

גאַנצע טעג האָט ער אין זײַן קלײַנעם חדר'ל אַרומגעשפּאַנט און געשוויגען. אַלעם אַלעם איז שוין אונטער די פּלײַצעס גע־בליבען; ס'איז שוין אַפילו איבעריג געווען וועגען דעם צו קלערען. האָט ער נאָר געקלערט וועגען דעם, וואָס מענשען איז גוט און איהם איז שלעכט. צום וואָקזאַל איז ער נישט געגאַנ־גען, נישט דערפאַר וואָס ער האָט זיך פאַר עמעצען געשעמט, נאָר דערפאַר וואָס ער האָט די סוחרים נישט פערגונען:

— זיי, וואָס מאַכען געשעפטען, קויפען און פערקויפען, קוקען דאָך אויף זײַן אויסגעדאַרטען פּנים און האָבען הנאה פון דעם, וואָס אויף איהם איז אַ רחמנות.

אין איין אָבענד, ווען ער איז אַנ'אומבעמערקטער בײַם וואָקזאַל געשטאַנען, האָט ער געהערט ווי סוחרים רעדען וועגען איהם:

— ווער, בײַנוש? ער רעדט שוין צו זיך אַליין.

עמעץ אַ סוחר האָט געוואָלט זיך פונאַנדער לאַכען, נאָר אַ צווייטער האָט איהם געשטערט און זיך געשוואָרען:

— מענש איינער, אַנ'אויסגעטראַכטע מעשה דערצעהל איך דאָס דיר?

מען האָט דאָרט געדרונגען, אַז ער איז שוין אפשר נישט בײַם גאַנצען שכל. און פּיוניאַק האָט נאָך דערצעהלט וועגען

דעם משפט מיט'ן פּאַטש, וואָס וועט אין גיכען זיין און זיך בערימען:

— אָט וועט איהר זעהן... ניין איילען אין דר'ערד וועל איך איהם בעגראָבען. ער האָט זיך אוועקגעדרעהט און נישט געוואָלט וועגען פּיוניאַק'ן טראַכטען.

און דער משפט איז געווען

פּונקט אום ערב שבועות איז ער אויסגעפאַלען און מיט געבראַכט די סוחרים אַ פרעהליכען געוודער.

דאָרט, אין עק „קאַזאַניע" דאָרף, וואו דעם „מיראָוואָי סודיא'ס" ווייסע און נאָר וואָס אָבגעקאַלכטע שטיבעל האָט זיך אינגאַנצען אין'ם געדיכט־פערוואקסענעם גאָרטען בעהאַלטען, האָט שוין שטאַרק מיט גרינס און מיט ערב שבועות געשמעקט. די בליהענדע בוימער האָבען, ווי פרישע כלות, אויף דער גרינער ערד געקוקט און זיי פערדעקט פון דער שפּאָגעל נייער זון, וואָס האָט אונטער זיי ליכטיגע פאָרמלאָזע פלעקען געוואָרפען. ס'איז געווען עלף דער זייגער פריה. בייגוש איז אָן אַ זייט אַ פער־באַהאַלטענער געשטאַנען און געזעהן ווי אַלע מאָל פאָהרט צו אַ נייע פוהר מיט נייע סוחרים־עדות. ער האָט אויף זיי נישט געוואָלט קוקען און זיך פערטראַכט.

אַברהמ'ציק האָט איהם דאָ געפונען, אַריין־געוואָרפען אין איילעניש אַ פּאָר ווערטער, וועלכע ער האָט נישט פער־שטאַנען און באַלד נעלם געוואָרען. און דאָרט נישט ווייט האָ־בען זיך די סוחרים, ווי אויף אַ ערב־יום־טוב'דיגען ברית מזרי געווען און געפרעגט איינער ביים צווייטען:

— נו, וועט מען דאָס אַ ביסעל גיכער מאַכען?.. ס'איז דאָך עפּעס ערב יום־טוב.

דאָרט, ביי זיי אין דער היים, זענען שוין די טהירען אָפען געווען און די פיש האָט מען שוין אויפ'ן פיש־ברעטעל געהאַקט און קינדערלאַך האָבען שוין גרינע מגן־דוד'ס אין די אויפגערוימטע חדרים צוהאָנגען.

אָבער דער „מיראָוואָי סודיאַ" — אַ בייזער אָבגעדינטער גענעראַל — האָט זיך ניט געאיילט, זיך לאַנג דערפרעגט ביי

יעָדען עדות און יעָדען עדות מוסר געווען. דער משפט האָט זיך ביז פאַרנאַכט פאַרצויגען.

די עדות האָבען ווי מורא געהאַט אַז דער בייזער אָבגע־דינטער גענעראַל וועט זיי אַלע פונ'ם וואָקזאַל פאַרטרייבען. זיי האָבען דערפאַר פאַרפּלאָנטעטע דבורים גערעדט, געענטפערט ניט אויף דעם. ווייל מען האָט זיי געפרעגט און דאָס רוב זיך אָבגעזאָגט פון עדות זאָגען:

— מיר ווייסען ניט... מיר האָבען אַליין נישט גע־זעהן... מיר האָבען געהערט.

דער „מיראָוואַי" האָט זיך געבייזערט אויף זיי און אויף פּיוניאַק'ן, געשריען, אַז ער וועט זיי אַלעמען אין תפיסה איינזע־צען, און דאָך האָט ער צום סוף 2 וואָכען תפיסה צוגעפּסק'ענט ביינוש'ן — דעם אויסגעדאַרטען מרה־שחורה'ניק, וואָס האָט געהאַט אַ שטאַרק בלאַסען פּנים מיט פאַרטריקענטע ליפּען.

די סוחרים און מעקלערס זענען שוין צופריעדען געווען פון דעם, וואָס דער משפט האָט זיך שוין סוף סוף געענדיגט, זיך אין איילעניש אויפגעזעצט אויף די בעל־עגלה'שע בריטשקעס און מיט פאַרשפּעטיגטע פּנים'ער צוגעברומט:

— נו, נו...

און די בעלי־עגלות האָבען די פערד צופיעל געשמיצ־סען און זיך געשוואָרען:

— פאַרשפּעטיגט די באָד, ווי איך בין אַ איד. וויאָ־אָ! ס'האָט זיך געזעצט די זון.

ביינוש איז שוין נעבען דעם מיראָוואַי'ס שטיבעל איינער אַליין געשטאַנען און די נעגעל געביסען. נישט אין שטעדטיל, נישט צום וואָקזאַל האָט זיך געגלוסט פאָהרען. אָט דאָ, ביים אָבגעקאַלעכטען שטיבעל, וואָלט ער אפשר געשטאַנען לאַנג־לאַנג, געטראַכט און געביסען די נעגעל.

— עט, וועט ער בעסער שוין פון דאַנען געהן די צוויי וואָכען אָבזיצען.

אין שפּעטער מיט אַ האַלבע שעה איז ער שוין מיט צוויי צוגעשטאַנענע פּויער'ן אויף דעם וועג, וואָס צום שטעדטיל גע־גאַנגען. אַ ריינער בלויער הימעל האָט זיך פון אויבען געצויגען, גרינע פעלדער זענען פון ביידע זייטען וועג, ווי אונגעוועהנליך

גרויסע פליגעל, געלעגען און אינ׳ם בין־השמשות׳דיגען אויר האָט געשמעקט מיט אָבגעשניטענע גראָז. איינער פון די צוויי פויער׳ן האָט זיך די נאָז נישט שען אויסגעשנייצט און אַ זאָג געטהון:

— נו, גיכער דאָרט, מאַך פיס... ס׳איז שוין נאַכט.

און ער האָט ניט געהערט און פערטראַכטערהייט געקוקט אהין, וואו אַ פערשפעטיגטער פויער איז נאָך מיט פערד און וואָגען אויף זיין פעלד געשטאַנען. זיינע ליפען האָבען זיך געשאָקעלט און שטיל געשעפטשעט:

— פינף הונדערט...

ער איז געזעסען אין אַ פערשלאָסענעם פירעקיגען שטיבעל, וואָס נעבען פריסטאַוו׳ס הויז, געזעסען אַ אָבגעשוואַכטער און מרה־שחורה־דיגער, ווי אַנ׳אָבל, און געטראַכט וועגען ייזעף יאַגעשפאָלסקין: „געווען אַ יונגער מאַן צו לייטען, אַ שטיק אינטעליגענט, געהאַט היבשע עטליכע טויזענדטער, אַ שעהן ווייב מיט אויך אַ זעלכע שעהנינקע 2 מעדלאַך און געלעבט ווי אַ גראַף. האָבען זיך אָבער די געשעפטען פערדרעהט ביי איהם... און מענשען האָבען אויפגעהערט צו שמייכלען איהם אין פנים. און צוליעב וואָס זאָלען זיי טאַקי צו איהם שמייכלען? זיי האָבען קיין קבצן קיינמאָל ניט געזעהן?

„פאָהרט ייזעף איינמאָל אָב אין אַ גרויסע שטאָדט, פערפאָהרט אין דער שעהנסטער אַכסניה, לעגט זיך שלאָפען... און גאַנץ פריה עפענט מען די טהיר פון זיין חדר אויף און מען זעהט: ייזעף הענגט אויף אַ שטריקעל. האָט דאָך ייזעף אַ שעהנע ווייב מיט שעהנע צוויי קינדער געהאַט. זיי האָבען נאָך איהם געקלאָגט. אָבער ער — ביינוש, ווער וועט נאָך איהם קלאָגען?.. סיי ווי סיי זאָגט מען שוין דאָך, אַז ער איז אַביסעל צומישט.

„אָבער דער עיקר איז נישט דאָס, דער עיקר איז צי ייזעף׳ס דעה איז די ריכטיגע געווען, ער קען דאָס ניט אַרומקלערען, דען דער קאָפ... דער קאָפ איז ביי איהם צושלאָגען און דער מוח צוגעפרעסט און דאָס האַרץ, דאָס האַרץ איז טרויעריג און פיהלט אַז אַברהם׳ציק׳ן איז דאָרט גוט און פרעהליך".

דאָרט פון יענער זײַט פּירעקיגען פענסטערל זענען יום־טוב'דיגע שטאָרט־מערלאַך אַלע פאַרנאַכט פאָרויס דער שטאָרט געגאַנגען זײ האָבען געהאַט פּרישע פּנים'ער, וואָס האָבען געשמײכעלט און בײַ איהם זענען די אויגען רויט און הײס געוועזען און די ליפּען פערטריקענט און בלאַס.

ער האָט גערערט פון טאָג צו טאָג, צײַטען־ווײַז געפּרובט אַ הוסט טהון און זיך געטאַפּט פאַר דער אויסגעדאַרטער ברוסט. ער איז דאָך אַלע מאָל אַזוי טײַער געוועזען, און איצט... וואָלט ער, למשל, פּלוצים קראַנק געוואָרען, וואָלט ער, למשל, די סאָחאָטקע בעקומען...

אין איין אַ פאַרנאַכט, ווען מ'האָט איהם פון דער קויטיגער, פּירעקיגער קאַמערל אַרויסגעלאָזט און איהם געזאָגט, אַז ער מעג שוין געהן וואוהין ער וויל, איז שוין בײַ איהם אַ פאַרטיגער פּלאַן אין קאָפּ געוועזען. ער האָט צוגעוואַרט ביז אין דרויסען איז שוין אין גאַנצען דונקעל געוואָרען און געדונגען אַ פוהר צום וואָקזאַל.

אָבער דער מוח זײַנער איז שוין זעהר מיעד פון טראַכטען געוועזען און זיך אָבגעזאָגט פון צו דיענען. בשעת דער וואָגען, אין וועלכען ער איז אײַנגעהויקערט און שטיל געזעסען, האָט זיך אין'ם ערשטען מאָל, וואָס אַרויס דער שטאָדט, אַראָבגעלאָזט האָט ער שוין דעם פּלאַן געהאַט האַלב פערגעסען, זיך געוואָלט אין אַ'הם דערמאַהנען און נישט געקאָנט. עפּעס האָט זיך איהם אין קאָפּ געבאָמבעלט:

— ער דאַרף צום וואָקזאַל קומען... ער דאַרף זײַנע חפצים, וואָס זענען אין פויערשען שטיבעל געבליבען, צונויפנעהמען... ער דאַרף ערגעץ אַוועק פאָהרען. נאָר וואוהין, צוליעב וואָס פאָהרען — דאָס האָט ער נישט געוואוסט און געקוקט, ווי די לבנה בעווײַזט זיך אויפ'ן גרינעם באַרג, וואָס ענטגעגען.

דאָ, אויף דעם באַרג, איז שוין דער שמאָלער און לעדיגער וועג מיט אַ געל־כשוף ליכט בעלויכט געוועזען, זיך געשלײַנגעלט אין בײדע זײַטען, זיך אַראָבגעלאָזט, אויפגעהויבען און פערפאַ־

לען געוואָרען אין׳ם ווײַטען עק פונ׳ם האָריזאָנט, וואו איבער דעם דונקעל׳ן בארג מיט׳ן וואָקזאַל איז געהאָנגען אַ גאַנצע געל־זילבערנע לבנה. דער פויער האָט די פערדלאַך צופיעל גע־שמיסען, האָבען זיי מיט די ווײַדלען די סימנים פון דער בײַטש אָבגעווישט און געשווינד געשלעפּט דעם וואָגען מיט זײַן שאָ־טען, וואָס אויף דער ערד, און מיט דעם קלײנעם וואָלקען פון פערגילטען עטוואָס פײַכטען שטויב. ס׳האָט געדרימעלט די דונקעלע געל־דונקעלע וועלט. די קאָפּ האָט זיך פּאַמעליך אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט און פערגעסען אין׳ם פײַן פונ׳ם לעבען.

האָט ער אָבער שוין ניט ווײַט פונ׳ם וואָקזאַל דאָס קלאַ־פּען פון אַ פויק מיט׳ן ברומען פון אַ טרובע דערהערט, זיך ווי פון אַ חלום אויפגעחאַפּט און זיך דערשראָקען. דאָס פויקען מיט׳ן שפּיעלען האָבען זיך געטראָגען ערגעץ פון יענער זײַט, וואו ס׳איז געווען דער רעזערוואואַר, זיך צוגאָסען אין אַלע זײַטען און אָבגעשטאָרבען אין דער טיעף פון דער נאַכט. ער האָט זיך אײַנגעקוקט אין אַברהמ׳ציק׳ס שטיבעל, וואָס איז צופיעל בעלויכטען געווען און זיך דערמאָהנט: אַ חתונה האָט דאָך בײַ אַברהמ׳ציק׳ס שוועסטער בעדאַרפט זײַן...

און פּלוצים האָט ער דערפיהלט, אַז ער ווערט בלאַס. דאָס האַרץ האָט מאָדנע שנעל געקלאַפּט און אין צוגעפּרעס־טען מוח האָט זיך אַרומגעדרעהט אַ שרעקליכע סברה:

— ער מוז דאָך בײַ אַברהמ׳ציק׳ס שטיבעל דורכפאָהרען. ס׳איז מעגליך, אַז ס׳זענען איצט דאָרט אויך זײַן שוויגער מיט׳ן ווײַב פערהאַן... פיוועניאַק מיט זײַן חברה וועלען איהם דאָרט דערזעהן, דעם וואָגען מיט איהם אַרומרינגלען און שרײַען: אוראַ! אוראַ!

כדי מען זאָל איהם דאָרט נישט בעמערקען, האָט ער דעם פויער מיט דער פוהר אָבגעלאָזט. זיך גענומען לינק׳ס און, איבערשניידענדיג די רעלסען, פּאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט צום קלײנעם גאָרטען, וואָס בײַם וואָקזאַל. דאָרט האָט ער זיך אויף אַ באַנק, וואָס אין שאָטען, צוגעזעצט און דעם קאָפּ ווידער, ווי אַ דרימעלדיגער, אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט.

ס׳איז געווען שטיל, און די געל־בעלויכטענע שפּיצען פון

די גלײַכע טאַפּאָלעס האָבן זיך נישט געשאָקעלט, און קײן ריהר האָט זיך אויף קײן בלעטיל געטהון. נאָר דאָרט אין אַ װינקעל, װאָס פון יענער זײַט לאַנגע בוימער־שאָטענ׳ס, האָט דאָס מעדיל, װאָס האָט אויפ׳ן װאָקזאַל ביכער פערקויפט, געלאַכט מיט איהר מפורסמ׳דיגען געלעכטער און הנאה געהאַט פון דער מעשה, װאָס דער הויכער װאָקזאַל־גימנאַזיסט האָט איהר ערצעהלט.

ס׳האָט נעקלונגען דער װאָקזאַל־גלאָק.

װען צום האַלב־עלף־אַ־זײגערדיגען איז סך־הכל 10 מינוט געבליבען, האָבען זיך אין גאָרטען פּאָרליך־װײַס די מחותנים בעװיזען. זײ האָבען פּאַמעליך אַרומגעשפּאַנט אויף דער לאַנגער, מיט זאַמד בעשיטעטער, סטעטשקע און געשימערירט מיט שנעע־װײַסע זײַדענע קלײדער. גאָר נאָהנט, נעבען איהם, איז דורכ־געגאַנגען אַברהמ׳ציק׳ס װײַבעל און זיך געקלאָגט פאַר אַ הויכער בעיאַהר׳טער אידענע:

— אַ מאַן איז ער, הײסט דאָס, קײן שלעכטער... ער טהוט װאָס איך הײס. קומט אָבער די נאַכט, חראָפּעט ער פונ׳ם שלאָף, חראָפּעט און סליונעט...

און בײַנוש האָט זיך פּלוצים אָן שלמה׳קע פּעריל דער־מאַהנט:

— שטײַטש, ער האָט דאָך שוין אַ פּרוטה נישט פּערמאָגט?!..

ער איז פּאַמעליך צוגעגאַנגען צום בעלויכטען װאָקזאַל־פּלאַץ און זיך אָן אַ זײַט אָפּגעשטעלט.

אַ אָנגעטהונ׳ער אין אַ שװאַרצען סורדיוט, שװאַרצע הויזען און װײַסען האַלזטוך איז אַברהמ׳ציק מיט אײנעם פון די מחותנים געשטאַנען און איהם עפּעס ערצעהלט.

ער איז פּאַמעליך צוגעגאַנגען, איהם אין אַ זײַט אָבגערופען און שטיל געזאָגט:

— בײַם לאָזאָװקער איז נישט קײן שלעכט בימער באַביק פאַראַן. אפשר װעלען מיר מאָרגען צו איהם אַ פאָהר טהון?

און דערפאַר, װאָס אַברהמ׳ציק האָט אויף איהם אָהן אַ שום װאונדער געקוקט און רוהיג געשמועסט װעגען דעם לאָזאָװקער באַביק האָט ער — בײַנוש — שוין מוטה געפיהלט און אַברהמ׳ציק׳ן חשק אונטערגעגעבען.

— אברהמ'ציק דאַרף דאָך וויסען: ביים לאָזאָוואָקער איז ער ביינוש אַ שטיקעל חשוב
אברהמ'ציק האָט זיך אונטערן אויער אַ קראַץ געטהון און אַ סוחר'ישען שכל אויפגעטהון:
— ער — ביינוש'ל — פערשטעהט דאָך, מ'מוז פּיוויאַק'ן פאַר איין מעקלער נעהמען, דען אַז נישט וועט ער דאָך געוויס קאַליע־מאַכען.

און אויף דעם צווייטען טאָג זענען ביינוש, אברהמ'ציק און פּיוויאַק אויף איין בעל־עגלה'שע ברישקע קיין לאָזאָווקע געפאָהרען
צום אָנהויב האָבען זיי אַלע געשוויגען. געהערט ווי די ברישקע וויעגט זיך, אַ באַרג אַרויף קריכענדיג, און ווי שלמה ליפּ צמאָקעט צו די פערד. נאָכדעם האָט זיך פּיוויאַק פּלוצים ווי פון אַ דרימעל אויפגעחאַפּט און גלאַט אַזוי אַ זאָג געטהון:
— אוי, האָסט דו אַ ווייבעל, אברהמ'ציק!
דענסטמאָל האָט זיך אויף אברהמ'ציק'ס דיקען און לויטער'ן פּנים אַ נחת'דיגער שמייכעל בעוויזען. ער האָט זיך טיעפער אין ברישקע אַריינגעזעצט און אויף ביינוש'ן אָנגעוויזען;
— אָט לאָז שוין ער זאָגען, אַ, ביינוש'ל?
— אַ ווייב, — האָט פּיוויאַק געזאָגט — קען מען ניט, ביז וואַנען...
דאָ האָט זיך ביי איהם שוין גאָר אַ מאוס וואָרט אַרויס־געחאַפּט. ביינוש האָט דעם ווייטערדיגען שבועס ניט געוואָלט הערען און זיך פערטראַכט וועגען אָנשרייבען אַ בריעף צום ווייב:
— „לזוגתי היקרה מרת פרומקע שתחי'. אַזוי ווי איך קלער קומען אויף שבת אַ היים, בעט איך דיך"...
און אויף יענעם ווייטען באַרג, וואָס איז אונטער די פּלייצעס געבליבען, האָט געדרימעלט דער רויטער וואָקזאַל און מיט פערגליווערטע, תמיד האַלב־אָפענע אויגען אַריינגעקוקט אין דער טיעפער אונבעקענטער ווייטקייט.